

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

САБІЙ Юлія Сергіївна

УДК 329.78(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Сабій Ю.С.

Науковий керівник: доктор наук державного управління, професор
Щепанський Е.В.

Харків 2024

АНОТАЦІЯ

Сабій Ю.С. Механізми формування державної молодіжної політики України.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України. – Харків, 2024.

У дослідженні запропоновано розв'язання актуальної проблеми з обґрунтування теоретичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів формування державної молодіжної політики України.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення актуальних завдань, а саме було досліджено теоретичні основи державної молодіжної політики в сучасному українському суспільстві, та проаналізовано потенціал громадянського суспільства в розробці і реалізації молодіжної політики. У ході дослідження визначено методичні основи узагальнення організаційного механізму державної молодіжної політики України і обґрунтовано напрями формування молодіжної політики на основі впровадження закордонного досвіду. Окреслено шляхи розвитку організаційного механізму державної молодіжної політики України та запропоновано методи удосконалення нормативно-правового та фінансового механізмів державної молодіжної політики.

Об'єктом дослідження державна молодіжна політика України, а предметом дослідження механізми формування державної молодіжної політики України.

Теоретико-методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження стали наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі державного управління, соціології і соціальної роботи.

Реалізація завдань дослідження здійснювалася шляхом комплексного

використання загальнонаукових і спеціальних методів: системного аналізу, синтезу – при дослідженні сутності, основних принципів та категорій молодіжної політики, опрацюванні її законодавчого забезпечення, формуванні теоретичної бази дослідження; порівняльного аналізу – для узагальнення відповідного зарубіжного досвіду; категоріального аналізу – для визначення базових понять дисертаційного дослідження, структурно-функціонального аналізу – при дослідженні завдань, функцій та напрямів діяльності органів державної влади і управління, які здійснюють формування та реалізацію молодіжної політики; статистичного аналізу і соціологічних досліджень – для оцінки сучасного становища молоді й з'ясування її ставлення до дій влади по здійсненню молодіжної політики; аналізу та узагальнення – для теоретичного обґрунтування результатів дослідження.

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є: закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України; аналітичні матеріали Міністерства молоді і спорту України, звітно-аналітична інформація Державної служби статистики України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення механізмів формування державної молодіжної політики України.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що вперше: обґрунтовано напрями формування молодіжної політики на основі впровадження закордонного досвіду, які характеризуються політичним процесом поступового переходу від пріоритету державних інтересів до пріоритету інтересів молоді для її самореалізації на основі міжнародних стандартів, де сучасна політична модель молодіжної політики базується на ототожненні прав молоді з правами людини і громадянина, та припускає регулювання і реалізацію державної молодіжної політики в умовах модернізації суспільства коли йде закономірний процес інтеграції демократичних інститутів, формування

громадських структур і органів управління державної молодіжної політики, інноваційно-інвестиційних принципів реалізації державної молодіжної політики.

Автором удосконалено комплексний підхід до нормативно-правового та фінансового механізмів державної молодіжної політики на основі класифікації етапів становлення і розвитку молодіжної політики і видів її реалізації, яка здійснюється залежно від політичної моделі державного регулювання молодіжної політики в суспільстві, та припускає «переклад» волі народу в правові стосунки і дії за допомогою конституційних норм і принципів для задоволення потреб молоді і достатності їх ресурсного забезпечення, впливом політики на поліпшення положення молоді в державі, динаміку і якість її соціально-економічної і громадської активності, та шляхи розвитку організаційного механізму державної молодіжної політики України для розкриття інноваційного потенціалу молоді, що повинно включати створення (розвиток) системи доведення інформація про наявні можливості, відбір цільових груп молоді (конкурси, олімпіади) і популяризація участі в програмах розвитку (семінари, конференції); стажування з метою вивчення і перенесення в Україну кращої світової практики в різних областях інноваційної діяльності, формування напрямів підтримки участі молоді в інноваційній діяльності на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Таким чином, у дисертації наведено вирішення важливої наукової проблеми розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій щодо формування ефективної моделі державної молодіжної політики, яка є інтеграцією уявлень про умови, цілі, пріоритетних напрямів, форм і механізмів, а також критеріїв ефективності реалізації державної політики відносно молоді. За результатами дисертаційного дослідження сформульовані обґрунтовані висновки.

Ключові слова: державна молодіжна політика, державне управління у сфері молодіжної політики, механізми державного управління у сфері

молодіжної політики, принципи державної молодіжної політики, молодь, взаємодія, громадськість.

ABSTRACT

Sabii Yu.S. Mechanisms of State Youth Policy Formation of Ukraine.

The dissertation on competition of a scientific degree of the PhD in Public administration, specialty 25.00.02 - Mechanisms of Public Administration. - National University of Civil Defence of Ukraine. - Kharkiv, 2024.

The research proposed a solution to the current problem of substantiating the theoretical foundations and developing practical recommendations for improving the mechanisms of state youth policy formation of Ukraine.

Achieving the specified goal made it necessary to solve urgent tasks, namely, the theoretical foundations of state youth policy in modern Ukrainian society were investigated, and the potential of civil society in the development and implementation of youth policy was analyzed. In the course of the study, the methodical foundations of the generalization of the organizational mechanism of the state youth policy of Ukraine were determined and the directions of youth policy formation based on the implementation of foreign experience were substantiated. The ways of development of the organizational mechanism of the state youth policy of Ukraine are outlined and the methods of improving the regulatory and financial mechanisms of the state youth policy were proposed.

The object of research is the state youth policy of Ukraine, and the subject of research is the mechanisms of state youth policy formation of Ukraine.

The theoretical and methodological basis of the dissertation study was the scientific research of domestic and foreign scientists in the field of public administration, sociology and social work.

The implementation of research tasks was carried out through the complex usage of general scientific and special methods: systematic analysis, synthesis - when studying the essence, main principles and categories of youth policy, working out its legislative support, forming the theoretical basis of research;

comparative analysis - to generalize relevant foreign experience; categorical analysis - to determine the basic concepts of the dissertation research, structural and functional analysis - in the study of the tasks, functions and areas of activity of state authorities and management bodies, which carry out the formation and implementation of youth policy; statistical analysis and sociological research - to assess the current situation of young people and clarify their attitude to the actions of the authorities in the implementation of youth policy; analysis and generalization - for theoretical substantiation of research results.

The informational and factual base of the research is: laws of Ukraine, decrees of the President of Ukraine, normative acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine; analytical materials of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine, reporting and analytical information of the State Statistics Service of Ukraine.

The scientific novelty of the obtained results lies in the solution of the scientific task regarding the development of theoretical foundations and the substantiation of scientific and applied recommendations for improving the mechanisms of state youth policy formation of Ukraine.

The most significant results of the dissertation research, which contain scientific novelty, are that for the first time: the directions of youth policy formation based on the implementation of foreign experience, which are characterized by a political process of gradual transition from the priority of state interests to the priority of the interests of youth for their self-realization based on international standards, where the modern political model of youth policy is based on the identification of the rights of the youth with the rights of a person and a citizen, and assume the regulation and implementation of the state youth policy in the conditions of the modernization of society are substantiated when there is a natural process of integration of democratic institutions, formation of public structures and governing bodies of state youth policy, innovation and investment principles of implementation of state youth policy.

The author improved a comprehensive approach to the legal and financial mechanisms of the state youth policy based on the classification of the stages of

formation and development of youth policy and the types of its implementation, which is carried out depending on the political model of state regulation of youth policy in society, and assumes the "translation" of the will of the people into legal relations and actions with the help of constitutional norms and principles to meet the needs of young people and the adequacy of their resource provision, the influence of politics on improving the situation of young people in the state, the dynamics and quality of their socio-economic and public activity, and ways of developing the organizational mechanism of the state youth policy of Ukraine for disclosure innovative potential of youth, which should include the creation (development) of a system for providing information about available opportunities, selection of target groups of youth (competitions, olympiads) and popularization of participation in development programs (seminars, conferences); internship with the aim of studying and transferring to Ukraine the best world practices in various areas of innovative activity, forming areas of support for youth participation in innovative activities based on modern information and communication technologies.

Thus, the dissertation provides a solution to an important scientific problem of developing theoretical foundations and substantiating scientific and applied recommendations for the formation of an effective model of state youth policy, which is an integration of ideas about conditions, goals, priority directions, forms and mechanisms, as well as criteria for the effectiveness of state policy implementation relatively young. Based on the results of the dissertation research, well-founded conclusions were formulated.

Keywords: state youth policy, public administration in the field of youth policy, mechanisms of public administration in the field of youth policy, principles of state youth policy, youth, interaction, public.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у фахових виданнях:

1. Sabii Yu. Youth as a socio-demographic category.. *Public administration and state security aspects. scientific papers*. Kh. : NUCDU, 2023. Vol.2/2023. p. 240-249. URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/archive/160-sabii-yu-youth-as-a-socio-demographic-category>
2. Сабій Ю.С. Молодіжна політика як чинник соціальної безпеки в умовах турбулентності Українського суспільства. *Вісник Національного університету цивільного захисту України Серія "Державне управління"*. 2023. Вип. 2 (19). ст. 468-476. URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/11-ukr/storinkaavtora/413-sabij-yu-s-molodizhna-politika-yak-chinnik-sotsialnoji-bezpeki-v-umovakh-turbulentnosti-ukrajinskogo-suspilstva>
3. Сабій Ю.С. Державна молодіжна політика як структурний елемент соціальної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 9. ст. 184-188. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3657>
4. Сабій Ю.С. Основні напрями вдосконалення державної молодіжної політики в Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України Серія "Державне управління"*. 2024. Вип. 1 (20). ст. 316-325. URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/11-ukr/storinkaavtora/402-sabij-yu-s-osnovni-napryami-vdoskonalennya-derzhavnoji-molodizhnoji-politiki-v-ukrajini>
5. Sabii Yu. Peculiarities of youth policy formation at the international level. *Public administration and state security aspects. scientific papers*. Kh. : NUCDU, 2024. Vol.1/2024 URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/20431/1/Sabii.pdf>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Сабій Ю.С. Складові інструменти державної молодіжної

політики України. Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи». (м. Хмельницький, 8 лютого 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 56-58.

7. Сабій Ю.С. Проблемні питання розвитку державної молодіжної політики в Україні. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє* : зб. XXIV Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. Черкаси, 2024

8. Сабій Ю.С. Сутність державної молодіжної політики в Україні. *Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика* : зб міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Харків, 29 березня 2024 р. / за заг. ред. С. М. Домбровської. Харків : НУЦЗУ, 2024.

9. Сабій Ю.С. Особливості формування політики для молоді в міжнародному контексті. Збірник тез XXI Міжнародної наукової конференції «Ольвійський форум-2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. «Реформування публічного управління та адміністрування в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів». Миколаїв. 2024. С.226-229.

ЗМІСТ

ВСТУП	11
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	18
1.1 Поняття, суть і значення державної молодіжної політики	18
1.2. Об'єкти і суб'єкти державної молодіжної політики	35
1.3. Цілі і завдання сучасної молодіжної політики	49
Висновки до першого розділу	64
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	67
2.1. Систематизація зарубіжних моделей державної молодіжної політики	67
2.2. Оцінка потенціалу громадянського суспільства в розробці і реалізації молодіжної політики	86
2.3. Методичні основи узагальнення організаційного механізму державної молодіжної політики України	103
Висновки до другого розділу	114
РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	118
3.1. Формування молодіжної політики на основі впровадження закордонного досвіду	118
3.2. Шляхи розвитку організаційного механізму державної молодіжної політики України	133
3.3. Удосконалення нормативно-правового та фінансового механізмів державної молодіжної політики	147
Висновки до третього розділу	163
ВИСНОВКИ	165
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	169
ДОДАТКИ	192

ВСТУП

Актуальність теми дослідження Актуальність теми дослідження. Формування сучасних основ державної молодіжної політики визначається тим, що зміни в суспільстві і державі, викликані настанням епохи глобальної економіки, світового взаємовпливу, активних міжлюдських комунікацій, вимагають принципово нових підходів до змісту державної молодіжної політики. Це облік реальних потреб молоді, відмова від її сприйняття тільки як ресурсу для майбутнього стану суспільства і пасивного об'єкту дії з боку держави і інших суб'єктів громадських стосунків.

Крім того, сучасний етап розробки державної молодіжної політики в Україні відмічений пошуком оптимальних варіантів розділення відповідальності і повноважень між центром і регіонами. Процес досягнення балансу інтересів за лінією «центр - регіони» зачіпає не лише молодіжну політику, але і в цілому внутрішню політику держави, визначаючи один з векторів еволюції української державності.

Становлення і розвиток молодіжної політики в сучасній Україні відбувається в умовах воєнних модернізаційних процесів, подальшого реформування фундаментальних основ життя суспільства в часи військової агресії з боку російської федерації, та проходить на основі Указу Президента України «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року», і Національної стратегії державної молодіжної політики до 2030 року, затвердженої Кабінетом Міністрів України 11.11.2020 р.

Структурне і функціональне перетворення суспільно-політичної системи, що постійно оновлюється в соціально-економічній реалії, не можуть не викликати неоднозначні тенденції в молодіжному середовищі. Продовжує погіршуватися ряд показників, що характеризують умови життя молоді: різке загострення демографічної ситуації, зниження психічної і фізичної дієздатності молоді, її освітнього, професійного і кваліфікаційного рівнів, тривалий процес маргіналізації і криміналізації в молодіжному середовищі,

деградує соціальне положення деякої частини молоді, результатом чого являється асоціальність поведінки, низькі стартові можливості викликають безліч внутрішньогрупових, внутрісімейних протиріч і конфліктів.

Значний внесок у розвиток теорії та методології державного управління, що сприяє розробці даної теми, зробили сучасні дослідники, а саме: Л. Антонова, А. Антонов, С. Баглик, Л. Белова, С. Домбровська, П. Россохатський, В. Сиченко, Н. Карпеко, С. Луценко, С. Мороз, В. Мороз, І. Парубчак, В. Палюх, О. Поступна, В. Шведун, Е. Щепанський, А. Хмирова, В. Якушик та інших.

Проблемам формування та реалізації державної молодіжної політики, її соціальному, правовому, управлінському аспекту, присвячена значна кількість наукових праць зарубіжних учених, а саме : Б. Джессопа, Р. Родеса, М. Бенкса, С. Бексі, К. Валля, Д. Катлера, М. Кастельса, Р. Макдональда, П. Уїлліса, Г. Уільямсона, Р. Патнема, Т. Холла, А. Янні.

Ці дослідження є значним внеском у теорію, методологію та практику реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Однак, на сучасному етапі теоретична основа вивчення державної молодіжної політики доки не завершена, йде пошук і накопичення нового соціально-політичного досвіду її формування і функціонування в умовах модернізації. Незважаючи на значні наукові дослідження зазначеної проблеми, поглибленого вивчення потребують питання удосконалення молодіжної політики в контексті європейського вибору України. Основна проблема, з якою пов'язане дослідження, полягає у тому, що сьогодення вимагає нових підходів до реалізації державної молодіжної політики, соціальної підтримки молоді, та науково обґрунтованої програми і підходів вирішення цих завдань. Очевидні лакуни позначилися в питаннях подальшого розвитку власне теоретико-методологічної основи вивчення молодіжної політики, порівняльного аналізу наявних стратегій молодіжної політики держави, політичних партій, громадських, у тому числі корпоративних структур, різноманітних молодіжних ініціатив в цій області.

Вирішенню зазначених проблемних питань і присвячено дане дисертаційне дослідження.

Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0112U002587), що розробляється навчально-науково-виробничим центром Національного університету цивільного захисту України. Конкретно дисертанткою досліджено механізми державного управління у сфері молодіжної політики й запропоновано напрямки їх удосконалення.

Мета і завдання роботи. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів формування державної молодіжної політики України.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити теоретичні основи державної молодіжної політики в сучасному українському суспільстві;
- проаналізувати потенціал громадянського суспільства в розробці і реалізації молодіжної політики;
- визначити методичні основи узагальнення організаційного механізму державної молодіжної політики України;
- обґрунтувати напрями формування молодіжної політики на основі впровадження закордонного досвіду;
- окреслити шляхи розвитку організаційного механізму державної молодіжної політики України;
- запропонувати методи удосконалення нормативно-правового та фінансового механізмів державної молодіжної політики.

Об'єкт дослідження державна молодіжна політика України.

Предмет дослідження механізми формування державної молодіжної

політики України

Методи дослідження. Теоретико-методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження стали наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі державного управління, соціології і соціальної роботи.

Реалізація завдань дослідження здійснювалася шляхом комплексного використання загальнонаукових і спеціальних методів: системного аналізу, синтезу – при дослідженні сутності, основних принципів та категорій молодіжної політики, опрацюванні її законодавчого забезпечення, формуванні теоретичної бази дослідження; порівняльного аналізу – для узагальнення відповідного зарубіжного досвіду; категоріального аналізу – для визначення базових понять дисертаційного дослідження, структурно-функціонального аналізу – при дослідженні завдань, функцій та напрямів діяльності органів державної влади і управління, які здійснюють формування та реалізацію молодіжної політики; статистичного аналізу і соціологічних досліджень – для оцінки сучасного становища молоді й з'ясування її ставлення до дій влади по здійсненню молодіжної політики; аналізу та узагальнення – для теоретичного обґрунтування результатів дослідження.

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є: закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України; аналітичні матеріали Міністерства молоді і спорту України, звітно-аналітична інформація Державної служби статистики України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення механізмів формування державної молодіжної політики України.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що:

вперше:

– обґрунтовано напрями формування молодіжної політики на основі

впровадження закордонного досвіду, які характеризуються політичним процесом поступового переходу від пріоритету державних інтересів до пріоритету інтересів молоді для її самореалізації на основі міжнародних стандартів, де сучасна політична модель молодіжної політики базується на ототожненні прав молоді з правами людини і громадянина, та припускає регулювання і реалізацію державної молодіжної політики в умовах модернізації суспільства коли йде закономірний процес інтеграції демократичних інститутів, формування громадських структур і органів управління державної молодіжної політики, інноваційно-інвестиційних принципів реалізації державної молодіжної політики;

удосконалено:

– комплексний підхід до нормативно-правового та фінансового механізмів державної молодіжної політики на основі класифікації етапів становлення і розвитку молодіжної політики і видів її реалізації, яка здійснюється залежно від політичної моделі державного регулювання молодіжної політики в суспільстві, та припускає «переклад» волі народу в правові стосунки і дії за допомогою конституційних норм і принципів для задоволення потребам молоді і достатності ресурсного забезпечення, впливом політики на поліпшення положення молоді в державі, динаміку і якість її соціально-економічної і громадської активності;

– шляхи розвитку організаційного механізму державної молодіжної політики України для розкриття інноваційного потенціалу молоді, що повинно включати створення (розвиток) системи доведення інформація про наявні можливості, відбір цільових груп молоді (конкурси, олімпіади) і популяризація участі в програмах розвитку (семінари, конференції); стажування з метою вивчення і перенесення в Україну кращої світової практики в різних областях інноваційної діяльності, формування напрямів підтримки участі молоді в інноваційній діяльності на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;

набуло подальшого розвитку:

– теоретичні основи державної молодіжної політики в сучасному українському суспільстві як конституційно - правовий інститут, що включає соціальну політику відносно молоді, молодіжну сімейну політику, економічну політику в частині фінансового забезпечення, кримінальну політику відносно неповнолітніх правопорушників, визначає практику і механізми її реалізації на основі ідей соціального партнерства держави і молоді;

– інструменти визначення потенціал громадянського суспільства в розробці і реалізації молодіжної політики через розуміння молоді, як стратифікаційно-диференційної, соціальної і культурної частини суспільства, впровадження інститутів ініціаторів соціальних проектів, як посередників між державою і молоддю, що дозволяє розробити систему критеріїв і індикаторів оцінки ефективності державної молодіжної політики на рівні структурно-функціональної організації державного управління.

Практичне значення одержаних результатів. Основні ідеї та висновки дослідження доведено до конкретних положень, методик та рекомендацій. Вони можуть бути використані у практичній діяльності при плануванні роботи громадських молодіжних організацій, діяльності органів державного управління при розробці заходів стосовно молоді.

Матеріали дисертації можуть також використовуватися в навчальному процесі при підготовці магістрів публічного управління та адміністрування, в системі перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, при підготовці методичних матеріалів, лекцій та практичних занять з публічного управління та адміністрування. Запропоновані в дисертації положення, висновки і рекомендації мають практичне значення, що підкреслюється:

Теоретичні пропозиції та практичні напрацювання використовуються в роботі Хмельницької обласної ради (довідка про впровадження №896/01-11 від 09.07.2024), та Хмельницької міської ради (№02-21-23/1 від 12.03.2024).

Також напрацювання автора дисертаційного дослідження

використовуються в навчальному процесі Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (Акт впровадження №3 від 15.03.2024).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, мету й завдання, методичні підходи до їх вирішення, теоретичну цінність роботи та практичне значення одержаних результатів, отримані здобувачем особисто в ході дослідження.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на конференціях, конгресах і семінарах, зокрема: III Міжнародній науково-практичній конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи» (м. Хмельницький 2024), XXIV Всеукраїнській науковій конференції з міжнародною участю «Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє» (м. Черкаси, 2024), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика», (м. Харків, 2024), XXI Міжнародній науковій конференції «Ольвійський форум-2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. «Реформування публічного управління та адміністрування в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів». (м. Миколаїв. 2024).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 9 наукових працях, у тому числі – 5 статтях в наукових фахових виданнях, із них 1 стаття – в зарубіжному виданні, 4 – тез конференцій. Загальний обсяг публікацій автора за темою дослідження – 3,75 др. арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації 197 сторінок. Обсяг основного тексту становить 170 сторінки. Список використаних джерел включає 215 найменувань.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

1.1. Поняття, суть і значення державної молодіжної політики

Упродовж вже декількох століть молодь невпинно привертає до себе увагу держави і суспільства, прагнучих визначити своє відношення до цієї особливої соціальної групи. У чому ж особливість молоді, яка специфіка її становища в суспільстві; яка визначає необхідність розробки і проведення спеціальної молодіжної політики.

Поняттям «молодь» сучасна наука означає соціально демографічну групу, що виділяється на основі вікових характеристик і обумовлених ними особливостей соціального положення, місця і функцій в соціальній структурі суспільства, специфічних інтересів і цінностей. В якості особливої соціальної групи молодь виділилася на межі XVII- XVIII ст., коли почалася епоха індустріальних революцій, що зруйнували патріархальний устрій традиційного суспільства. Процеси індустріалізації привели до руйнування сільських співтовариств, де «юнаки природним чином включалися в чоловічу роботу, а дівчата так само природно виходили заміж, народжували дітей і вели домашнє господарство»[207]. Дорослішання в такому випадку було соціально безпроблемним, процес переходу з дитинства в дорослість проходив безболісно. Особливого соціального статусу у молоді не було. Тепер же в силу виробничої необхідності молодь була вимушена проходити навчання в спеціалізованих закладах у відриві від сім'ї. Так почала складатися особлива соціальна група, відмічена проміжністю і нестабільністю свого соціального положення. Найбільш характерною ознакою молоді став перехід: від залежності до незалежності (послаблення

впливу сім'ї, початок трудової діяльності, створення власної сім'ї і інш.); від безвідповідальності до відповідальності (за власні вчинки - перед сім'єю, суспільством і державою). Згідно з висновками дослідників, цей перехід і є основним моментом процесу соціалізації, тобто інтеграції молоді в суспільство, освоєння нею досягнутого в суспільстві рівня соціально економічного, культурного і політичного розвитку. В процесі соціалізації молодь визначає себе по відношенню до проблем громадського розвитку, функціонування політичної системи, діяльності держави [193]. Від позиції, зайнятої молоддю, залежить, стане вона чинником розвитку суспільства і держави або чинником гальмування цього розвитку. Ці питання особливо загострюються в складні, травматичні періоди людської історії, коли відбувається зміна курсу і темпу соціально-політичного розвитку, трансформація громадських і державних інститутів.

Повною мірою сказане відноситься до нинішньої епохи межі, що характеризується зарубіжними і вітчизняними дослідниками за допомогою поняття «ризик». Виділяючи «стан ризику» в якості найважливішої риси нашого переломного часу, учені розглядають невизначеності і небезпеки, що породжуються техніко-технологічними, інформаційними і соціокультурними та військовими чинниками, різким погіршенням довкілля, як загальних підстав життєдіяльності сучасних молодих поколінь. Суть проблеми полягає в тому, що життя в «суспільстві ризику» саме для молоді надає і найбільші можливості, і максимальні небезпеки. Ризик є однією з сутнісних властивостей молоді, яка сміливо йде на ризик, не замислюючись можливих негативних наслідках такого кроку. В результаті менша частина тих, що ризикнули виграє, а інша потрапляє у важку життєву ситуацію. Серед молодіжних проблем українського суспільства особливо виділяються: зниження життєвого рівня, значне розшарування за рівнем матеріального становища, зростання безробіття, погіршення освітньої і медичної інфраструктури, комерціалізація культури та освіти та інше. У цих умовах особливо важливого значення набуває ефективна молодіжна політика, яку

здійснюють держава і суспільство [163]. Молодіжну політику проводять політичні партії, громадські рухи (у тому числі молодіжні і юнацькі), релігійні і інші організації, а також держава. Саме молодіжна політика дозволить все більшій частині сучасної молоді успішніше вписуватися у безповоротний процес нового громадського устрою.

Перш ніж розглядати концептуальні основи розробки і реалізації молодіжної політики, звернемося до деяких' найбільш принципових положень теорії державного управління і політики, в розвитку якої усе більш важливу роль сьогодні грає наука. І оскільки в нашій дисертації досліджуються проблеми державної молодіжної політики, поставимо питання: в чому полягає специфіка державної політики взагалі?

І раніше, і нині, державна, політика в порівнянні з політичною діяльністю будь-якого іншого інституту (партії, руху, профспілок і так далі) виражає загальні інтереси населення і громадян в цілому, є концентрованим їх відображенням. Цим вона об'єктивно сприяє підтримці і відтворенню соціально-політичної цілісності суспільства. Для виконання такого призначення держава створює відповідну систему органів і установ влади, здійснюючу розробку і реалізацію державної політики. Тому з політико-соціологічної точки зору, політика - це владний; спосіб організації суспільства, політичний процес узгодження різноманітних інтересів, управління суспільством з боку політичної еліти, на основі сучасних інститутів[125].

Приведене розуміння політики що ставить акцент на її управлінському призначенні, яке в свою чергу « проявляється в політико-управлінській діяльності держави, не є єдиним і безперечним. В сучасній' політико-соціологічній літературі склалися різні підходи до визначення державної політики. Так, у рамках теорії Public Administration (державне управління) вона тлумачиться; як чутлива до громадських потреб інституціонально-управлінська практика, державної бюрократії, спрямована на ефективне і продуктивне задоволення громадських потреб. У сучасній літературі широко

застосовується також поняття «Governance», що інтерпретується як «політичне керівництво», під яким розуміється адміністрування та консолідована кооперація державних і неурядових інститутів і структур з забезпечення задоволення суспільно значимих потреб [115].

З урахуванням реальних демографічних, соціально-економічних процесів на макрорівні соціальної реальності, нижня межа молодіжного віку визначена в 13-14 років. Відмітимо, що позначена нижня межа дуже рухлива і в різних країнах може варіюватися, але переважно у бік її збільшення. Верхня межа молодіжного віку визначається моментом придбання стійкого соціального статусу у сфері професійно-трудової, суспільно-політичної, сімейно-побутової життєдіяльності.

Виділяють чотири ключові умови, що свідчать про завершення молодості і надбання положення дорослого [96]:

- 1) економічна незалежність,
- 2) особиста самостійність,
- 3) самостійне розпорядження засобами існування,
- 4) створення власної сім'ї.

Практика громадського життя показує, що «...по усіх категоріях придбання стійкого соціального статусу верхню межу молодіжного віку можна визначити між 29-30 роками життя» . Вказаний віковий інтервал, відносно молоді, на сьогодні прийнятий більшістю європейських країн, в США, Японії. Таким чином, можуть бути визначені наступні вікові рамки молоді : від 13-14 до 29-30 років життя [78].

Усе вищевикладене дозволяє нам впритул підійти до власне визначенням поняття «молодь». Молодь - велика громадська група, що має специфічні і психологічні риси, наявність яких визначається як віковими особливостями молодих людей, так і тим, що їх соціально-економічне і суспільно-політичне положення, їх духовний світ знаходяться в стані становлення, формування.

Молодь — соціально-вікова група населення у віці 14 - 30 років,

сукупність молодих людей, яким суспільство надає можливість соціального становлення, забезпечуючи їх пільгами, і обмежуючи в дієздатності у різних сферах повноцінної участі в житті соціуму. Молодь — найбільш мобільна частина суспільства, що активно впливає на динаміку його соціальної структури. Молодь — соціально-демографічна група суспільства, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального положення і обумовлених тими і іншими обставинами соціально- психологічних властивостей, які визначаються рівнем соціально- економічного і культурного розвитку, особливостями соціалізації в цьому суспільстві . Молодь — особлива біосоціальна вікова група людей від 13-14 до 29-30 років, що займає перехідне положення між спільностями людей підліткового і дорослого зрілого віку, детермінується як природним середовищем, так і конкретно-історичними умовами громадського розвитку і є необхідною соціальною ланкою в спадкоємності поколінь як форми існування суспільства [92].

Таким чином, молодь розглядається як суспільно- історичний і соціокультурний феномен, як велика біосоціальна група, що має значну міру суб'єктності і потенціал розвитку, можливість реалізації яких залежить від типу політичної системи, різновиду політичного режиму, а також рівня розвитку громадянського суспільства. У рамках роботи ми дотримуватимемося цього визначення.

Представлені дефініції поняття «молоддю» змістовно є результат еволюції поглядів на роль і місце молодих поколінь в контексті громадського розвитку — від поглядів, елімініруючих дане соціальне явище, до усвідомлення його виняткової цінності як джерела громадського прогресу, громадських змін. Громадський прогрес і власне якісні зміни поглядів суспільства на молодь є, по суті, два нерозривно пов'язаних між собою взаємообумовлених процеси. Сьогодні молодь перестає бути виключно об'єктом дії і поступово розкривається і осмислюється в новій для себе якості — передусім в якості суб'єкта. Визначення міри суб'єктності молоді — це і є

процес встановлення рівня її соціального розвитку, від якого залежить громадський прогрес. У даному контексті молодь з'являється як суб'єкт історичного розвитку, що не дозволяє говорити про просту репродукцію (відтворенні) молоддю життєвого досвіду старших поколінь, навпаки, в даному випадку, може йтися про продукування нового досвіду, про інноваційну функцію молоді[101].

Не можна у зв'язку з цим не нагадати, що у рамках згаданого вище культурологічного підходу до вивчення молоді була сформульована відома концепція людської історії як зміни трьох типів культур в ракурсі трансляції досвіду між поколіннями. Автор концепції М. Мід виділяє наступні типи культур [123]:

- 1) «постфігуративну», де молодь вчиться переважно у своїх попередників;
- 2) «конфігуративну», де молодь і дорослі вчаться у своїх однолітків;
- 3) «префігуративну», в яких дорослі вчаться також у своїх дітей.

У постфігуративних суспільствах панує невідворотна спадкоємність поколінь, вірність традиціям і звичаям. Минуле дорослих стає майбутнім кожного нового покоління : В конфігуративних культурах домінує модель орієнтації на поведінку сучасників. Старші покоління ще зберігають можливість контролювати поведінку молоді, але непорушність традицій вже змінена.

Префігуративні культури виникають з середини ХХ ст., коли формується новий тип зв'язку між поколіннями, і спосіб життя старших не домінує над молоддю. Електронні засоби комунікації об'єднують молодь всього світу і дозволяють створити таку спільність досвіду, якої не могло бути у попередніх поколінь. Розрив між поколіннями глобальний і новий. Він несе в собі багато небезпек і ризики. Але він же дає величезний шанс людству — вчинити прорив в технологіях, культурі, взаєморозумінні, людській солідарності. Саме тому можна стверджувати, що сучасна молодь — ключовий чинник громадського розвитку, що не лише вузькосоціальний,

але і усі основні проблеми сучасності мають молодіжний вимір. «Далекоглядні реформатори не можуть не бачити в молоді оновлюючу силу, оживляючий інноваційний елемент, духовний енергетичний резерв, який виступає на передній план і вводиться в дію, коли суспільству потрібно зробити глибоку і швидко зміну і в той же час добре пристосуватися до умов і якісно нових обставин, що швидко міняються. У цьому і полягає основна соціальна функція молоді в суспільстві»[160].

Як вже вказувалося, до теперішнього часу найбільш суттєвий вклад у вивчення молоді і молодіжної політики внесли і продовжують вносити філософи, соціологи, психологи, історики, правознавці. І хоча проблемами молодіжної політики представники цих наук займаються, виходячи з цілей і специфіки власних галузей знання, визначення, що цікавлять політологів, містяться, передусім, в їх роботах.

В цілому, в українському суспільствознавстві склався такий підхід: молодіжна політика є сферою діяльності держави, політичних партій і громадських об'єднань, метою якої є дія на молодь, вплив на її соціальний розвиток. У цьому визначенні йдеться, передусім, про широку, багатофункціональну політику, що здійснюваній державою і зачіпає прямо чи побічно молоде покоління [159-160].

Пов'язана з цим друга сторона молодіжної політики охоплює діяльність спеціалізованих центральних урядових, регіональних і місцевих установ, комітетів, департаментів, комісій у справах молоді. Молодіжною політикою іменується і та сфера функціонування політичних партій, рухів, об'єднань, громадських організацій, яка охоплює молодь і розвивається з тим, щоб отримати від неї або від її певної частини підтримку своєї політичної лінії і вирішити свої політичні завдання тактичного або стратегічного плану [155].

Є визначення, пафос яких спрямований на позначення цілей, функцій молодіжної політики. Одним вона представляється як один з ключових механізмів досягнення основних цілей соціального прогресу - рух у бік демократії, свободи, гуманізму, більш високого рівня добробуту людей,

якіснішої освіти, кращого здоров'я і збільшення тривалості життя людини. Відповідно, цілі соціального прогресу складають ціннісну основу молодіжної політики. Таким чином, робиться висновок, що основою молодіжної політики є загальнолюдські цінності, а основною її метою - створення умов для самовираження молодих людей, користування цінностями суспільства, світової культури [159].

Інші підкреслюють, що молодіжна політика переслідує і чисто утилітарні, прагматичні цілі - забезпечення ефективної адаптації молоді до існуючих соціально-економічних умов для оптимізації відтворення трудових ресурсів і прискорення процесу перетворення споживача в платника податків. Суспільство забезпечує процес становлення, створює необхідні умови, у тому числі і для того, щоб в осяжному майбутньому отримати віддачу у вигляді податків, створених матеріальних і духовних цінностей.

Є і інші, найрізноманітніші варіанти трактувань даного поняття. Наприклад:

молодіжна політика — система заходів з адаптації людини до суспільства з підліткового періоду до придбання ним повної самостійності;

молодіжна політика — багаторівнева соціальна взаємодія молоді з політичними і громадськими суб'єктами у зв'язку з реалізацією специфічних інтересів молоді;

молодіжна політика — діяльність держави, політичних партій, громадських об'єднань і інших суб'єктів громадських стосунків, що має на меті певним чином впливати на соціалізацію і соціальний розвиток молоді, а через це — на майбутній стан суспільства ;

молодіжна політика — складна багатогранна система стосунків, структурними елементами якої є: ідеї, концепції, теоретико-методологічні положення, стратегії, тактики соціального розвитку, система соціальних стосунків різного рівня, державні рішення, організації і органи, що здійснюють молодіжну політику [193].

У наявних визначеннях особливо підкреслюється інтерактивний,

цілеспрямований, суб'єктний характер молодіжної політики.

Якщо повернутися до порушеного нами питання про необхідність розуміння молодіжної політики, що виходить з нового характеру стосунків між суспільством і державою в умовах сучасного розвитку, то під державною молодіжною політикою можна розуміти таку діяльність держави з виконання організуючої функції соціального розвитку молоді, в якій усе більш значиме місце належить багатосторонній взаємодії повноправних учасників процесу розробки, прийняття і реалізації рішень, що стосуються соціалізації і самореалізації молоді, передусім, молодіжним об'єднанням, а також іншим партнерам держави в особі зацікавленої структури – громадянського суспільства [197].

Таким чином в науці державного управління немає єдності поглядів у визначенні державної молодіжної політики. Це пояснюється тим, що серед елементів, що забезпечують функціонування сучасної держави, молодіжна політика з'явилася відносно нещодавно, але вже зайняла міцні позиції в забезпеченні стабільного функціонування політичної системи країни.

Вивчення літературних джерел показало, що існують різні наукові теорії моделей громадського вибору на тому або іншому етапі розвитку суспільства. До них відносяться теорії монізму, фундаменталізму і дуалізму, за допомогою яких визначається зміст молодіжної політики. Для цих теорій загальним є те, що при освітленні питань державної молодіжної політики вони виходять з принципів історичності і порівняльного правознавства політико-правових явищ.

В принципі, вказані теорії заслуговують на увагу, оскільки вони відбивають двоєдиний зв'язок держави і політики. І тому не випадково, що наявні три підходи у визначенні предмета державного управління - як науки про державу, як про науки про політику і як науки про політичну владу і управління суспільством, ми з повною підставою можемо застосувати для визначення поняття молодіжної політики.

Річ у тому, що розвиток теорії молодіжної політики в демократичних

державних йшов від концепції «моністів», (інтересів окремої особи, що визнають захист, тільки державою в особі своїх найвищих органів), до теорії «фундаменталістів» (що визнають конституційний захист прав людини) і до теорії «дуалістів» (що визнають рівну цінність і захищеність усіх прав людини).

Слід підкреслити, що елементи цих теорій використовуються і в сучасній концепції української молодіжної політики. Так, в нормативних основах молодіжної політики вказується на те, що влада повинна відноситися до молоді прагматично, як до ресурсу. Слід підкреслити, що різні підходи до цієї проблеми пояснюються наступними обставинами.

По - перше, державна молодіжна політика взаємозв'язана з «правовою політикою», «соціальною політикою», «економічною політикою» взагалі і з поняттям «політика», у тому числі «конституційно - правовою політикою», зокрема. Тому деякі автори вважають, що види (форми прояву) державної політики закріплюються правом, а шляхи, сфери її реалізації можуть бути різні, розмежовувавши економічну, соціальну і правову політики. Як видно, у них немає чіткого визначення державної молодіжної політики.

По - друге, державна молодіжна політика тісно взаємозв'язана з молодіжною політикою. Зокрема, П. Н. Панченко вказує, що «...політика - це сфера державної і громадської діяльності, спрямованої на володіння державною владою... Основний зміст політики - це соціальне управління, керівництво громадськими процесами» [219].

По - третє, державна молодіжна політика формується в умовах політичного і ідеологічного різноманіття, інтеграції різних соціальних сил і забезпечується державними органами.

Таким чином, при визначенні державної молодіжної політики зустрічаються концептуальні, нормативні, соціологічні і інші підходи.

В основу концептуального підходу визначення державної молодіжної політики покладений спосіб вирішення протиріч між темпами розвитку суспільства і способом життя поколінь. Сам по собі цей підхід має право на

існування. Річ у тому, що взаємозв'язок держави і молоді убачається на усіх етапах розвитку державної молодіжної політики.

Що стосується сучасного етапу, то у зв'язку з прийняттям державних нормативно - правових актів у справах молоді, спостерігається цілком виправдана тенденція розгляду молодіжної політики як частини державної молодіжної політики. Це створює певну складність в правовому розмежуванні молодіжної політики і державної молодіжної політики.

Представники «соціологічного напрямку» під молодіжною політикою розуміють діяльність молоді з захисту і реалізації її інтересів здійснюваних або безпосередньо, або за допомогою своїх організацій. Тут мається на увазі участь у владних структурах або роботу з впливу на її розподіл представниками молоді, молодіжними громадськими об'єднаннями, молодіжним парламентом, радою молоді, студентською радою.

Характерне те, що представники концепції «тотожності» співрозуміють молодіжну політику і державну молодіжну політику. Зокрема, на їх думку, державна молодіжна політика і молодіжна політика - це є політика держави, громадських організацій', молодіжна студентська політика, інвестиційна політика, політика молодого покоління, політика соціалізації і індивідуалізації молоді.

На наш погляд, це твердження потребує конкретизації як з позиції розробки державної молодіжної політики, так і з позиції її реалізації. Представляється виправданим вважати, що молодіжна політика є засобом реалізації державної молодіжної політики, оскільки саме державна молодіжна політика витікає з принципів конституційно - правового регулювання і пов'язана з розробкою правових, соціальних, економічних основ молодіжної політики [89].

В зв'язку з цим теж потребує уточнення відношення прибічників концепції «статусу», які вважають, що молодіжна політика є системою заходів, законодавчих актів зі встановлення і підтримки певного громадського статусу підростаючого покоління.

Представляє певний теоретичний інтерес позиція прибічників концепції «програмно - цільового підходу».

Цінність функціонального підходу виражається в тому, що в ньому державна молодіжна політика розуміється як цільові окремі програми, що стосуються молоді, у рамках національних проектів. У рамках рівневої державної молодіжної політики правове значення мають погляди прибічників «регіональної концепції», суть якої зводиться до «розробки - реалізації - контролю» прийнятих цільових програм і заходів з забезпечення прав молоді.

Дійсно, розробка і реалізація різних програм з молодіжної політики здійснюється з урахуванням необхідності узгодження законодавства.

Прибічники концепції «соціального розвитку молоді» підходять до молодіжної політики як сукупності ідей, концепцій, принципів, функцій, пріоритетів політики між молоддю і суспільством, між державою і регіональними органами влади.

З вище аналізованих підходів це визначення відрізняється з двох позицій [55]:

по - перше, в ньому вказується співвідношення принципів і функцій органів державної влади;

по- друге, в ньому враховується взаємозв'язок діяльності органів державної влади та регіонів.

Єдиним недоліком є відсутність в ньому згадки про важливість державної молодіжної політики, яка базується на конституційно - правовій основі.

Нарешті, представники концепції «соціалізації молодого покоління» під державною молодіжною політикою розуміють «діяльність держави, її органів і організацій, що ґрунтується на прагненні до взаємодії з молодіжним рухом в здійсненні з процесу соціалізації молодого покоління» .

Якщо порівняти схожість і відмінність цих підходів, то з'ясується, що усі вони характеризуються загальними і приватними ознаками.

До загальних ознак відносяться розгляд молодіжної політики як

частини загальної політики суспільства, держави, усіх соціальних інститутів, діючих як в єдності, так і самостійно .

Приватні ознаки в існуючих підходах у визначенні поняття державної молодіжної політики виражаються у визнанні діяльності державних органів в реалізації державної молодіжної політики на основі інституту конституційного права і взаємовідносин між державними органами.

Таким чином, можна визнати, що усі підходи з визначення державної молодіжної політики в концентрованому виді знайшли закріплення в основних напрямках державної молодіжної політики. Зокрема говориться, що державна молодіжна політика - діяльність держави, спрямована на створення правових, економічних і організаційних умов і гарантій для самореалізації особи молодшої людини і розвитку молодіжних об'єднань, рухів і ініціатив.

Як видно, в основі нормативного підходу визначення державної молодіжної політики лежать положення Конституції України [102]. Так, в Конституції України права і свободи проголошені вищою цінністю, а на державу покладений обов'язок визнавати, дотримуватися і захищати їх. Стосовно соціальних шарів і груп населення, то особливе значення має те, що Конституції України проголосила нашу країну правовою і соціальною державою, політика якої спрямована на створення умов, що забезпечують гідне життя і вільний розвиток людини.

Органи місцевого самоврядування не віднесені до системи органів державної влади, але грають значну роль у формуванні стосунків громадянського суспільства.

Як самостійна галузь соціальної сфери розглядається державна молодіжна політика.

Соціальна політика (від латів. *socialis* - громадський) визначається значенням політичних установок, принципів, рішень, дій, спрямованих на забезпечення оптимального функціонування і розвитку соціальних спільностей, молоді. У концепціях західних учених соціальна політика замінена поняттям «Політика добробуту» або «універсальна держава

добробуту.

Спрямована на стабілізацію рівня життя громадян України, соціальна політика, повинна була, в якійсь мірі, згладити негативні наслідки реформ, що проводяться. Для цього були визначені правові і економічні заходи за рішенням соціальних проблем, підтримці соціально - культурної сфери, посилення адресності соціальної підтримки слабозахищених груп населення [107].

Реформа системи державного управління і місцевого самоврядування, проведення регіональної соціально - економічної політики, реформа міжбюджетних стосунків, розвиток місцевого самоврядування зумовили включення в соціальну політику таких областей як: освітня політика, політика у сфері культури, демографічна політика, молодіжна житлова політика. Розгляд державної молодіжної політики як частині соціальної політики держави є не зовсім вірним. Молодіжна політика охоплює різні сфери життєдіяльності молоді. Фінансування молодіжної політики здійснюється не лише у розділу «Соціальна політика» державного бюджету, але в розділах освіти, культури, охорони здоров'я, фізичної культури. Під соціальною основою концепції державної молодіжної політики розуміється створення соціально - правової захищеності молодого покоління, реалізація його права на вільний соціальний розвиток, підвищення матеріального добробуту молоді [128].

Розвиток цієї концепції обумовлений єдністю державної економічної, фінансової, кредитної політики України, а також принципами правової держави з соціально - орієнтованою ринковою економікою. Тому можна виділити молодіжну соціальну політику, яка включає такі області як сприяння зайнятості молоді, молодіжну сімейну політику, що знаходить підтвердження в прийнятих нормативно - правових актах. Взаємозв'язок державної молодіжної політики і соціальної політики виходить з визнання України соціальною державою.

По - перше, реалізація Конституції України охоплює різні сфери

громадських стосунків, в яких беруть участь усі суб'єкти права : народ, держава. Тому державну молодіжну політику можна розглядати як систему правових, економічних і організаційних основ.

По - друге, важливість розмежування поняття, суті і ознак конституційно-правових основ державної молодіжної політики визначається діяльністю державних і громадських органів в забезпеченні правової і соціальної захищеності молоді.

По - третє, ідеологічна, політична, соціальна, економічна і правова політика держави різна на певних етапах державного будівництва.

Так, молодіжна політика в Україні підкорялася інтересам суспільства без урахування інтересів особистості, у тому числі, молоді.

По-четверте, єдиного визначення віку молоді в цілях реалізації державної молодіжної політики немає ні в українському законодавстві, ні в міжнародних документах. Використовуються терміни: молодь, дитина, неповнолітня, підліток, «людська істота до досягнення ним 18-річного віку», діти до 18 років або взагалі не встановлюється вік.

Тому заслуговує на увагу розгляд українськими вченими молоді як категорії населення у віці від 14 до 30 років з особливим конституційно - правовим статусом. Тим паче, що молодь включається в усі сфери життєдіяльності, має особливий конституційний статус і тому виникає необхідність проведення особливої політики відносно цієї соціальної групи [122].

На основі проведеного аналізу можна виділити ознаки конституційно - правових основ державної молодіжної політики.

По - перше, наявність учасника правовідносин з особливим правовим статусом.

По - друге, молодь стає учасником багатьох правовідносин, виступаючи в індивідуальній якості. Об'єм її правосуб'єктності залежить від виду правовідносин в яких бере участь молодь і встановлюється державою на основі Конституції України.

По - третє, виступаючи активним учасником правовідносин, молодь вимагає особливого відношення, захисту її прав. Так, Трудовий кодекс України не передбачає залучення неповнолітніх до роботи з шкідливими умовами праці; Кримінальний кодекс України забороняє торгівлю людьми, посилює покарання за експлуатацію неповнолітніх; а Кримінально-процесуальний кодекс і Цивільно-процесуальний кодекс вимагають дотримання гарантій прав неповнолітніх.

По - четверте, сприяння в розвитку молоді повноцінним членом суспільства припускає рівність і взаємодію суб'єктів реалізації державної молодіжної політики.

Тому наступною, п'ятою, ознакою конституційно-правових основ державної молодіжної політики є координація діяльності суб'єктів реалізації державної молодіжної політики [135].

Суть і значення конституційно - правових основ державної молодіжної політики виражається в правовому забезпеченні інтересів суспільства і людини, інтересів громадянина і держави на основі погодженої діяльності суб'єктів реалізації державної молодіжної політики, в конституційному забезпеченні приватних (молодь) і публічних (суспільство) інтересів.

Аналізуючи різні підходи з визначення суті конституційно-правових основ державної молодіжної політики, слід виявити загальні і приватні ознаки діяльності держави в розробці і реалізації державної молодіжної політики.

По - перше, державна молодіжна політика проводиться на основі Конституції України.

По - друге, державна молодіжна політика поширюється на усі сфери громадських стосунків, учасником яких виступає молодь.

По - третє, в державній молодіжній політиці виражаються об'єктивні взаємовідносини між політикою і правом, державою і суспільством відповідно до цілей і цінностей основного закону.

У зв'язку з тим, що Конституція України закріпила громадянські і

політичні права молоді в повній відповідності із Загальною декларацією прав людини 1948 р., Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 р., Європейською Конвенцією про захист прав людини і основних прав, суть конституційно - правових основ державної молодіжної політики слід визначити як правовий спосіб забезпечення інтересів суспільства і людини, інтересів громадянина і держави, про що відзначалося вище. Суттю державної молодіжної політики є регулювання громадських стосунків у сфері взаємодії органів державної влади і молоді з реалізації конституційних прав молоді [140].

Конституційно - правові основи реалізації державної молодіжної політики припускають розмежування повноважень між державними органами державної влади, а також проведення молодіжної політики органами місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування грає значну роль в з'єднанні в єдине ціле інтересів держави, суспільства і особи, адже суть місцевого самоврядування полягає гармонізації прав і свобод конкретної особи з інтересами держави і суспільства. Звичайно, органи місцевого самоврядування не входять в систему органів державної влади. Отже, на рівні місцевого самоврядування має право існувати молодіжна політика [127].

На основі проведеного дослідження ми приходимо до висновку, що державна молодіжна політика - це комплексний конституційно - правовий інститут, що включає соціальну політику відносно молоді, молодіжну сімейну політику, економічну політику в частини фінансового забезпечення, кримінальну політику відносно неповнолітніх правопорушників.

Суть і значення конституційно - правових основ державної молодіжної політики виражається в правовому забезпеченні інтересів суспільства і людини, інтересів громадянина і держави на основі погодженої діяльності суб'єктів реалізації державної молодіжної політики, в конституційному забезпеченні приватних (молодь) і публічних (суспільство) інтересів.

1.2. Об'єкти і суб'єкти державної молодіжної політики

Як відомо, в теорії конституційного права не розроблені класифікаційні ознаки об'єктів і суб'єктів державної молодіжної політики.

Це пояснюється відсутністю в законодавстві терміну «об'єкт державної молодіжної політики», хоча, як відзначалося вище, об'єкти і суб'єкти державної молодіжної політики є комплексом взаємозв'язаних інститутів конституційно - правового регулювання. Не випадково, що в нормативно - правових актах існують різні формулювання об'єктів і суб'єктів державної молодіжної політики. На наш погляд, недостатня увага законодавства до об'єкту державної молодіжної політики пояснюється тим, що, нібито, об'єкти правових стосунків цілком прийнятні для розробки об'єктів державної молодіжної політики. Представляється виправданим вважати, що об'єкт правовідношення включає об'єкт конституційно - правового регулювання. Проте, об'єкти правових стосунків і об'єкти конституційно - правового регулювання, маючи загальну початкову передумову, розрізняються між собою. При визначенні об'єктів державної молодіжної політики слід врахувати наступні початкові положення [138].

По - перше, об'єктом правовідношення є суб'єктивні права і юридичні обов'язки матеріальні і нематеріальні блага, а також дія і поведінка людей. Сюди ж слід віднести політико - правову науку, соціологію, філософію, що визначають молодь і як покоління, що проходить стадію соціалізації, засвоєння освітніх, професійних, культурних і інших соціальних функцій і як соціально - демографічну групу.

По - друге, існують об'єкти політичної дії і об'єкти правового регулювання. Оскільки державна молодіжна політика комплексний державно - правовий інститут, молодь розглядається як об'єкт національно - державних інтересів, його стратегічний ресурс.

По - третє, об'єкт конституційного регулювання визначається в

загальній установі інститутів державної влади, власності, в закріпленні принципів і цілей діяльності суб'єктів конституційно-правового регулювання, функціонування суспільства, держави, колективу, особи, їх взаємозв'язку і відбивають інтереси суспільства, держави, колективу, особистості.

По - четверте, в науці кримінального і сімейного права особа людини може виступати об'єктом права. Так, в сімейних правовідносинах неповнолітні є об'єктом дії батьків з питань виховання, а передбачені Конституцією положення про недоторканість і свободу особи є об'єктом кримінального права. Баглик В. робить відмінності між неповнолітніми (з 14 до 17 років) і молодими дорослими (з 18 до 25 років) [7].

У законах і програмах з реалізації державної молодіжної політики, об'єктом молодіжної політики можуть бути визнані молоді сім'ї, студентські сім'ї в правовідносинах з придбання житла, соціальної підтримки.

Сказане дозволяє стверджувати, що визначення молоді як об'єкту безпосередньо залежить від політичних, економічних і соціально-культурних умов в конкретній державі диференціації молоді з урахуванням соціального статусу (працююча, студентство), соціального положення (неповнолітні особи, молоді сім'ї), раси (етнічні меншини), місця проживання (міська, сільська, така, що не має місця проживання).

Тому, для створення однакових умов молоді необхідно визначити єдиний для України вік молоді від 14 до 30 років саме в законі. Це зажадає внесення змін до нормативно - правових актів в частині визначення віку молоді.

Автори, що досліджують проблеми молоді, неоднозначно підходять до визначення віку молоді. Бажал А.[11] вважає, що молодь виступає тільки як об'єкт, що освоює соціальну роль громадянина, тому вік молоді повинен визначатися суспільством. Гринько Ю.[50] визнає активних (члени громадських об'єднань) і пасивних (особи, одержуючі фінансову підтримку) суб'єктів державної молодіжної політики. Росохатський П.[184] пропонує розглядати молодь як пасивний об'єкт тільки при рішенні її соціальних

проблем. Звідси витікає, що об'єктом державної молодіжної політики може бути визнана сама молодь, її інтереси, проблеми, а суб'єктом - громадяни, органи державної влади.

Слід зазначити, реалізуючи свої конституційні права, молодь виступає не лише як об'єкт державної молодіжної політики, але і як рівноправний суб'єкт реалізації державної молодіжної політики (Міра її участі в реалізації державної молодіжної політики залежить від наявності мети, ціннісної орієнтації з урахуванням громадських інтересів.

Політика української держави спрямована на створення правової держави з соціально - орієнтованою ринковою економікою, яка припускає не стільки допомогу, скільки підтримку з боку держави при активній участі самої молоді в суспільно - корисній діяльності.

Молодь, отже, виступає одночасно об'єктом державної молодіжної політики і суб'єктом реалізації державної молодіжної політики.

В той же час, суб'єктами конституційного права можуть бути індивіди (громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства, особи з подвійними громадянством), організації (державні, недержавні).

У теорії права суб'єктами виступають індивіди і соціальні спільності (народ, нація, населення регіону, колектив), а молодь розглядається як особлива соціальна спільність, соціальна група. Основні напрями (1993) суб'єктами реалізації державної молодіжної політики називають тільки державні органи, молодіжні об'єднання, молодих громадян.

Концепція державної молодіжної політики в Україні розширює коло суб'єктів реалізації державної молодіжної політики і зараховує до них не лише органи державної влади, але і органи місцевого самоврядування, працедавців, громадські об'єднання, інших юридичних і фізичних осіб. Окремі суб'єкти конкретизують суб'єктів державної молодіжної політики. Вони відносять до суб'єктів органи законодавчої і виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, працедавців, громадські об'єднання, політичні партії, професійні спілки, релігійні організації, благодійні фонди і інші

юридичні і фізичні особи [140].

Вищесказане переконує в необхідності подальшого вдосконалення визначення суб'єктів державної молодіжної політики і суб'єктів її реалізації.

Пропонована класифікація суб'єктів державної молодіжної політики враховує різні концепції державної молодіжної політики.

Класифікацію суб'єктів державної молодіжної політики слід проводити в залежності:

1) від мети діяльності органів державної влади:

- профілактичної (загальній або індивідуальній спрямованості);

- надаючи заходи соціальної підтримки;

-здійснюючи контроль і нагляд за діяльністю суб'єктів реалізації державної молодіжної політики.

2) від організаційно - правової форми створення:

- органи державної влади, органи місцевого самоврядування, недержавні організації;

3) від діючих органів на постійній і тимчасовій основі;

4) від об'єкту реалізації державної молодіжної політики (допомога сім'ї, дітям, дітям - сиротам і дітям, що залишилися без піклування батьків, молоді, що вчиться, військовослужбовцям, неповнолітнім з відхиленнями в розвитку, неповнолітнім, таким, що вчинили суспільно небезпечні діяння).

При визначенні системи суб'єктів державної молодіжної політики необхідно звернути увагу на те, що компетенція органів виконавчої влади, що реалізують державну молодіжну політику в Україні, встановлюється Кабінетом Міністрів України. Нині роль координатора реалізації державної молодіжної політики належить Міністерству молоді та спорту України [140]

Різними суб'єктами державної молодіжної політики здійснюється забезпечення соціального захисту, адаптації і реабілітації дітей і молоді.

Правове положення органів держави характеризується сукупністю прав і обов'язків, передбачених відповідними нормативними актами, а установи, підприємства, організації, що фінансуються з відповідного бюджету,

наділяються комплексом прав і обов'язків для виконання своїх функцій. Молодь же знаходиться в постійному соціологічному становленні і реалізує свої потреби і інтереси. При визначенні правосуб'єктності молоді слід виходити з того, що групу складають індивідууми. Правосуб'єктність молодої людини знаходиться в прямій залежності від тих стосунків, в яких він виступає учасником [144].

Наприклад, особливе місце в реалізації державної молодіжної політики займають правоохоронні органи, силові структури, що здійснюють діяльність з попередження і усунення злочинності серед неповнолітніх. Боротьба із злочинністю взаємозв'язана із спільною роботою суду, прокуратури і поліції. Певний внесок роблять структури правоохоронної спрямованості Служба безпеки України, відділення у справах неповнолітніх у взаємодії з навчальними закладами, комісією у справах неповнолітніх, центром допомоги дітям організуються і проводяться цільові заходи з профілактики бездоглядності неповнолітніх.

В якості суб'єктів реалізації державної молодіжної політики виступають комісії у справах неповнолітніх і захисту їх прав, органи управління соціальним захистом населення, органи управління освітою і освітні установи, органи опіки і опікування; органи у справах молоді і установи органів у справах молоді, органи управління охороною здоров'я і установи охорони здоров'я, органи служби зайнятості, органи внутрішніх справ, підрозділи у справах неповнолітніх, кримінально-виконавчі інспекції органів юстиції, органи виконавчої влади, громадські об'єднання. Координація діяльності органів і організацій державної системи профілактики бездоглядності і правопорушень неповнолітніх покладена на комісію з питань захисту прав дитини, вона утворена для забезпечення єдиного державного підходу до рішення проблем захисту прав і законних інтересів неповнолітніх [145].

Законодавчі (представницькі) і виконавчі органи державної влади зобов'язані створювати і організовувати діяльність комісій у справах

неповнолітніх і захисту їх прав, здійснювати регіональні і міжмуніципальні програми і заходи по роботі з дітьми і молоддю.

Органи, покликані здійснювати індивідуальну профілактичну роботу, не повною мірою використовують право звільнення неповнолітніх від кримінального покарання і на пряму їх до спеціальних виховних установ. Викликає тривогу призначення позбавлення волі неповнолітнім, таким, що не досяг віку 16 років за злочини невеликої тяжкості.

Слід зазначити, що молодь виступає суб'єктом реалізації державної молодіжної політики через створення і участь в громадських об'єднаннях, політичних партіях. Одним з пріоритетних напрямів державної молодіжної політики є робота із студентською молоддю, яка виступає не лише як об'єкт молодіжної політики в частині надання фінансової підтримки, організації дозвілля, але і суб'єкт реалізації державної молодіжної політики. Розвивається студентське самоврядування за рішенням питань організації навчання, побуту, дозвілля, найчастіше воно представлене громадським і профспілковим студентським рухом [140].

Таким чином, визначення молоді як об'єкту державної молодіжної політики залежить від політичних, економічних і соціально - культурних умов в суспільстві. При розгляді молоді в якості об'єкту державної молодіжної політики слід визначати вік залежно від стадії її соціального становлення і адресно надавати їй підтримку.

Розглядаючи молодіжну політику як комплексний інститут, що включає соціальну, економічну, правову основу можна виділити наступних суб'єктів :

- 1) систему державних органів, що реалізують державну молодіжну політику;
- 2) молодь, що бере активну участь в реалізації державної молодіжної політики [147].

Класифікацію суб'єктів державної молодіжної політики слід проводити в залежності:

- 1) від мети діяльності органів державної влади
 - профілактичної (загальній або індивідуальній спрямованості);
 - надаючи заходи соціальної підтримки;
 - здійснюючий контроль і нагляд за діяльністю суб'єктів реалізації державної молодіжної політики;
- 2) від організаційно - правової форми створення - органи державної влади, органи місцевого самоврядування, недержавні організації;
- 3) від діючих органів на постійній і тимчасовій основі;
- 4) від об'єкту реалізації державної молодіжної політики (допомога сім'ї, дітям, дітям - сиротам і дітям, що залишилися без піклування батьків, молоді, що вчиться, військовослужбовцям, неповнолітнім з відхиленнями в розвитку, неповнолітнім, таким, що вчинили суспільно небезпечні діяння) [148].

Молодіжні і дитячі об'єднання є як об'єктом державної молодіжної політики у разі отримання державної підтримки, так і суб'єкт реалізації державної молодіжної політики в порядку здійснення діяльності з задоволення духовних і інших нематеріальних потреб.

Органи державної влади реалізують державну молодіжну політику, а молодь, через громадські об'єднання, бере участь в розробці і реалізації державної молодіжної політики.

Передусім слід зазначити, що при визначенні мети і завдання державної молодіжної політики як початковий етап, приймається категорія «мета». Це пояснюється тим, що «мета» признається як результат свідомої діяльності людини, ідеальний образ бажаного майбутнього, один з елементів поведінки і свідомої діяльності суспільства, реалізація діяльності за допомогою певних засобів.

Ці положення слід врахувати особливо в період реформи державних стосунків і місцевого самоврядування, оскільки виникають проблеми в розмежуванні мети і засобів вдосконалення законодавства на основі верховенства права.

Характерно те, що на сучасному етапі мета і завдання державної

молодіжної політики визначаються нормами міжнародного права, Законами України, Концепцією Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2021-2025 роки.

Так, Міжнародні норми основною метою усіх держав по відношенню до молоді убачають в розвитку усіх здібностей, формування людей, що мають високі моральні якості, глибоко відданих благородним ідеалам світу, свободи, гідності і загальної рівності, сповнених почуттям поваги, любові до людства і до його творчої праці. Молодь повинна мати усі вказані в ній права і свободи без якої - б то не було відмінності за такими ознаками, як раса, колір шкіри, стать, мова, релігія, політичні або інші переконання, національне або соціальне походження, майнове положення, народження або інші обставини [140].

До теоретичних основ визначення мети і завдань державної молодіжної політики слід віднести і співвідношення мети і засобу. Це пояснюється тим, що спільна мета державної молодіжної політики виробляється законодавчими органами державної влади, а засоби досягнення цієї мети визначаються виконавчими органами державної влади.

Аналіз нормативно - правових актів і різних думок учених дозволяє визначити структуру цілей державної молодіжної політики як перспективні, найближчі і локальні. Основою усіх цих видів лежать конституційні цілі державної молодіжної політики, відбиті в концепціях і основних напрямках державної молодіжної політики. Локальні цілі можуть бути сформульовані на рівні регіонів і на рівні муніципальних об'єднань. Вони як би є одночасно цілями і засобами досягнення цих цілей в конкретному регіоні, та передбачають самореалізацію молоді в інтересах суспільства, участь молоді в законотворчій діяльності, взаємодія державної влади і молоді.

Комплексні цілі державної молодіжної політики містяться в розробленому в Законі України «Про основні засади молодіжної політики» [179]. До них відносяться:

- сприяння духовному, культурному, соціальному і фізичному

розвитку молоді;

- захист прав і інтересів молоді;
- виховання молоді;
- створення умов для забезпечення самостійного відповідального включення молоді в життя суспільства;
- надання допомоги і соціальних послуг молодим громадянам;
- розширення можливостей молодих громадян у виборі свого життєвого шляху.

Аналогічні ж цілі передбачені в Законі України «Про молодь»[177]. Але до них додатково віднесені:

- недопущення дискримінації молодих громадян за мотивами віку;
- створення умов для повнішого включення молоді в соціально-економічне, політичне і культурне життя суспільства;
- реалізація інноваційного потенціалу молоді в інтересах громадського розвитку і розвитку самої молоді.

Комплексні цілі і завдання державної молодіжної політики спрямовані на:

- створення умов для цивільного становлення, духовно - морального і патріотичного виховання молоді;
- рішення соціально-економічних проблем молоді, розвиток житлового будівництва і підтримку молоді і молодих сімей;
- вирішення питань професійного розвитку і зайнятості молоді, молодіжного підприємництва і ділової активності молоді;
- інтелектуальний і фізичний розвиток молоді, розвиток художньої і науково-технічної творчості, масових видів дитячого і молодіжного спорту і туризму, міжнародних обмінів;
- правовий захист і соціальну підтримку молоді, дитячих і молодіжних громадських об'єднань, створення і розвиток правових, економічних і організаційних умов для виховання у молоді цивільної

свідомості в умовах демократичного суспільства, ринкової економіки і правової держави, особової самореалізації молодих людей як активних учасників перетворень сучасного суспільства [181].

Першочергові цілі державної молодіжної політики виражаються в створенні умов для повнішого включення молоді в соціально-економічне, політичне і культурне життя суспільства; розширенні можливостей молодої людини у виборі свого життєвого шляху, досягненні особистого успіху; реалізації інноваційного потенціалу молоді в інтересах громадського розвитку і розвитку самої молоді.

Так, на усіх рівнях державної влади і управління, першочергові цілі державної молодіжної політики спрямовані на підтримку і стимулювання сімей, підприємств і установ, некомерційних організацій, громадських об'єднань і громадян, що здійснюють діяльність зі створення сприятливих умов життя молоді, з її виховання, навчання і розвитку.

Перспективні цілі державної молодіжної політики містилися і в області міжнародних зв'язків. Визначення мети і завдань державної молодіжної політики через механізм правового регулювання залежить від рішення теоретичних проблем. Маючи пряме відношення до усіх галузей права, категорія «мета» отримала дуже слабе вивчення в науці конституційного і муніципального права. Можливо тому в цільових програмах і проектах, які складаються на основі законів і основних напрямів державної молодіжної політики, відсутні погоджені цілі і завдання державної молодіжної політики, а порою цілі державної молодіжної політики змішуються із завданнями державної молодіжної політики. Також метою державної молодіжної політики є установа статусу молоді, створення необхідних умов для її самореалізації, ресурсне забезпечення цих умов і створення гарантій для її соціальної захищеності. Між тим, завдання державного рівня полягають в розробці цілісного нормативного акту про молодь; визначенні статусу соціальних служб для молоді і соціальних працівників, працівників у справах молоді; підготовці кадрів по роботі з молоддю; проведенні наукових

досліджень про молодь; здійсненні міжнародної співпраці у сфері молодіжної політики. Спостерігається тенденція розробки локальних цілей на основі комплексних і перспективних цілей державної молодіжної політики. Міра включення молоді в соціально - економічне, політичне, культурне життя країни знаходиться в прямій залежності від віку, соціального статусу молоді [191].

У систему розробки державної молодіжної політики була включена модель визначення державної молодіжної політики «мета - засоби». Слід підкреслити, майже аналогічне трактування мети державної молодіжної політики дають і учені.

Поступна О.[171] визначає мету молодіжної політики у виявленні, захисті, допомозі в реалізації інтересів молоді з урахуванням компонентів молодіжної політики - молодь і суспільство, молодь і армія, економічні і підприємницькі, соціальні, освітні, культурно - виховні і духовно - моральні, спортивно - оздоровчі заходи.

Баглик В.[10] підходить до визначення мети державної молодіжної політики через регіональну специфіку. На його думку, «мета регіональної молодіжної політики - це допомогти молоді орієнтуватися в суспільстві, що постійно міняється і ускладнюється, забезпечити умови для самостійного вибору наявних і створення нових можливостей для власного розвитку, нейтралізація негативних і використання позитивних регіональних особливостей розвитку і життєвого самовизначення молоді.

В той же час, серед учених немає єдності поглядів з питання співвідношення мети і завдання державної молодіжної політики. Одні вважають, що в процесі ринкових перетворень об'єднуються цілі і завдання державної молодіжної політики. Інші вважають, що в процесі здійснення молодіжної політики виділяються стратегічні завдання, пов'язані з формуванням і реалізацією довготривалих програм виховання життєдіяльних, життєздатних молодих поколінь, і тактичні - пов'язані із задоволенням корінних інтересів і потреб молоді.

Дещо інша думка висловлена Хмировою Н.[214] Вона вважає, що завдання молодіжної політики зводиться до того, щоб виконувати функцію врегулювання конфліктів, викликаних зростанням цін, зниженням життєвого рівня, поганими умовами праці, незадоволенням оплатою, безробіттям.

Якщо об'єднати ці висловлювання учених, то їх відношення зводиться до того, що головне завдання соціальної політики держави полягає в забезпеченні умов для вільної самодіяльності індивідів, в цілеспрямованому вкладенні засобів і в залученні молоді до управління державою.

Головним завданням держави є забезпечення умов для досягнення економічної самостійності і реалізації права молодих громадян на працю при структурній перебудові економіки і вивільненні працівників, створенні нових робочих місць, допомозі в працевлаштуванні, сприяння в підприємницькій діяльності, підтримка діяльності організацій, що надають дозвілля і відпочинок молоді з урахуванням сучасних соціально - економічних умов.

При визначенні мети, завдання державної молодіжної політики необхідно враховувати, що права молоді, на сьогодні, ототожнюються з правами людини і громадянина. Про основні гарантії прав дитини визначається:

забезпечення реалізації прав дітей незалежно від громадянства, народження в шлюбі або поза шлюбом, статтю, віком, мовою, національною приналежністю, станом здоров'я, соціального і майнового положення, переконань і відношення до релігії;

формування правових основ гарантій прав дитини;

створення сприятливих правових, соціальних, економічних умов життя дітей, що забезпечують їх гармонійний фізичний, інтелектуальний, психічний, духовний і моральний розвиток, збереження індивідуальності дитини;

забезпечення захисту дітей від усіх форм насильства, експлуатації і бездоглядності;

захист і відновлення прав дітей у випадках їх порушень будь-якими

юридичними і фізичними особами, а також органами державної влади і органами місцевої влади [159].

У плані співвідношення мети і завдань державній молодіжній політиці вирішуються наступні завдання:

забезпечення і закріплення гарантій пріоритетності системи освіти на державному і регіональному рівнях, а також підтримка муніципальної освіти в рішенні завдань надання освіти;

розробка національних компонентів спадкоємних державних освітніх стандартів і зразкових освітніх програм різних рівнів і напрямів для гарантування розвитку освіти як цілісної системи;

посилення виховної функції освіти, спрямованої на формування громадянськості, патріотизму, поваги до прав і свобод людини;

оновлення з урахуванням соціально-економічних умов механізмів працевлаштування випускників освітніх установ професійної освіти;

закріплення і вдосконалення на усіх рівнях демократичних основ управління системою освіти.

В цілях забезпечення єдиного державного підходу до рішення проблем захисту прав і законних інтересів неповнолітніх створено комісію з питань захисту прав дитини. Основними завданнями Комісії є [140]:

а) координація діяльності органів виконавчої влади, пов'язаних із забезпеченням виконання законодавства України у сфері профілактики бездоглядності і правопорушень неповнолітніх, захисту їх прав;

б) вироблення погоджених підходів до вирішення основних питань, що стосуються пріоритетних напрямів діяльності, пов'язаної з профілактикою бездоглядності і правопорушень неповнолітніх, захистом їх прав;

в) вироблення пропозицій і рекомендацій органам і установам системи профілактики бездоглядності і правопорушень неповнолітніх з питань профілактики бездоглядності і правопорушень неповнолітніх, захисту їх прав, а також організаційно-методичне забезпечення діяльності органів виконавчої влади у вказаній сфері;

г) організація проведення на державному рівні міжвідомчих заходів, спрямованих на рішення проблем, пов'язаних з профілактикою бездоглядності і правопорушень неповнолітніх, а також із захистом їх прав;

д) інформування про діяльність Комісії, пов'язану з профілактикою бездоглядності і правопорушень неповнолітніх, захистом їх прав, про адекватність і ефективність заходів, що приймаються керівниками органів виконавчої влади у вказаній сфері діяльності.

Основними завданнями реалізації державної молодіжної політики на селі є [145]:

підготовка кадрів сільської молоді через розробку і реалізацію програми експерименту з контрактної підготовки кадрів сільської молоді для реалізації державної молодіжної політики на селі;

аналіз положення і виявлення насущних проблем молоді села;

проведення моніторингових досліджень як самостійно, так і у взаємодії з органами державної влади, громадськими і іншими зацікавленими організаціями, установами, фізичними особами;

створення спеціалізованих баз і банків даних з проблем кадрового забезпечення реалізації державної молодіжної політики на селі;

підготовка експертно-аналітичних, інформаційних і інших матеріалів про положення молоді села, кадрове забезпечення реалізації державної молодіжної політики на селі;

аналіз наукової і методичної літератури;

внесення пропозицій про професійну перепідготовку і підвищення кваліфікації кадрів соціально-молодіжних працівників для села;

організація кадрового, інформаційного і методичного забезпечення роботи з сільською молоддю;

виявлення, збір, узагальнення і доведення до організацій, установ і зацікавлених осіб інформації про положення молоді села, передовому кадровому досвіду в області роботи з сільською молоддю [128].

Виходячи з вищевикладеного приходимо до наступних висновків.

Мета державної молодіжної політики похідна від мети держави і являється загальною для усіх рівнів державної влади і управління. Вона спрямована на узгодження і забезпечення єдності і різноманітності інтересів шляхом виключення субординаційних начал.

Цілі і завдання державної молодіжної політики визначаються виходячи з множинності суб'єктів реалізації державної молодіжної політики, множинності стосунків, учасниками яких є різні групи молоді (молода сім'я, молоді учені, неповнолітні, працююча, студентська молодь).

Метою державної молодіжної політики є самореалізація молоді. Молодь є неоднорідною групою, тому при рішенні конкретних завдань необхідно враховувати їх інтереси.

Завдання державної молодіжної політики вирішуються на рівні держави, і на рівні місцевого самоврядування. Вони забезпечують координацію діяльності органів виконавчої влади і муніципальних органів. Завдання регіональної державної молодіжної політики полягає в прийнятті програм реалізації молодіжної політики і представленні інтересів молоді в структурі виконавчої влади. На муніципальному рівні завдання державної молодіжної політики зводиться до забезпечення виконання нормативних правових актів про молодь і реалізацію муніципальних програм.

1.3. Цілі і завдання сучасної молодіжної політики

Багато учених вважають, що «молодіжна політика» розумілася як ідея в 80-х роках ХХ століття, а зі встановленням системи управління молодіжної політики в 1991 році вона стала реальною[118].

Сучасна українська концепція державної молодіжної політики у своєму розвитку пройшла наступні етапи:

- 1) 1991-1995 рр. - етап деінституціоналізації радянської і генезиса

української системи державної молодіжної політики, в ході якої відбувалося переосмислення суті державної підтримки молоді, пошук її ефективних моделей, розробка і апробація пілотних програм і проектів в окремих регіонах;

2) 1995-2000 рр. - етап інституціоналізації системи державної молодіжної політики, пов'язаний з формуванням певної структури державних органів у справах молоді на державному, регіональному і місцевому рівнях, прийняттям важливих нормативних правових актів на державному рівні;

3) 2000 р. - по теперішній час - етап реінвенгаризації системи державної молодіжної політики, припускаючи відмова від формальних правових механізмів в системі державної молодіжної політики через їхню неефективність і перехід до збору, систематизації і аналізу вітчизняного досвіду останнього десятиліття з метою вироблення програм інновації і модернізації державної молодіжної політики.

І сьогодні молодіжна політика розуміється більшістю учених, як стратегія і тактика молодіжного руху, яка здійснюється на основі аналізу стану молодіжних програм (проектів), враховує потреби молоді, дає рекомендації з ефективного задоволення цих потреб. Мета її у відстежуванні прагнень молоді і в розробці на цій основі відповідних програм, заходів, послуг.

Поняття «Державна молодіжна політика» законодавство трактує як систему «заходів, спрямованих на створення правових, економічних, соціальних, виховних і організаційних умов для реалізації молодими громадянами своїх конституційних прав, участі молоді в системі громадських стосунків і реалізації свого економічного, інтелектуального і духовного потенціалу в інтересах суспільства, з урахуванням вікових особливостей»[115].

З метою визначення місця і ролі молоді, методів і механізмів реалізації молодіжної політики і державної молодіжної політики в державі і суспільстві, проведемо аналіз розвитку наукових концепцій в політології,

соціології, історії, праві щодо політизування молоді, соціології молоді, сучасного молодіжного руху, соціалізації молоді, положення молоді в умовах ринку праці, цінності молодіжної свідомості, стосунки між поколіннями, освіти молоді, молодіжної субкультури, асоціальної поведінки підростаючий покоління, соціальний гарантія молодь з боку держави .

Дослідження проблем молоді в Україні мають досить тривалу історію. Принаймні, з початку ХХ ст. вони велися в режимі відомої автономії громадських наук - психології, соціології, антропології, кримінології і так далі. Такими, зокрема, були різні дослідження студентської молоді у ряді університетів , проведені в 1910-х рр. Але, зрозуміло, і число досліджень з молодіжної проблематики, і їх масштабність у той час були дуже незначними, а якої-небудь теорії молоді у зв'язку з ними не формулювалося.

Наукові концепції по проблемах молоді, державної політики відносно молоді в нашій країні стали з'являтися з 50-60-х рр. ХХ ст. Саме у цей період склалися наукові школи і напрями, які формували теоретико-методологічну базу для дослідження проблем молоді. Наукові розробки того періоду, незважаючи на яскраво виражений ідеологізований характер, досі не втратили актуальність і послужили каталізатором розвитку молоді і соціології молодіжної політики. Але аналіз літератури того періоду показує, що в науці переважали соціально-філософський і історичний підхід до дослідження проблем молоді і державної молодіжної політики [113].

Молода людина найбільш прозорий суб'єкт, як і всяка інша особа в ній індивідуалізовано виражаються громадські стосунки, суб'єкт пізнання і перетворення світу, прав і обов'язків, етичних, естетичних і усіх інших соціальних норм. Особові якості молодої людини похідне від його соціального способу життя. Сутнісним моментом є пошук шляхів гармонізації духовного світу людини, що розуміється як особа, і як усе людство, молодь відрізняє несформованість ціннісних, духовно-моральних орієнтирів, недолік життєвого досвіду. Молода людина формується як особа у міру розвитку соціальних якостей, що визначають його як індивіда.

Закономірні особливості становлення і розвитку, положення і ролі цієї вікової групи в конкретно-історичному суспільстві [101].

Учені - політологи, соціологи, філософи - визначають в якості об'єкту - молодь як феномен соціального життя :

молодь як покоління, що проходить стадію соціалізації, засвоєння освітніх, професійних, культурних і інших соціальних функцій;

соціально-демографічну групу, об'єкт класового експерименту, об'єкт і суб'єкт виховної дії дорослих, об'єктом молодіжної політики.

У правовій же науці особа людини може виступати об'єктом права. Наприклад, в сімейних правовідносинах неповнолітні є об'єктом дії батьків.

В. Т. Лисовський визначає молодь як «покоління людей, що проходять стадію соціалізації, засвоюють, а в зрілішому віці тих, що вже засвоїли, освітні, професійні, культурні і інші соціальні функції». Завжди молодість характеризується як період формування цінностей, становлення самосвідомості, соціального статусу особи. Цей період активної ціннісно-творчої діяльності стикається у молодій людини з недостатністю практичною, творчій діяльності, неповною включеністю молоді людини в систему громадських стосунків [79].

Цікаві для дослідження деякі ознаки молоді, запропоновані В. М. Боряз:

молодь — це об'єктивне громадське явище, що виступає завжди як специфічна вікова велика громадська група;

біологічна і соціальна природа і суть молоді на будь-якому етапі історичного руху втілені в тій частині людства, яка є сукупним суб'єктом певної конкретно-історичної форми суспільства;

процес привласнення природи і суті цієї частини людства здійснюється молоддю відповідно до таких загальних законів, як закон відтворення громадського життя, закон нерівномірності і закон стадійності розвитку; досягнення молоддю стану повного привласнення природи і суті цієї частини людства є момент затвердження молоді в якості цілісного і усебічного

суб'єкта і об'єкту громадського руху і, тим самим, власного заперечення себе як молоді.

Доречно відмітити, поведінка молоді поєднує суперечливі якості. Це і прагнення до ідентифікації і відособлення, конформізм і негативізм, наслідування і заперечення загальноприйнятих норм, прагнення до спілкування і відхід, відчуженість від зовнішнього світу. В той же час емоційність, легковірність і психологічна нестійкість молодих людей завжди використовується. Виникають лише питання — ким, в яких умовах і яким чином [64].

З середини 80-х рр. ХХ ст. в радянському суспільстві почався період корінних перетворень, який розставив нові акценти у вивченні молодіжної тематики. Загострення проблем виховання і освіти, зайнятості і професійної орієнтації молоді, її девіантної поведінки, криміналізація молодіжного середовища зумовили необхідність перегляду старих і пошук нових, альтернативних підходів. Відношення до підростаючого покоління завжди було актуальним для будь-якої держави і суспільства, що знаходило своє відображення і в основах молодіжної політики, що проводилася, і в законодавчих документах, і в науковій літературі. Недостатня увага до вступаючого в життя молодого покоління перетворює його на потужний чинник дестабілізації суспільства. Тому соціалізація підростаючого покоління має бути такою, що випереджає, враховує зміни, можливі в майбутньому.

Увага політиків до молоді завжди була дуже пильною, оскільки, відповідно до загальноприйнятої точки зору, молодь - це найрадикальніше мисляча, політично активна, максималістська у своєму сприйнятті і оцінці політичних процесів частина суспільства, підвладна впливу ідей перетворення .

Зокрема, це положення знайшло своє підтвердження в Концепції Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2021-2025 роки. У ній сказано, що увага до молоді суспільства і держави завжди

включала багато питань, серед яких можна виділити [47]:

- сприйняття молоддю життя цього суспільства і держави;
- що нового вносить молоде покоління в громадський розвиток і діяльність держави;
- яка реакція на молодь старших поколінь;
- у якому ступені молодь стає чинником розвитку або чинником, що ускладнює розвиток держави і суспільства.

Реалізуючи свої конституційні права особа, в її взаємовідносинах з державою, виступає не лише як об'єкт державної діяльності, але і як рівноправний суб'єкт. Е.Л.Омельченко пропонує розглядати молодь через категорію питання і наявності різноманіття молодіжних культур і стилів - як активного учасника політичного життя і як пасивного об'єкту при рішенні її соціальних проблем. Як бачимо, тут проявляється такий процес як соціалізація; де взаємодіють дві сторони: об'єкт соціалізації - це молода людина, молодь як група людей, на кого спрямований цей процес, і суб'єкт соціалізації, здійснюючий цей процес. Складною є самореалізація (самоосвіта і самовиховання), в якій об'єктно-суб'єктне проявляється в одному і тому ж індивідові [44].

Поняття «молодіжна політика» з'явилося і оформилося в другій половині ХХ століття. Молодіжною проблематикою займалися і раніше, але молодіжна політика, що розуміється як система взаємовідносин держави і громадського життя, поява молодіжних організацій і нових форм протесту. Торкаючись ретроспективного аспекту становлення молодіжної політики, слід зауважити, що ще в СРСР склалися ряд наукових шкіл, що дослідили у своїх працях проблеми різних груп молоді, пов'язані з політизуванням, соціалізацією, трудовою діяльністю, життєвими планами, ідейно-політичним розвитком, способом життя, розвитком особистості.

Саме у складний період кардинальних змін в до. 80-х - н. 90-х рр. ХХ ст. в Україні формується сучасна молодіжна політика. З початку ХХІ ст. помітно активізувалося вивчення проблем молоді в контексті різноманітних

процесів модернізації суспільства. Політологічні дослідження останніми роками зробили потужний ривок не лише в розумінні ролі і завдань молоді в Україні, що модернізується, але і сформуvalи вектор діяльності молодого покоління. Що ж до окремих досліджень, то кожне з них несе в собі те або інше певне смислове навантаження. Наприклад, І.Н. Кольжанова звертає увагу на такі позитивні моменти в Україні, як омолодження владних структур, проникнення молоді в соціоактивні групи підприємців, менеджерів, формування нових зразків політичної культури, створення власних молодіжних організацій, висунення політичних лідерів, структурування молодіжних політичних еліт [47].

Важливе місце в молодіжній проблематиці в умовах трансформацій займає в дослідженнях Ю.Н.Нікіфорова, в яких досліджуються сучасні проблеми створення, формування кадрового складу, функціонування політичних партій, освітлюється роль і місце молоді в партійному будівництві. Детально досліджуються питання залучення різними політичними силами молоді в партійні лави, а також для участі в передвиборчих компаніях.

Віддаючи належне дослідженням, здійсненим на державному рівні, відмітимо, що дуже представницький блок літератури, присвяченої вивченню молодіжних проблем і узагальнюючою великий масив цінного фактичного матеріалу, був підготовлений авторами, що дослідили ці проблеми у рамках окремих регіонів. Як правило, вони відрізняються детальним аналізом основних напрямів молодіжної політики і державної молодіжної політики, детально, хоча нерідко і відтворюють картину молодіжних проблем регіону.

У роботі Поступної О.В.[171] наприклад, цілком обґрунтовано стверджується, що молодь має бути не лише об'єктом інтеграційних процесів; але і суб'єктом, здатним прискорювати або уповільнювати інтеграцію суспільства, або змінювати спрямованість цього процесу. Більше того, молодь, на її думку, є перетворювачем соціальної культури і організації суспільства, виступає в ролі об'єктивно-суб'єктивного трансформатора,

зумовлює соціальний прогрес. Автор робить оптимістичний висновок, що сучасна молодь лідирує серед соціальних груп в адаптації до нової реальності — реальності ринкових стосунків (прагнення до матеріальної спроможності, орієнтація на працю), до політичної реальності ліберальної, демократичної держави — (орієнтація на свободу, незалежність, високу оцінку самостійності).

Крім того, частина дослідників дотримується погляду, що сприйнятливність суспільства, у тому числі — молоді, до процесів модернізації обумовлена цілим рядом моментів — менталітетом, культурою, традиціями і так далі — які накладають своєрідний відбиток на їх розвиток. Так, наприклад, С. М. Поздєєва виділяє в зв'язку з цим такі риси українського менталітету модернізації, що не вписуються в сучасні процеси [163]:

а) пасивність як наслідок тривалого існування зовнішнього контролю за поведінкою, а звідси і прагнення перекласти відповідальність за свою долю і своє життя на суспільство, на державу;

б) утопічність як неприборкна віра в досягнення неможливих цілей і позамежних ідеалів;

в) орієнтація на волю як на прагнення звільнитися від громадських зв'язків, жити, «ха своєю волею», свавільно;

г) установка на життя за принципом «ми — вони», де «ми», наша община, наша партія, наша «державка» береться зі знаком «+» і протиставляється іншим спільностям;

д) установка на матеріалізм, де відношення людини і влади, держави, вибудовується за моделлю відношення дітей і батьків, та породжує правовий нігілізм і сервільність поведінки;

е) авторитаризм як віра в харизматичного лідера, вождя і в його дивовижні можливості;

ж) психологічна установка на бідність і жебрацтво як на норму або навіть на гідність і одночасно неприйняття багатства

Значно заповнюють дефіцит в осмисленні проблем молодіжної

свідомості в умовах соціальної трансформації дослідження українських вчених. Ці автори обґрунтували пріоритети розвитку особистості, виявили новації в смисловому і поведінковому ракурсах, проаналізували чинник «боротьби за молодь» за допомогою сучасних технологій, охарактеризували мотивації політичних переваг в молодіжному середовищі. Учені все частіше звертають увагу на такі проблеми, як: культура громадянства, розуміння молоддю концепції свободи, необхідності переходу на новий культурний рівень молодіжного соціуму, що відповідає суспільству, модернізується, головними ознаками якого є знання, професіоналізм, відповідальність і естетична підготовка.

У сучасних роботах державних управлінців також активно вивчається інституціалізація молодіжного соціуму, молодіжний екстремізм і протестні настрої, національні і релігійні тенденції в молодіжному середовищі. Але найголовніше, сучасна наука запропонувала суспільству концепції підготовки молоді до виконання нею ролі стратегічного ресурсу суспільства. Тим самим дослідження останніми роками не лише внесли істотний вклад в розуміння ролі і завдань молоді в Україні, але і сформували вектор діяльності молодого покоління.

Як вказувалося вище, не залишають без уваги і така нині актуальна проблема, з точки зору модернізаційних процесів, як прояв молодіжного політичного і національного екстремізму. Визначено, що в контексті трансформаційних процесів досліджується молодіжний політичний і національний екстремізм. Розкриваючи причини молодіжного політичного екстремізму, ми розглядаємо їх крізь призму процесів глобалізації і пропонує виробити відповідні методи боротьби і превентивні заходи для усунення цих негативних явищ. У фарватері, цієї боротьби має бути держава з її економічними, соціальними, юридичними, культурно-інформаційними і адміністративно-силовими ресурсами. На нашу думку, в цьому випадку недооцінюється ресурсний потенціал самої молоді, здатної осмислено протистояти цьому небезпечному явищу. Адже специфіка молодіжного

сприйняття національного екстремізму досить предметно відбита в дослідженнях А.С. Панаріна. На основі соціологічних опитувань автор дійшов висновку, що в майбутньому маловірогідна ситуація, що українці використовують масштабний етноконфлікт і насильство. Захист національної гідності молоді, як правило, не зв'язується з організованою політичною боротьбою, а є справою суто особистою - спонтанною індивідуальною дією. Вважаємо, що ці особливості національного характеру доцільно враховувати при формуванні сучасної молодіжної політики в Україні для активізації мобілізованої участі у боротьбі проти екстремізму [184].

У соціологічних дослідженнях людські ресурси вивчаються в тісному взаємозв'язку з економічними процесами, піддаються аналізу різноманітні форми буття молоді, її інтересів і переваг. Але, на наш погляд, окремі автори, 'при вивченні молодіжної політики, неправомірно ототожнюють поняття «трансформація» і «модернізація». На нашу думку термін модернізація не треба замінювати поняттям трансформація, оскільки трансформація означає зміну, а модернізація припускає якісне вдосконалення. Трансформація - це ширше поняття, що включає і поняття «модернізація», а вживання цих понять залежить від конкретно-історичних умов до яких вони застосовуються [106].

На наш погляд, у рамках вітчизняної традиції соціальних досліджень інтегральним поняттям виступає соціальна активність, що проявляється як діяльність особи. Соціальна активність має різні форми, серед яких трудова, пізнавальна, моральна і, звичайно, суспільно-політична. Практично в усіх, у тому числі політологічних концепціях про державну молодіжну політику, визначається і інтерпретується поняття соціальної активності як «соціальної дії», тобто дослідження базуються на матеріалістичній теорії в розумінні активності як активності дій.

Ми вважаємо, що політичну активність молоді слід розглядати як комплексний феномен, що складається з практичної реалізації державної

молодіжної політики, політизування, у зв'язку з чим, аналіз політичної активності молодого покоління припускає комплексний підхід, що включає аналіз основних ресурсів, чинників, які впливають на неї, культурних установок, мотивів особи, інституціональних чинників, структури, функцій, шляхів і способів її формування, організованих і неорганізованих форм молодіжної активності. Тільки у такому ракурсі, на наш погляд, політична активність молоді з'являється як процес і як об'єкт державної молодіжної політики і молодь слід розглядати як суб'єкт і об'єкт молодіжної державної політики, трансформаційних політичних процесів.

Значна частина дослідників займається питаннями вивчення девіантних форм молодіжної поведінки. Представляється, що особливо значимими дослідженнями є праці, освітлюючі законотворчу діяльність, спрямовану на профілактику асоціальної поведінки серед молоді, попередженню молодіжної організованої злочинності, профілактиці екстремізму в молодіжному середовищі, виховання молоді в дусі: патріотизму.

Соціальна диференціація молоді, викликана непослідовністю політичних і соціальних перетворень, привела до посилення значущості і специфіки регіональної молодіжної політики. Важливість методологічних підстав і чинників розвитку регіональної молодіжної політики відмічали у своїх працях багато українських вчених. Суб'єктне положення молоді в громадських стосунках припускає її суспільно-політичну і соціальну активність, розвитку якої сприяє включення в процеси політичної взаємодії в якості суб'єкта політики [99]. Сьогодні потрібне вироблення концепції молоді як політичного суб'єкта. При цьому слід врахувати, що молодь набуває суб'єктності у міру росту самосвідомості і організованості, у ході морального, духовного і політичного самовизначення.

Якнайповніше, на наш погляд, у вітчизняній науці вивчені соціально-ціннісні чинники молодіжного середовища. Зміст цих робіт дозволив отримати об'єктивну картину загального стану молоді як найважливішої складової частини суспільства; виявити стереотипи умонастроїв, в

молодіжному середовищі; визначити чинники, що обумовлюють соціальну мобільність молодих людей; полегшити вивчення ролі молоді в якості політичного ресурсу модернізуючого суспільства.

Особливу увагу дослідники приділили студентським співтовариствам, оскільки саме студентство - основне джерело «поповнення» кадрово-професійного і інтелектуального потенціалу суспільства. З іншого боку, саме воно в умовах модернізації України першим проявило розуміння необхідності самоорганізації і добилося певних успіхів в самоврядуванні.

Необхідно відмітити, що політологічні дослідження за час трансформаційних процесів, модернізації в сучасній Україні істотно просунулися вперед в осмисленні напрямів реформування у сфері державної молодіжної політики, дослідженнях феномену молоді в якості суб'єкта і ресурсу політичних модернізаційних процесів. Більшість політологів схиляються до думки, що державі необхідно сконцентрувати свою увагу на найбільш суттєвих проблемах, пріоритетних напрямках політичного і соціально-економічного розвитку країни, життєво важливих завданнях, рішення яких надалі може забезпечити трансформацію молодіжного середовища в потужний чинник перетворюючої діяльності. Саме на це має бути в першу чергу націлена і державна молодіжна політика. Слід підкреслити, що управлінці в основній масі розглядають молодь в якості об'єкту модернізаційних процесів в Україні. Вони дають такі оцінні категорії, як залучення, виховання, соціалізація, що свідчать про те, що молодь в цілому не сприймається як самостійний суб'єкт модернізації.

Більшість дослідників [33, 64, 92], узагальнюючи досвід державного рішення молодіжних проблем в сучасній Україні і за кордоном, у своїх роботах підкреслювали необхідність застосування до сучасної державної молодіжної політики комплексного підходу. Практично усі дослідники державної молодіжної політики підкреслюють необхідність захисту конституційних положень, що закріплюють основні права, свободи і обов'язки людини і громадянина. На нашу думку, політико-правові основи

державної молодіжної політики слід розуміти як сукупність державної зовнішньої і внутрішньої політики, пануючої ідеології з нормами конституційного права, міжнародними стандартами, що регулюють права і свободи молоді на різних рівнях її реалізації в умовах побудови громадянського суспільства. При цьому особлива увага в роботі приділяється проблемі стосунків між особою і державою [35].

В Україні, в умовах трансформацій, відбувається процес формування єдиної системи політико-правових основ державної молодіжної політики на різних рівнях її здійснення. Тому, конституційні основи державної молодіжної політики слід виводити з основ конституційного ладу України. У результаті ми дійшли висновку про те, що значення політико-правових основ державної молодіжної політики виражається в наступних напрямках :

- офіційна ідеологія і внутрішньополітичний курс держави;
- міра залученості країни у світові глобалізаційні процеси;
- нормативні акти, спрямовані на реалізацію державної молодіжної

політики повинні відповідати конституційно-правовим нормам державної молодіжної політики.

Характерне те, що держава наділяє суб'єктів державної молодіжної політики, як суб'єктів права, правосуб'єктністю, елементами якої виступають правоздатність, дієздатність і деликтоспроможність. Це пояснюється тим, що засадничими визначаються принципи і цілі діяльності суб'єктів, діяльність суб'єктів (учасників) конституційного правовідношення, стає результатом дії об'єктивних і суб'єктивних умов .

Віднесення до суб'єктів державної молодіжної політики індивідів і організацій пояснюється тим, що конкретна особа може бути носієм прав і обов'язків; вона може вступати в правовідносини по навчанню, організації дозвілля молоді. При цьому також слід врахувати, що в подібних правовідносинах можуть бути трудові, цивільно-правові, кримінально-правові правовідносини.

Сказане дозволяє сформулювати єдиний висновок про те, що

молодіжна політика, як комплексний інститут, включає соціальну, економічну, правову основи. Звідси виділяються суб'єкти:

- 1) система державних органів, що реалізують державну молодіжну політику;
- 2) молодь, що бере активну участь в реалізації державної молодіжної політики;
- 3) громадські об'єднання.

Особливо часто через недостатнє фінансування ігноруються наукові дослідження, що, поза сумнівом, гальмує розвиток вітчизняної науки про молодь в цілому, хоча науково-дослідна діяльність в цій сфері названа міжнародним співтовариством одним із засобів підвищення ефективності молодіжної політики, оскільки виявляє проблеми, пропонує шляхи їх рішення, визначає умови і прогнозує обставини майбутнього життя молоді в XXI ст. Ефективність молодіжної політики багато в чому залежить від її наукової бази, методологічної основи політики і технології її реалізації.

Конституційні норми [102] виражають істотні риси правового положення особи в цілому. Об'єктом конституційно - правового регулювання являються не лише стосунки з приводу здійснення публічної влади. Конституційно - правове регулювання громадських стосунків на сучасному етапі характеризується переходом від індивідуальних і колективних інтересів в державі з ринковою економікою до закріплення соціальних цінностей.

Об'єктом конституційних правовідносин виступає демократія, влада, свобода особи, соціальні цінності, законність, місцеве самоврядування, міжнародна співпраця і так далі з приводу яких виникають дані стосунки. Об'єкт конституційного регулювання визначається в загальній установі інститутів державної влади, власності, в закріпленні принципів і цілей діяльності. Права молоді в Україні на сьогодні, і з точки зору науки, і з точки зору держави, ототожнюються з правами людини і громадянина. Правова політика по відношенню до молоді — це науково обгрунтована, нормативно закріплена і послідовно здійснювана діяльність державних органів влади зі

створення ефективного механізму правового регулювання цих стосунків.

Мета державної молодіжної політики полягає в створенні сприятливих економічних і політичних умов, правових гарантій, здатних поліпшити якість життя молоді. Ці цілі визначають два взаємозв'язані завдання: створення об'єктивних умов для цивілізованого соціального становлення і розвитку підростаючого покоління (як об'єкту державної молодіжної політики) і створення сприятливих умов для інноваційної, самостійної діяльності молоді в різних сферах суспільства і в інтересах самого суспільства; практичного відробітку нових громадських стосунків і форм життєдіяльності молоді (як суб'єктів політики).

Представляється, що вдосконалення чинного законодавства необхідно здійснювати на основі концепції юридичної дії на громадські відносини. Уся складність розуміння політико-правових основ державної молодіжної політики пояснюється, на нашу думку, недостатньою розробленістю конституційного розуміння і користування конституційними правами. Молодіжна політика нерідко не є якоюсь закінченою системою, що детально регламентує взаємовідносини молодого покоління в усьому різноманітті сучасного життя, що склалося. Можна стверджувати, що державна молодіжна політика - це інтеграція окремих програм і проектів, що стосуються молоді, в єдине ціле при посиленні регулюючої ролі сучасної держави в умовах модернізації.

Державний вплив і роль влади в суспільно-політичній активізації молоді визначальна. Взаємодія влади і молоді як особливої соціальної групи в Україні історично носило однонаправлений характер: влада виступала організуючим і контролюючим началом діяльності молоді, а молодь — ресурсом влади, об'єктом її дії для досягнення політичних цілей. У міру усвідомлення владою потреби у важелях впливу, кожен правлячий режим створював додаткові інститути, що дозволяли надати об'єктивно обумовленому процесу соціалізації і подальшої активізації молодих поколінь необхідний політико-ідеологічний напрям. Це дає основу говорити про

створення політико-правових важелів і формування особливих технологій підвищення соціально-політичної активності молоді як своєрідний інструмент спрямованого виховання. Об'єктивно головним суб'єктом впливу виступає держава як основний інститут політичної системи суспільства. У організаційному плані розвиток взаємодії молоді і політики, активізації молодого покоління.

Аналіз літератури свідчить і про те, що багато аспектів проблеми взаємозалежності державної молодіжної політики і політичної ресурсності, політичного потенціалу молоді до кінця не вивчені, багато питань залишаються відкритими. Проблема молоді як об'єкту політики вимагає свого подальшого осмислення. Тому ми вважаємо, що існує об'єктивна потреба в подальшій розробці теорії і методології дослідження місця молоді в політичній модернізації, політичній трансформації суспільства і держави. Осмислення досягнень і проблем в проведенні досліджень про молодь з різних точок відліку при їх возз'єднанні дозволяє побачити об'ємну картину. Зараз же більше важливо зрозуміти тенденції розвитку молодіжних досліджень в співвідношенні з реальними завданнями практики.

Висновки до першого розділу

Таким чином, на основі проведеного аналізу, можна констатувати, що державну молодіжну політику слід розглядати як важливий чинник успішного соціально ~ економічного розвитку Української держави.

Державна молодіжна політика є частина державного управління. Вона являється способом здійснення державної влади. При цьому держава виступає як суб'єкт управління, а державні органи, діючи від імені держави, наділяються конституційно законодавчими повноваженнями. Закони, встановлені державою, є обов'язковими для визначення громадської

поведінки усіх суб'єктів конституційно - правових стосунків на території України, Державна молодіжна політика є сукупність основних прав і свобод молоді, витікаючих з правового статусу людини.

Особливість реалізації державної молодіжної політики правотворчими (законодавчими) органами полягає в застосуванні чинного законодавства шляхом дотримання і використання своїх повноважень. Такі дії органів державної влади є забезпеченням конституційних прав молоді і в той же час є формою виконання ними діючих нормативно- правових актів. Молодь може тільки використати свої конституційні владі шляхом дотримання норм конституційного та окремих галузей права. Державна молодіжна політика - є погоджена діяльність учасників конституційно - правових стосунків.

Державна молодіжна політика формується не за принципом залишкової компетенції, тобто що не відповідає предмету спільного ведення і що відноситься тільки до компетенції держави.

На сучасному етапі слід вважати, що державна молодіжна політика - це є елемент децентралізації, оскільки державні органи делегують повноваження з реалізації державної молодіжної політики, а регіональні органи делегують свої деякі повноваження органам місцевого самоврядування.

В державно-управлінській науці державну молодіжну політику слід розуміти як підгалузь конституційного права, сукупність норм права, що регулює громадські стосунки, які виникають у зв'язку із застосуванням державної дії на молодіжні процеси в інтересах суспільства і молоді.

Одним з методів державного впливу на молодіжну політику є дозвільна політика держави за допомогою визначення єдиної системи реєстрації громадських організацій молоді, єдиної системи фінансування, єдиної концепції державної молодіжної політики.

Комплексний підхід до дослідження конституційно - правових основ державної молодіжної політики припускає розгляд питання про цілі і завдання, про об'єкт і суб'єкта, про принципи і етапи розвитку державної

молодіжної політики. Якщо законодавство, що регулює молодіжну політику, базуватиметься на інтересах молоді, на захисті її прав, що дозволяють в той же час реалізувати обов'язки, якщо держава створює належні соціально - економічні умови для забезпечення і захисту прав молоді, тоді можна говорити про реальність державні і регіональних цільових програм з державної молодіжної політики.

Так, інститутами конституційного статусу молоді являються система конституційних прав і гарантій молоді; джерела конституційних прав і свобод молоді.

Результати наукового дослідження свідчать про те, що молодь є не єдиним учасником перетворення суспільства. Конституційне закріплення основних прав і свобод людини і громадянина, прав, що служать для захисту прав і свобод, обов'язків громадянина припускає нормативне регулювання об'єктів і суб'єктів державної молодіжної політики в різних галузях права.

В сучасній українській дійсності молодь є найбільш незахищеною, несамостійно, в той же час потужною інноваційною силою, що вимагає інвестиції, та стає гарантом розвитку держави. Тому необхідно проводити роботу з активного залучення молоді в управління державою, надаючи їй економічну і правову підтримку.

РОЗДІЛ II.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1. Систематизація зарубіжних моделей державної молодіжної політики

Визнання молоді і виділення молодіжної політики в самостійний напрям діяльності держави, соціальних інститутів суспільства і громадських організацій в промислово розвинених країнах відбиває закономірності сучасного світового розвитку. Велику роль в розвитку цієї сфери зіграла Організація Об'єднаних Націй, яка в 60-80-і роки прийняла ряд важливих документів, що проголошують нові принципи відношення до молоді. 1985 рік був оголошений ООН Міжнародним роком молоді. У 1995 році була прийнята Всесвітня програма дій, що стосується молоді, а в 1998 році на першій Всесвітній конференції міністрів у справах молоді була схвалена Лісабонська декларація з молодіжної політики [25].

Соціологи майже усіх розвинених країн відмічають, що молодь відчуває труднощі з адаптації до сучасного світу. Тому в більшості країн Заходу проводиться продумана політика, яка ставить мету сприяти соціальній інтеграції молоді. Частенько - особливо в Європі - саме центральні органи державної влади грають провідну роль у визначенні пріоритетів молодіжної політики і безпосередньо беруть участь в її реалізації. Так, наприклад, в Німеччині за розробку молодіжної політики відповідає Федеральне міністерство у справах сім'ї, престарілих, жінок й молоді. У цій країні існує солідна правова база в особі Федерального закону про допомогу молоді і дітям (1990 р.) і Закону про захист молоді (2002 р.). Щорічно з бюджету виділяється близько 100 млн; євро на фінансування федерального плану молодіжної; політики [35].

У Франції молодіжним напрямом відає Міністерство у справах молоді та спорту. Навіть якщо в тій або іншій країні немає окремого; «молодіжного» міністерства, держава, зберігає значною мірою керівну роль у цій сфері: У Великобританії: координатором молодіжної політики являється управління по роботі з молоддю Міністерства освіти, а в 2000 р. був створений; міністерський Комітет у справах дітей і молоді. В Швеції з 1998 р. молодіжна політика перейшла до Міністерства культури. Одночасно функціонує Державна молодіжна Рада, вирішальна голос в якому мають представники уряду і парламенту [42].

При направляючій ролі держави в молодіжній політиці конкретне здійснення її цілей реалізується, як відмічає І Кольорів, більшою мірою на місцевому рівні. У Швеції працевлаштуванням молоді займаються муніципалітети, вони також вирішують проблеми шкіл, розподіляють гранти (щорічно це близько 1 млн. шведських крон) для місцевих культурних і молодіжних організацій: У Великобританії центральний уряд визначає загальну суму витрат на проведення молодіжної політики і розподіл цієї суми : між місцевими органами влади, яка, у свою чергу, вирішує, як витратити отримані кошти відповідно до конкретних проблем. У Франції в кожному департаменті (області) при префектові працюють ради молоді департаменту, які розробляють і представляють, місцевій владі: питання,' які хвилюють молодь.

У рамках загальної молодіжної стратегії уряду розвинених країн Заходу регулярно приймають окремі молодіжні: програми. Наприклад, у ФРН державна молодіжна, політика, знаходить відображення в Національній' програмі Федерального міністерства у справах сім'ї, літніх людей, жінок і дітей «Ми...тут і зараз», що складається з декількох підпрограм. Окрім цього здійснюється національна програма (Міністерства у справах сім'ї, літніх людей; жінок і дітей, Федерального центру політичної просвіти і Федерального об'єднання німецьких молодіжних організацій) «За права дітей Німеччини», що складається з ряду проектів, серед яких і «Проект П -

втручатися/брати участь»[89]. Проект спрямований на 6 основних областей:
 надання рівних можливостей в здобутті освіти;
 дитинство без насильства в сім'ї і суспільстві;
 забезпечення здорового способу життя;
 участь дітей і молоді в громадському і політичному житті країни та ін.

На освоєння нових східно-німецьких земель був націлений проект «Надання шансів молодим людям з неблагополучних районів». Програма «Інвестування в майбутнє» орієнтована на технічне переоснащення професійно - технічних училищ ФРН.

У Франції багато молодіжних програм охоплюють сферу культури. Одна з них заохочувала молодь читати книги у вільний час, інша - організовувала кіноперегляди в сільських і депресивних районах. На боротьбу з безробіттям спрямована діюча у Франції з 1997 р. програма «Нові послуги, нові робочі місця». У Великобританії цим же цілям присвячена запущена в 1998 р. програма «Нова дія для молодих людей» [88].

У 1981 р. Конгрес США ухвалив Закон про юнацьке сімейне життя, за яким фінансувалося проведення заходів для «самодисципліни і розсудливості в питаннях сексу серед молоді», а в 1996 р. законодавці прийняли рішення, що започаткувало фінансування програм з популяризації статевої стриманості (як засоби запобігання захворюванню СНІДОМ). В середньому на ці програми Америка витрачає по 135 млн. дол. в рік.

В цілому можна стверджувати, що на сьогодні світовим суспільством накопичений значний практичний досвід формування і реалізації молодіжної політики на наднаціональному, національному і регіональному рівнях. Як вже відмічено вище, одне з основних завдань, що стоїть перед урядами багатьох країн, — розробка дієвої моделі молодіжної політики, що одночасно відбиває і специфіку соціальних, економічних, культурних умов, національну політичну стратегію окремо взятої держави і сучасні міжнародні стандарти формування і здійснення молодіжної політики [58].

Модель молодіжної політики можна трактувати як уявлення, що

схематизувало, найбільш узагальнене, про систему взаємодій соціальних інститутів, що забезпечують формування і реалізацію певного комплексу заходів відносно молоді. Побудова моделі може здійснюватися як на основі виключно теоретичних викладень, так і на базі узагальнення і систематизації практики реальної взаємодії соціальних суб'єктів при виробленні і реалізації ними певних соціальних проектів (в даному випадку — молодіжної політики).

Відповідно до першого етапу процесу моделювання, перш ніж приступити до опису (характеристиці) існуючих моделей молодіжної політики у світовій практиці, виділимо необхідні для її опису параметри. Виходячи з аналізу і систематизації джерельної бази, присвяченого зарубіжному досвіду вироблення і реалізації молодіжної політики, можна виділити наступну систему параметрів :

- основні суб'єкти молодіжної політики;
- нормативно-правова база молодіжної політики;
- пріоритетні напрями молодіжної політики, принципи її здійснення (зміст молодіжної політики);
- ресурсне забезпечення (фінансування, інфраструктура установ, кадрове забезпечення, інформаційне забезпечення) [115].

Особлива роль в процесі розробки принципів молодіжної політики належить ООН, що визначає як пріоритети молодіжної політики всесвітнього масштабу, так і основні напрями її реалізації на національному рівні. Невід'ємною частиною розробки і здійснення молодіжної політики є її правова основа. Міжнародне молодіжне право є комплексною системою норм, що регулюють стосунки з приводу реалізації діяльності міжнародних, національних структур, спрямовану на створення правових, економічних і організаційних умов і гарантій для самореалізації молоді, розвитку і функціонування молодіжних об'єднань, ініціатив, для реалізації прав, свобод, законних інтересів молоді .

Практично в усіх європейських країнах молодіжна політика виділена в

окремий напрям діяльності держави. У більшості з них є спеціальне ювенальне законодавство і розгалужені системи ювенальної юстиції, різноманітні виховні і реабілітаційні служби. Найбільш розвинену традицію спеціального молодіжного законодавства мають країни Центральної і Північної Європи. У Західній Європі у зв'язку з інтенсифікацією інтеграційних процесів розвиток спеціального молодіжного законодавства отримав додатковий імпульс [100].

Загальною тенденцією для західноєвропейських держав є перехід від допомоги окремим найуразливішим категоріям молоді до соціальних програм, що охоплюють більшість молодих людей. Подібна переорієнтація обумовлена приходом до влади соціал- демократичних урядів, що висунули і розвинули ідею про визнання відповідальності держави за інтеграцію усієї молоді в суспільство.

Впродовж останніх десятиліть за кордоном отримала розвиток система органів регулювання і реалізації молодіжної політики на національному, регіональному, місцевому рівнях державного управління. На національному рівні триває процес пошуку нових механізмів координації державної молодіжної політики через створення або реформування державних органів управління молодіжною політикою (міністерства, окремі органи, що управляють, в структурі міністерств, міжміністерські комісії). На регіональному рівні все більше набирають силу процеси децентралізації державної влади. Стосовно молодіжної політики децентралізація дозволяє врахувати соціальні, економічні, культурні відмінності в розвитку окремих регіонів. За кордоном діє розгалужена суспільно-державна система служб соціальної допомоги молоді. Пріоритет у безпосередній роботі з молоддю віддається так званим «добровільним носіям послуг». Найбільшим «добровільним носієм» у сфері соціальної допомоги молоді у більшості країн традиційно виступають релігійні організації, але також і профспілкові, просвітницькі, молодіжні та ін.[116]

У західноєвропейських країнах існують досить плюралістичні системи

фінансування молодіжних організацій. Одна з найбільш розвинених систем фінансування молодіжних організацій діє в Швеції. Нарешті, у більшості країн Заходу сьогодні здійснюється перехід від ресурсної і проблемно-орієнтованої молодіжної політики до інтегрованого підходу в її реалізації.

У рамках нашої роботи пропонуємо розглянути моделі молодіжної політики таких зарубіжних країн, як Німеччина, Іспанія, Франція, Великобританія і США [125].

Аналізуючи політику Німеччини, ми звертаємося до подій 1990 р., цілком апелюючи до досвіду ФРН. За оцінкою більшості дослідників, саме у ФРН до 1990 р. були створені найбільш сприятливі соціально-політичні і економічні умови для втілення в життя різних програмних і правових проєктів по відношенню до молоді. Крім того, після об'єднання ФРН і НДР базою для подальшої розробки і реалізації системи заходів відносно молоді переважно стала соціальна практика роботи, що склалася у ФРН, з молоддю, система її соціальної інфраструктури. Характерна для сучасної Німеччини модель молодіжної політики почала складатися в період Веймарської Республіки і спочатку базувалася на ідеях соціальної педагогіки (постулат свободи особи дитини) і правової держави. Саме молодіжна політика Веймарського періоду значною мірою заклала основи політики відносно молоді в Німеччині після Другої світової війни [144].

Суб'єктом молодіжної політики у ФРН, як сказано вище, у здійсненні молодіжної політики виступає державі. У федеральних землях існують земельні молодіжні служби, а в містах і районах — міські і районні молодіжні служби. У 1949 р. був утворений Федеральне коло молоді (ФКМ), що об'єднав молодіжні організації і земельні кола молоді. ФКМ був створений з метою встановлення урядового контролю над діяльністю молодіжних організацій, непартійних і партійних молодіжних союзів. Найважливішим його завданням є участь у формуванні молодіжного законодавства. У 1950т. був заснований Федеральний молодіжний план (ФМП) — урядовий фонд, що здійснює фінансування молодіжних

організацій. У 1957 р. було утворено Федеральне міністерство у справах сім'ї і молоді, що зосередило у своїх руках усі важелі молодіжної політики. У своєму складі Федеральне міністерство у справах молоді мало ряд відділів, що займаються різними напрямками молодіжної політики [176].

У 1961 р. був створений Німецький інститут молоді (підкорявся міністерству у справах молоді), що виконує роль координуючого центру в області досліджень різних груп і проблем молоді, займається підготовкою наукових праць, практичних розробок і рекомендацій. У 1970 р. був створений Інститут молодіжної роботи, що займається підготовкою і організацією курсів підвищення кваліфікації кадрів для молодіжних служб, експертів з молодіжних питань для урядових установ, керівників земельних округів молоді і молодіжних організацій.

Активну участь в здійсненні молодіжної політики брали спеціальні відділи у відомствах федерального канцлера і президента. У рамках усіх найважливіших міністерств (внутрішніх справ, юстиції, оборони, економіки, фінансів, соціальної праці і забезпечення) виділені відділи по роботі з молоддю. Створені міжміністерські комісії, що координують діяльність цих відділів і спільно з міністерством у справах молоді розробляють проекти молодіжного законодавства, що визначають основні напрями молодіжної політики. При земельних урядах функціонують органи, які на місцевому рівні виконують ті ж завдання, що і федеральне міністерство у справах молоді. На місцевому рівні створена система молодіжних служб, покликаних займатися позашкільним і позасімейним вихованням молоді [187].

Найважливіша роль в розробці молодіжної політики закріплена за Бундестагом, що займається пошуком оптимальних компромісних рішень з основних проблем молоді, який організовує і проводить «молодіжні дебати», створює спеціальні комісії для усебічного опрацювання тих або інших молодіжних проблем.

Законодавчі акти, які можна віднести до молодіжної політики, з'явилися у Німеччині ще в ХІХ ст. і торкалися питань регулювання трудової

діяльності дітей і молоді. Ще раз відмітимо також, що в Німеччині прийнятий Федеральний закон про допомогу молоді і дітям (1990 р.) і Закон про захист молоді (2002 р.). Нами проаналізовано та перераховано закони, що прийняті в 1964-1993 рр. і стали передумовою розвитку потужної законодавчої бази німецької держави відносно молоді [201] :

1. Закон про професійну освіту, який визначає, що професійну освіту включає професійне навчання, професійне удосконалення і професійне перенавчання.

2. Закон про волонтерів в країнах, що розвиваються, який включив в сферу «державних інтересів» діяльність волонтерів в країнах, що розвиваються.

3. Закон про охорону праці молоді, що захищає молодих людей від завищених вимог і небезпек на робочому місці, забезпечує медичне спостереження і допомогу в процесі роботи, а також що гарантує вільний час для відпочинку і розвитку особистості.

4. Закон про поширення літератури, що є небезпекою для молодих людей. Законом забороняється доступ молоді до друкованих видань, до аудіо- і відео-носіям, ілюстраціям і іншим зображенням, що представляють психологічну небезпеку для молодих людей.

5. Закон про цивільну службу, що визначає умови і регулюючий процес проходження цивільної служби особами, що відмовилися від військової служби.

6. Закон про допомогу дітям і молоді. Завдяки цьому закону була створена правова основа допомоги дітям і молоді, на правовому рівні було зафіксовано нове розуміння допомоги молоді — як превентивно діючої системи, «бажаної для тих, що шукають допомогу і створеної при їх участі соціальної послуги» і ін...

Якщо розглядати ресурсне забезпечення молодіжної політики та її кадровий потенціал, то кадри для молодіжних служб готуються спеціально, зокрема, в Інституті молодіжної роботи. Існують два види професійного

навчання (комбіноване навчання і робота, повний час) і університетське навчання. У ФРН була створена система підготовки кадрів роботи з молоддю за наступними кваліфікаціями: молодіжний і дитячий працівник, комунальний вихователь, соціальний і комунальний працівник, молодіжний працівник. В цілому, сьогодні в Німеччині робиться спроба зробити систему підготовки соціальних працівників гнучкішою для відгуку на демографічні зміни [202].

З боку уряду фінансовою підтримкою забезпечені: Інститут молодіжної роботи; ФКМ і його членські організації; молодіжні організації (через ФМП); різні соціальні заходи для молоді, молодіжні програми; програми підготовки і перепідготовки кадрів для молодіжних служб. Відмітимо також, що фінансування молодіжних програм може здійснюватися з фондів політичних партій, громадських організацій, підприємницьких союзів.

Німецьким інститутом молоді видається велика кількість довідкової аналітичної літератури, а з 1986 р. регулярно виходить «Бюлетень», що видається для фахівців і широкої читацької аудиторії. Інститутом молодіжної роботи з 1965 р. видаються тематичні «Повідомлення про положення молоді», в яких дається загальна характеристика положення молоді в суспільстві, освітлюються завдання молодіжних служб і найбільш гострі проблеми молоді.

В Іспанії робота з молоддю виділилася в один з пріоритетних напрямів діяльності держави після падіння режиму Франка. У досить короткий історичний термін Іспанія вчинила перехід від єдиної офіційно дозволеної політичної молодіжної організації до широкого політичного і культурного плюралізму в молодіжному русі, сформувала сучасну систему органів, що займаються молодіжною політикою. Державна молодіжна політика Іспанії відрізняється багатоваріантністю можливостей включення молоді в суспільство, орієнтованістю молодіжної політики на діяльність і участь самої молоді [204].

Основною ланкою механізму вироблення і реалізації молодіжної політики є автономні області, урядами яких формуються Управління у справах молоді — провідники державної молодіжної політики. Розробка і реалізація молодіжної політики відноситься до компетенції саме автономних областей, які делегують центру ряд повноважень.

Центр в особі Інституту молоді виконує, передусім, координуючу роль, проводить загальнонаціональні дослідження і заходи, сприяє законодавчому забезпеченню прав молоді, представляє іспанський уряд в цій сфері на міжнародному рівні. Сам Інститут молоді входить в структуру Міністерства з соціальних питань. Також була створена Міжміністерська комісія у справах молоді, яка щорічно видає перелік програм для молоді на поточний рік з вказівкою засобів, що виділяються для їх реалізації, адрес організацій, що беруть в цьому участь.

У 1983-1989 рр. в Іспанії була прийнята серія законодавчих актів, що регулюють державну молодіжну політику [228]:

1. Про права молодіжних організацій і порядок їх фінансування з боку держави.
2. Про повноваження Міжміністерської комісії у справах молоді.'
3. Про гарантії прав молоді на проходження виробничої практики і отримання професійної підготовки.
4. Про підтримку і розвиток молодіжної кооперації.
5. Про спрощення процедури вступу у спадок і у володіння землею для сільської молоді.
6. Про фінансове стимулювання молодих фермерів.
7. Про проходження молодими людьми цивільної служби замість військової за мотивами релігійних і моральних переконань.

Відмітимо, що ухвалені закони підкріплюються відповідними програмами фінансування.

Сьогодні молодіжна політика Іспанії включає ряд програм :

програми реформи системи освіти для забезпечення якнайшвидшого

включення юнаків і дівчат в трудову діяльність, скорочення безробіття, часу пошуку робочого місця;

програми збереження і зміцнення здоров'я молоді;

програми, що містять заходи зі зменшення маргіналізації молоді, заходи зі створення альтернативної громадської служби для осіб, що відмовляються проходити військову службу;

програми з розширення можливостей молоді з використання вільного часу, доступу до культури, участі в розвитку та ін.

В Іспанії організовано навчання добровільних молодіжних працівників, здійснюється професійне навчання, дається університетська освіта з метою підготовки комунальних і молодіжних працівників для літніх таборів, досугових центрів, місцевих молодіжних служб. В Іспанії розвинена мережа центрів молодіжної інформації. Нині їх більше 400. Ці центри надають як довгострокову, так і оперативну інформацію. Таким чином, на державному рівні створені умови, що дозволяють молоді використати необхідну інформацію, краще орієнтуватися в її потоці, повніше використати власні здібності і можливості [47].

Державою виявляється юридична і фінансова підтримка наступних напрямів : розвиток соціальної інфраструктури, створення молоддю малих підприємств і кооперативів, різні форми створення робочих місць (програми професіоналізації збройних сил, програми залучення молоді до різних громадських робіт).

В Великобританії молодіжна політика своїми витокami йде в епоху промислового капіталізму. З 1870 р. в країні стала складатися нова модель соціалізації особи, що базувалася на активній ролі школи. Після Першої світової війни в молодіжній політиці Великобританії виділився новий напрям - діяльність з організації дозвілля молоді і об'єднання її в різного роду союзи. «Влада розгорнула роботу по залученню молодих англійців до занять фізкультурою, спортом, туризмом, приступили до фінансування молодіжних організацій, стали відкривати муніципальні молодіжні клуби. Установа

Молодіжної служби, що займається дозвіллям і організацією підлітків і молодих людей у віці до 20 років, стала свого роду символом остаточного виділення молодіжної політики в якості самостійного напрямку державної діяльності».

Особлива увага британської влади в ХХ столітті приділялася проблемі освіти, створенню шкільних служб охорони здоров'я, підліткової служби зайнятості, судів і виправних установ, призначених для молодих людей [40].

Добровільна соціальна робота — найважливіша сфера діяльності молоді в сучасному англійському суспільстві. Центрами, організуючими добровільну соціальну роботу у Великобританії, є, передусім, церкви. Важливу роль грає і Рух скаутів, який розглядається як зразок структури, що забезпечує спадкоємність між поколіннями.

Міністерства освіти і праці у Великобританії є основними державними структурами - активними суб'єктами молодіжної політики. У 1939 р. була створена «Молодіжна служба» з метою забезпечення під час дозвілля умов, додаткових до тих, що створює сім'я, освіта, робота для підготовки молоді до виконання громадянських обов'язків. У Великобританії також розвинена мережа різноманітних клубів, сформований добровольчий молодіжний рух .

Нині Міністерство освіти, спільно з місцевими органами просвіти у рамках «Молодіжної служби» здійснюють фінансування приблизно 50 загальнонаціональних молодіжних об'єднань, понад 2 тис. молодіжних центрів, близько 20 тис. місцевих молодіжних груп.

Також у Великобританії діють системи професійного і університетського навчання. За його підсумках привласнюється кваліфікація молодіжного працівника з подальшою можливістю працевлаштування в різних молодіжних службах [89].

Як показав проведений аналіз, молодіжна політика у Франції має ряд відмітних особливостей:

- наявність багатопланової, розгалуженої мережі недержавних організацій-асоціацій;

- закріплення за кожним міністерством певної сфери діяльності, наділ міністерств певними компетенціями у сфері молодіжної політики;
- тенденція постійного збільшення кола молодіжних асоціацій і збільшення числа структур, що займаються молодіжними проблемами;
- розвинена система інформаційного забезпечення молоді;
- триступінева модель в області зайнятості і професійної підготовки молоді;
- децентралізована структура координаційного механізму.

Основними напрямками молодіжної політики (після 1995 р.) є:

- розвиток міжнародних молодіжних обмінів;
- проведення широкомасштабних соціальних досліджень молоді;
- підтримка молодіжних ініціатив;
- розробка програм з соціалізації молоді і запобігання злочинності;
- підтримка і розвиток таборів відпочинку і дозвілля;
- розвиток законотворчої діяльності;
- поліпшення «ритму життя» дітей і молоді [96].

На державному рівні відповідальність за молодіжну політику несе Міністерство молоді і спорту, що виконує стратегічну і регулюючу функцію. Міністерства національної освіти, соціальних справ, культури, юстиції, праці і їх децентралізовані служби також наділені певними компетенціями у сфері молодіжної політики. Серед соціальних структур, що займаються проблемами молоді, особливе місце займає Молодіжна локальна місія (МЛМ). Основна роль цієї структури - прийом, інформування і орієнтація (в основному професійна) молоді у віці 16-25 років[115].

У Франції проводиться навчання добровільних молодіжних працівників, організовано професійне навчання (організаторами навчання виступають визнані державою асоціації і організації), а також надається можливість в здобутті університетської освіти. За підсумками навчання привласнюється відповідна кваліфікація - добровільний молодіжний

працівник, професійний молодіжний працівник, спеціалізований, молодіжний працівник, тренер, координатор, загальний молодіжний працівник та ін. Сферами основної зайнятості цих фахівців є літні табори, досугові центри.

Міністерство молоді і спорту в особі однієї з його дирекцій (Дирекція молоді і асоціативного життя - ДМАЖ) надає фінансову підтримку асоціаціям, що займається підготовкою кадрів, а також ряду інших національних асоціацій. Умовою отримання фінансування є факт визнання міністерством «громадської корисності» асоціації.

У 1969 р. в Парижі був відкритий перший Центр інформації і документації, який здійснює координуючу роль в роботі з регіональними і департаментськими центрами за допомогою поширення документації за освітою, професійній орієнтації і підготовці, з безперервного навчання, підвищення кваліфікації та ін. Центри працюють в тісній співпраці з державними службами. Усі діючі Центри інформації є за формою незалежними асоціаціями, одержуючими дотації від держави. Нині існує 32 інформаційні центри для молоді [21].

Проаналізуємо також структуру молодіжної політики в Сполучених Штатах Америки. У США основною формою реалізації молодіжної політики є молодіжна робота. Саме у США соціальна робота (у тому числі соціально-молодіжна робота) набула статусу окремої професійної діяльності, отримала своє практичне втілення і розвиток. Зокрема, ентузіастами із США був запропонований новий метод роботи з молоддю — «мобільна соціальна робота», яка проводиться на вулицях великих міст і в містах збору молодіжних угруповань. Соціальна робота з молоддю в США здійснюється через Державні і недержавні програми підтримка молоді, у рамках яких виявляються різні види соціальних послуг. Ці програми регламентуються або федеральним законодавством, або законодавством штату, або федеральними державними органами і органами управління штатів. Окремі програми приймаються місцевою владою.

На федеральному рівні не існує єдиного міністерства або відомства, яке б займалося молодіжною політикою, проте проблемами молоді займається ряд міністерств. Майже кожне міністерство або відомство в США так чи інакше займається рішенням проблем, пов'язаних з молоддю, — наприклад, Міністерство праці вирішує питання, пов'язані з молодіжною зайнятістю, Міністерство юстиції — з молодіжною злочинністю, Міністерство охорони здоров'я і соціального забезпечення — з проблемами здоров'я молоді і підлітків.

На рівні окремих штатів і на місцевому рівні частенько створюються спеціальні відомства — «дахи» або «парасольки», що об'єднують в одній організації різні служби штату, які відповідають за здоров'я підростаючого покоління, соціальний захист молоді і виправні установи для підлітків. Приблизно 27 штатів організовують свою роботу з молоддю так само. Прикладом подібних відомств — «парасольок» являються Департамент охорони здоров'я і соціального забезпечення (штат Каліфорнія), Департамент охорони здоров'я і реабілітації (штат Флоріда), Департамент у справах дітей і сім'ї (штат Ілінойс), Американська молодіжна рада та ін.[227]

У США найбільш розроблена законодавча база відносно соціально незахищених і «неблагополучних» категорій молоді. У 70-80-і рр. минулого століття були прийняті нормативні акти, спрямовані на реалізацію програм допомоги молоді корінного індіанського населення, молодим інвалідам, сиротам і т. п. :

1. Закон про суди у справах неповнолітніх і профілактику підліткової злочинності.
2. Акт про молодіжну зайнятість і демонстраційні проекти, направлені на зменшення молодіжного безробіття.
3. Акт про запобігання і виправлення жорстокого поведіння з дітьми.
4. Акт про боротьбу з молодіжними правопорушеннями.
5. Акт про бездомних дітей і підлітків, що пішли з будинку.
6. Президентська ініціатива про освіту і працевлаштування молоді

У GUIA не проводять сильної молодіжної політики в широкому сенсі, цього слова. Державна підтримка здійснюється тільки на рівні програм для бідних верств населення, тут більшою мірою розвинені благодійні начала неурядових і комерційних структур. Багато молодіжних програм отримують фінансову підтримку у формі грантів від різних фондів або уряду, але не мають фінансових зв'язків з районом: або містом, в якому вони працюють [25].

Таким чином, можна зробити висновок, що обрані нами критерії типологізації дозволяють виділити національні моделі молодіжної політики — германську, французьку, іспанську і так далі. У кожній з цих моделей — разом із загальним і особливим — є присутнім щось специфічне, властиве лише цій конкретній країні, а саме:

1) у вчорашніх авторитарних державах (Німеччина, Іспанія) існує зразкове молодіжне законодавство. Німеччина є однією з перших країн, що прийняли серію законодавчих актів з захисту дітей і молоді;

2) у Великобританії найбільш широке поширення отримала волонтерська і альтернативна служба молоді;

3) у Франції отримала найбільший розвиток асоціативна і інформаційна системи реалізації молодіжної політики;

4) у США координуючий орган молодіжної політики відсутній, при цьому досвід її реалізації свідчить про ефективність .

Разом з національними моделями молодіжної політики можна виділити і укрупнені політико-ідеологічні моделі. Таких у в розвинених західних країнах налічується дві - неоконсервативна і соціал-демократична. Вони формувалися в Європі і Північній Америці ще на початку ХХ ст., в їх основі лежать ідеї свободи особи і правової держави. Особливістю цих моделей є значний вплив на молодь з боку державних структур і фактична відповідальність органів влади за процеси інтеграції в суспільство нових поколінь молоді або її окремих груп. Обидві моделі характеризуються наявністю контрольованої державою, незалежно від форми власності,

системи різних установ і організацій (соціальних, культурних, освітніх, громадських і так далі), що роблять молоді послуги різного виду або що здійснюють соціальну підтримку молодим людям на основі державного (муніципального) замовлення за аналогічними принципами. У такому разі молоді люди в переважній більшості випадків виступають в ролі пасивних «споживачів послуг» цих установ, хоча є і такі явища, як волонтер і інша участь молодих людей в роботі подібних організацій.

При цьому в першій моделі молодіжної політики кількість отримувачив державної допомоги обмежується тільки соціально не захищеними категоріями молоді. Відповідно, основним завданням такої молодіжної політики стає адаптація молодих людей до життя в навколишньому співтоваристві і державі. При цьому суспільство як би захищає себе від інноваційного, а іноді навіть і руйнівного впливу нового покоління на сталі традиції і життєвий устрій. Найбільш типовим тут являється досвід США.

Соціал-демократична модель нині реалізується у ряді країн Центральної і Північної Європи з сильними соціал- демократичними традиціями (Австрія, Німеччина, Фінляндія, Швеція та ін.). У цьому варіанті розробляються і реалізуються соціальні програми, доступні для усіх категорій молодих людей. У такій моделі більше уваги приділяється розвитку молодого покоління в плані підвищення його освітнього рівня, формування навичок соціальної компетентності і так далі.

У вивчення моделей зарубіжної молодіжної політики істотний вклад внесли українські вчені [22, 34, 42]. Вони вважають, що в національних концепціях молодіжної політики можна виділити ще дві моделі або стратегії. Перша заснована на провідній ролі держави у сфері молодіжної політики. Найбільш типові приклади Німеччина і Франція, країни з розвиненою системою регулювання соціально-економічних процесів. Тут держава грає домінуючу роль у визначенні пріоритетів молодіжної політики і її здійсненні, але при цьому тісно взаємодіє з неурядовими організаціями.

Друга модель заснована на паритеті держави і структур громадянського

суспільства у сфері молодіжної політики. Приклад Великобританія і Швеція. Тут держава формулює загальний напрям, цілі і пріоритети молодіжної політики, але в її реалізації головна роль відведена місцевому самоврядуванню і громадським організаціям. Роль держави мінімальна і в США - країні, що традиційно розвивається за консервативно-ліберальним шляхом [41].

Звертає на себе увагу певна кореляція між двома класифікаціями моделей молодіжної політики : соціал - демократичний варіант часто поєднується з традиціями державного інтервенціонізму (модель «державного домінування») або сильного місцевого самоврядування, а ліберально-консервативна стратегія молодіжної політики розвивається в руслі моделі «паритету».

На додаток до цього слід зазначити одну важливу тенденцію в розвитку зарубіжної молодіжної політики. Сьогодні у рамках об'єднаної Європи успішно формується європейська молодіжна політика. Як відмічалось на 8 -й конференції міністрів Європи, відповідальних за молодіжну політику (2008 р.), що проходила у рамках Ради Європи, розвиток цієї тенденції підготовлений істотними інтеграційними досягненнями минулих десятиліть :

1) діяльністю Європейських молодіжних центрів в Страсбурзі і Будапешті, що є координаційними «вузлами» професійної підготовки молоді в сучасній Європі, місцем зустрічей молодих людей і їх організацій;

2) діяльністю Європейського молодіжного фонду, який здійснює життєво важливу підтримку молодіжних програм;

3) здійсненням практикованого Європейськими молодіжними центрами і Європейським молодіжним фондом принципу спільного управління і спільного рішення питань національними урядами і національними неурядовими молодіжними організаціями;

4) проведенням загальноєвропейських молодіжних кампаній «Усі різні — Усі рівні», проти расизму, антисемітизму, ксенофобії і нетерпимості;

5) прийняттям (2003 р.) «Європейської Хартії участі молоді в

громадському житті на місцевому і регіональному рівні» та ін.

На загальноєвропейському рівні серйозно ставиться і питання про соціальну відповідальність бізнесу у сфері молодіжної політики, особливо в тому, що стосується працевлаштування молоді. Саме це питання є найважливішим для забезпечення соціальної згуртованості. У багатьох країнах молоді люди більше за інші групи населення ризикують залишитися без роботи. Мають бути зроблені спеціальні кроки для усунення такої негативної дії на молодь, її життєві шанси і шанси на працевлаштування повинні отримати деякі обов'язкові гарантії [44].

Соціальні проблеми молоді в умовах ринкових економік не можна вирішити зусиллями тільки державних структур - потрібна велика соціальна відповідальність бізнесу, ефективний «трикутник» взаємодії між структурами молодіжної політики, установами професійної освіти і працедавцями. Одночасно необхідно розробити інструменти використання можливостей і ресурсів бізнесу, зважаючи на очевидну зацікавленість самого бізнесу (зокрема, з урахуванням старіння населення у багатьох країнах Європи) в отриманні кваліфікованих, добре вихованих, а в умовах інноваційних економік - активних молодих фахівців.

Таким чином, вивчення досвіду формування і реалізації молодіжної політики за кордоном показує, що молодіжна політика, з одного боку, виділена в самостійний напрям діяльності держави, його спеціалізованих структур - міністерств у справах молоді і тому подібне, з іншого боку, молодіжна політика стала основним напрямом діяльності цілого ряду громадських, недержавних організацій. Одже, існує державна молодіжна політика, де суб'єктом є держава в особі її спеціальних органів, і громадська молодіжна політика, в якій суб'єктом є різні партії, профспілки, молодіжні рухи, об'єднаннями організації¹

Проаналізувавши моделі молодіжної політики таких країн, як Німеччина, Іспанія, Франція, Великобританія і США, визначемо, що у більшості з них є спеціальне молодіжне законодавство. Найбільш розвинену

традицію в цьому відношенні, мають країни Центральної і Північної Європи. Загальною тенденцією розвитку молодіжної політики в західноєвропейських державах є перехід від допомоги окремим найуразливішим категоріям молоді до соціальних програм, що охоплюють більшість молодих людей. Подібна переорієнтація обумовлена приходом до влади соціал-демократичних урядів, що висунули і розвинули ідею про визнання[^] відповідальності держави за інтеграцію усієї молоді в суспільство. Для Західної Європи характерна також розвинена система представництва молодіжних організацій при державних органах.

На регіональному рівні все більшу силу набирають процеси, децентралізація державної влади. Застосовно до молодіжної політики децентралізація дозволяє врахувати соціальні, економічні, культурні відмінностям розвитку окремих регіонів. В західноєвропейських країнах існують досить розвинені плюралістичні системи фінансування молодіжних організацій. Одна з таких систем фінансування молодіжних організацій діє в Швеції. Нарешті, у більшості країн сьогодні здійснюється перехід від ресурсної і проблемно-орієнтованої молодіжної політики до інтегрованого підходу в її реалізації.

Особлива роль в процесі розробки принципів молодіжної політики належить ООН і структурам Євросоюзу, що визначають як пріоритети молодіжної політики всесвітнього або регіонального масштабів, так і основні напрями її реалізації на національному рівні.

2.2. Аналіз потенціалу громадянського суспільства в розробці і реалізації молодіжної політики

Як відзначалося, створення і розвиток системи спеціалізованих державних структур (міністерств у справах молоді або управлінь

молодіжною політикою та ін.) для забезпечення реалізації молодіжної політики є необхідний і закономірний результат процесу виділення молодіжної політики в самостійний напрям діяльності держави. З іншого боку, молодіжна політика стала основним напрямом діяльності і цілому ряду створених громадських, недержавних організацій. Таким чином, були сформовані державні і суспільні інститути, що розглядаються в якості суб'єктів молодіжної політики.

Подібна диференціація суб'єктів молодіжної політики заснована на виділенні двох видів молодіжної політики (відповідно за критерієм суб'єктності) - державна молодіжна політика, де суб'єктом є держава в особі його спеціальних органів (інститути державної влади, спеціалізовані молодіжні державні структури, органи державного управління та ін.) і суспільна молодіжна політика, в якій суб'єктами є різні партії, профспілки, молодіжні рухи, об'єднання і організації. Державна і громадська складові в процесі реалізації молодіжної політики пов'язані між собою складною системою структурно-функціональних зв'язків і відрізняються певним ступенем їх диференціації в різних країнах [17].

Зарубіжний досвід показує, що традиційними суб'єктами суспільної молодіжної політики є церква і парламентські політичні партії. Ще в 80-90-і рр. XIX ст. у Великобританії, США, Франції, Німеччині і інших країнах були створені християнські молодіжні організації, що мали не тільки релігійний але і політичний характер: Виникають міжнародні молодіжні християнські об'єднання. На початку XX ст. зародилося скаутський рух [58].

Майже в усіх європейських: країнах, що мали сильні соціал-демократичні партії- (Бельгія, Австрія, Німеччина, Швеція: та ін.) були, організовані спілки соціалістичної молоді, організації молодих, демократів: В Німеччині в 1904 р. створюється соціалістична молодіжна організація «Соколи», в 1920 р. - «Молоді соціалісти». У Великобританії організація «Молоді соціалісти Лейбористської партії» була заснована в 1965 г., Італійська; федерація соціалістичної молоді сформувалася в 1966 р.

Створюються молодіжні «крила» партіями ліберальної орієнтації. У 1902 р., наприклад, була заснована Національна ліга молодих лібералів Великобританії.

Після Другої світової війни, активно розвиваються; студентські організації - національні союзи, студентів Великобританії; Швеції, Данії, Національна студентська асоціація США. Продовжує розвиватися; християнський молодіжний рух - Молодіжний рух Християнсько-демократичної партії Італії, демо-християнські молодіжні організації країн Латинської Америки і інші [68].

У сучасній Німеччині важлива роль в розробці і запровадженні молодіжної політики належить провідним політичним партіям: Соціал-демократичній партії Німеччини, Християнсько - демократичному союзу, Партії вільних демократів . Основна задача політичних партій в цьому контексті - розробка молодіжно – політичних програм, проведення досліджень різних груп і проблем молоді.

Історичною особливістю Німеччини продовжує залишатися активна участь церкви в наданні соціальної допомоги дітям, молоді. Більшість великих церков США також мають національні молодіжні організації — наприклад, «Лютеранська ліга», «Національна федерація католицької молоді» та ін.[79]

Значиму роль в молодіжній політиці грають і сучасні політичні партії Великобританії, де молоді люди можуть вступати в партії з п'ятнадцяти років, а середній вік членів молодіжних секцій основних політичних партій - дев'ятнадцять років. «Молоді соціалісти» - як і раніше, одна з найсильніших молодіжних організацій країни. Дієва система партійної молодіжної політики склалася в Іспанії (Іспанська соціалістична робоча партія, Іспанська конфедерація незалежних правих та ін.) [100].

Істотну роль в організації роботи з молоддю США виконують політичні, спортивні і церковні організації. Найбільшими політичними молодіжними організаціями в США є «Національна федерація молодих

республіканців» і «Молоді демократи Америки» - офіційні молодіжні організації основних політичних партій США. Головна мета політичних молодіжних організацій полягає в тому, щоб сприяти включенню молоді в політичне життя суспільства, а також сприяти розвитку інтересу молодих людей до політики і державної діяльності [116].

Значний вплив на молодіжну політику роблять і підприємницькі організації, в центрі уваги яких знаходяться питання соціально-економічного положення молоді. Підприємницькі організації займаються вивченням проблем молоді і розробкою власних рекомендацій, які враховуються в системі загальноосвітньої і професійно-технічної підготовки, при визначенні змісту вищої освіти.

При усій важливості збереження традиційних форм роботи з молоддю, що проводяться під егідою державних структур, парламентських і непарламентських політичних партій, релігійних конфесій, спортивних клубів, основною формою участі сучасних молодих людей в молодіжній політиці є незалежні молодіжні організації.

Наприклад, сьогодні в Німеччині налічується близько 90 молодіжних організацій і союзів, в яких полягає приблизно 25% усього молодого населення країни. У молодіжній роботі держава усе більш уступає місце незалежним молодіжним організаціям, завдяки чому розширюється пропонований ними спектр соціальних послуг. Все більша кількість питань вирішується на місцевій, найближчій населенню, рівні - в містах, районах і громадах. У Фінляндії державна фінансова підтримка виявляється 75 національним незалежним молодіжним організаціям. На місцевому рівні молодіжні об'єднання отримують фінансову і іншого роду підтримку (тренінг, забезпечення устаткуванням) із засобів місцевих органів влади.

Ці організації, найчастіше іменовані «неурядові організації» або «некомерційні організації» (НУО, НКО), давно вже стали найважливішою складовою частиною механізму молодіжної політики. Вони різноманітні за своїм завданням і програмами. Іноді вони формують загальнонаціональні

об'єднання. У Швеції, наприклад, діє Національна рада шведських молодіжних організацій, яка є координуючим центром для сотні НВО.

Перш ніж розглядати взаємодію державних і недержавних суб'єктів у сфері розробки і реалізації молодіжної політики, доцільно зупинитися на деяких загальних питаннях, пов'язаних з суттю, завданнями і проблемами функціонування молодіжних організацій, як базових структур громадянського суспільства. Особливо це характерно для країн прецедентного права (США, Великобританія)[100].

В той же час багато країн континентального права також не мають загального законодавчого визначення недержавної некомерційної організації (наприклад, Швеція). Замість цього вживаються конкретніші визначення «некомерційна асоціація», «фонд», «добровольча організація», «благодійна організація» і тому подібне, визначувані або специфічними законами, або сталою практикою і внутрішніми документами (статутами) таких організацій.

Незважаючи на різноманітність термінології, усі ці організації характеризуються рядом загальних рис. Усі вони:

- мають інституціонально закріплену структуру;
- відокремлені від держави;
- не розподіляють прибуток серед своїх засновників або керівників;
- самокеровані;
- добровільні.

На основі аналізу законодавства 100 країн Міжнародний центр некомерційного права і Всесвітній Банк виявили кращі практики в цій області і запропонували загальні рекомендації і принципи правового регулювання некомерційних (неприбуткових) організацій. Вони визначають порядок створення і реєстрації, припинення діяльності і ліквідації НВО. Некомерційним організаціям повинно бути дозволено займатися будь-якими видами діяльності на користь своїх членів і на користь суспільства. Зазвичай некомерційні організації створюються для вирішення соціальних, благодійних, культурних, освітніх, наукових завдань, для охорони здоров'я і

природи, захисту прав людини, вирішення суперечок і конфліктів, а також в інших цілях, направлених на досягнення громадського блага[117].

У рекомендаціях особливо підкреслюється, що некомерційні організації «є основними учасниками у формуванні і обговоренні питань суспільно-політичного життя і повинні мати право висловлюватися відкрито з будь-яких питань громадської важливості, включаючи обговорення і критику існуючої або пропонованої державної політики і дій».

За останні десятиліття недержавний некомерційний сектор став значимою силою в глобальній економіці. За даними на кінець 1990-х років його сумарний вклад, визначений на основі даних національної статистики 35 країн Європи, Азії, Північної Америки, Латинської Америки, Близького Сходу і Африки, складає 1, 3 трлн. доларів, або 5,1 % ВВП цих країн. Некомерційний сектор — один з видатних працедавців, а також дієвий механізм мобілізації громадських ресурсів. У діяльності НКО беруть участь 39, 5 млн чоловік. Це 4,4%, або кожен двадцятий в економічно активному населенні. З них 22, 7 млн чоловік, або 57% працюють на умовах зайнятості, а 18,8 млн чол., чи 43% — волонтери. Високий рівень добровільної праці в діяльності НКО доводить, що ці організації здатні притягнути до реалізації соціально значимою діяльності величезний громадський потенціал [125].

Як підкреслює М. Ліборакіна, сама ідея некомерційного недержавного сектора виникла в результаті пошуку «серединного шляху» між державою і ринком в питаннях виробництва і розповсюдження соціально значимих благ. Ефект від таких благ свідомо більше, ніж ціна, яку може заплатити безпосередній користувач блага, тобто ринкові механізми тут не доцільні і можливо надання соціально значимих благ безкоштовно або за цінами, не покриваючими виробництво. Державні агентства, як постачальники послуг також не продемонстрували високу ефективність, тому в загальносвітовій економіці їхня доля скорочується, у тому числі в Західній Європі, де роль держави загального достатку традиційно велика.

Так, в Німеччині сьогодні більше 35% усіх дитячих садів є

недержавними установами, більше 60% інтернатів для інвалідів знаходяться поза веденням держави, приблизно 50% будинків престарілих і 40% лікарень - недержавні. Завданням держави залишається бути замовником громадських послуг, акумулюючи необхідні ресурси через податкову систему і вибираючи найбільш ефективного постачальника.

У цьому контексті некомерційний недержавний сектор - ще не ринок, але вже і не держава - є розумний компроміс. За словами відомого американського соціолога Пітера Друкера, «завдання держави - розробляти правила і вводити їх в дію силою закону, бізнесу - заробляти гроші. Завдання організацій соціального (некомерційного) сектора - сприяти здоров'ю і благополуччю людини... Ці організації служать ще одній, не менш важливій меті. Вони будять почуття громадянської відповідальності. Усе, що ми можемо робити в якості громадян - це голосувати один раз в декілька років і регулярно платити податки. Беручи участь в роботі організацій соціального (некомерційного) сектора, можна внести в такий стан речей певні корективи» [129].

На унікальність і перевагу позиції організацій над державним приватного сектора вказують роботи відомих економістів, соціологів, політологів. Некомерційний сектор — це ефективний постачальник соціально значимих послуг і джерело соціальних інновацій. Багато освітніх, управлінських і інформаційних технологій, сучасні методи роботи з молоддю були уперше впроваджені некомерційними організаціями, а потім стали частиною державної і муніципальної політики (конкурси соціальних і освітніх проектів, кризові центри для потерпілих від насильства і тому подібне).

У країнах з розвинутою демократією роль НВО у виробленні соціально-економічної політики на загальнонаціональному і місцевому рівні публічно визнається державою. Некомерційний сектор розглядається як організаційна основа громадянського суспільства. У більшості розвинених демократичних країн, а також на рівні Євросоюзу, прийняті офіційні документи, що визначають політику співробітництва між державою і НВО як

представниками цивільного суспільства. У них відбита позиція державної влади (уряду, парламенту, інститутів ЄС) відносно ролі громадянського суспільства і закладена основа майбутньої конструктивної взаємодії з організаціями третього сектора.

Ці документи, як випливає з їх змісту, переслідують дві основні цілі. Вони спрямовані, по-перше, на активізацію участі громадян в суспільно-політичному житті, а по-друге — на створення механізмів співпраці, які частково звільнили б державу від тягаря надання деяких послуг населенню — у тому числі і у сфері молодіжної політики. Прикладом подібного роду документу є Данська Хартія взаємодії Мережі добровольців і громадських організацій Данії з державним сектором, прийнята в 2001 р.[136]

Хартія робить упор на важливу роль партнерства між двома секторами для розвитку Данії як демократичної і як соціальної держави. Хартія покликана служити «початковою точкою безперервного діалогу про цінності, параметри і конкретні можливості взаємодії» і оснований на визнанні громадського сектора, його ролі і функцій, а також його незалежності від держави. Документ передбачає прийняття комплексу заходів зі сприяння діяльності громадських організацій, включаючи розробку відповідного законодавства, яке забезпечило б, безперервну підтримку діяльності НВО, не позбавляючи їх незалежності, і надало б ресурси «на просування і здійснення спільних ініціатив». Хартія — це рамкова угода, що служить основою для подальших конкретних кроків. Хоча вона не має юридичної сили, її позитивна роль в зміцненні громадського сектора і активізації участі громадян в житті держави признана і урядом, і третім сектором Данії .

Зарубіжний досвід взаємодії НКО і держави обговорювався в жовтні 2021 р. на засіданні круглого столу «Державна підтримка некомерційних організацій і інститутів громадянського суспільства», організованого в Центрі стратегічних розробок Міністерства молоді та спорту України [140]. У доповідях виступають були приведені цікаві дані відносно конкретних форм державної фінансової підтримки діяльності НКО в зарубіжних країнах (плата

за зроблені послуги; гранти; субсидування; спеціальні програми розвитку інфраструктури некомерційного сектора; спеціальні програми з підтримки взаємодії держави і НКО та ін.) і долі державної фінансової підтримки НКО в Україні і за кордоном:

76,5% доходів НКО - Бельгія;

59,0% доходів НКО - Нідерланди;

30% доходів НКО - США;

20-40% доходів НКО - країни Центральної і Східної Європи[140].

Сказане має надзвичайно важливе значення для розвитку молодіжних НКО, тому що сьогодні саме системі молодіжних організацій відводиться первинна роль в практиці здійснення молодіжної політики на будь-якому з її рівнів - національному, регіональному, місцевому. Світовий досвід показує, що саме молодіжні НВО розглядаються в якості основного інструменту участі молодих людей в молодіжній політиці.

При цьому, як вказує Ю. Леонов, співпраця влади і неурядових організацій здійснюється на усіх трьох рівнях реалізації молодіжної політики. За НВО признається важлива роль, оскільки вони працюють в тісному контакті з молоддю, сприяючи соціальному об'єднанню. В Німеччині молодіжні НВО можуть отримати статус «громадського виконавця», якщо їх робота відповідає завданням молодіжної політики, і брати участь в реалізації конкретних заходів. Організації, що беруть участь в здійсненні молодіжної політики, займаються лобіюванням інтересів своїх членів (в основному — представників молодіжних груп) на усіх рівнях влади, тобто представництво інтересів йде «від низу до верху»[154].

Сучасна молодіжна політика Франції базується на 2-х основних принципах:

створення сприятливих умов для діяльності молодіжних організацій;

розвиток партнерських стосунків з міністерствами і децентралізованими державними службами.

Суспільні організації, які добровільно зареєструвалися при

Міністерстві у справах молоді і спорту, розглядаються як потенційні партнери і. мають право звертатися за матеріальною допомогою для реалізації конкретних проектів. Національна рада молоді (очолюється міністром у справах молоді і спорту), об'єднання представників політичних, цивільних, профспілкових молодіжних структур, має повноваження ініціативи з актуальних молодіжних питань. Ради молоді діють як на рівні департаментів, так і у багатьох муніципалітетах.

Активними суб'єктами молодіжної політики у Франції виступають різні асоціації. Якнайповніше роль асоціацій розкривається на прикладі діяльності французького Національного комітету молодіжних рухів і організацій народної освіти (КНАЖЕП), що створеною в 1968 р., об'єднує більше 70 молодіжних організацій. Цілі і завдання діяльності КНАЖЕП визначені таким чином:

сприяння розвитку демократичних процесів, проведенню активної соціальної політики в області молоді, освіти;

прияння справі світу, солідарності і прогресу;

активна участь в заходах з проблем молоді і дітей; захист інтересів підлітків і молоді в міжнародних організаціях та ін. [156]

Також можна відмітити діяльність асоціацій Будинків культури і молоді (ДКМ). ДКМ покликані сприяти самореалізації, розвитку здібностей і талантів, особистої ініціативи молоді.

У останні десятиліття набирає силу тенденція переваги молодими людьми індивідуалізованих форм своєї участі в громадському житті. До таких форм можна віднести неформальні об'єднання, молодіжні групи, які реалізують окремі проекти або програми і тому подібне. Так, в США важливе значення для молодіжної політики місцевої влади мають програми участі молоді в життя свого міста або району, що носять суто добровольчий характер, так звані програми *community service*.

Так, в Ітаке, штат Нью-Йорк, діє програма «Навчальна мережа». Завдання цієї програми полягає в тому, щоб встановлювати контакти між

молодими людьми, бажаними навчитися яким-небудь навичкам, і дорослими, які можуть і хочуть виступати в ролі наставників.

Програма «Дитина напрокат» в Сент-поле, штат Міннесота, спрямована на надання підліткам різних видів роботи, якої потребує місто. У Тампе, штат Флоріда, поліція створила організацію «Молодіжний патруль», в якій старші підлітки допомагають поліції підтримувати порядок в громадському місті, басейнах і центрах для пенсіонерів. У Медісоні, штат Вісконсін, старшокласники в програмі «Молодіжна команда позитивної дії» розповідають учням початкових класів про такі проблеми, як алкоголізм і наркоманія, сексуальні злочини і самогубство, а також про шляхи рішення цих проблем [166].

Численні т'юторські програми — наприклад, програма Колумбійського університету «Подвійне відкриття», у рамках якої студенти університету працюють т'юторами (наставниками) для молодих людей, які мають обмежений доступ до освіти. Однією із старих програм є «Нью-йоркський добровольчий корпус», в якому молодь допомагає літнім людям, бідним, бездомним і іншим категоріям людей, які вимагають підтримки, добровольчої роботи годинами

Існують також програми, в яких підлітки і молоді люди допомагають, дорослим при виконанні різного роду робіт. Так, одна з програм в Нью-Йорку надає молоді можливість роботи в якості помічників і учнів кваліфікованих майстрів і художників, які займаються реставрацією одного з нью-йоркських соборів [140].

У сільських районах Массачусетсу громадська організація «Федерація співпраці для освітнього досвіду» організувала альтернативну школу, яка має зв'язки з малим бізнесом, та здійснює підготовку учнів в частині ремонту і налаштування комп'ютерів, садівництву, а також допомагає виробленню інших трудових навичок за допомогою включення учнів в роботу підприємств малого бізнесу.

Реалізація молодіжних програм, як правило, лише в самій загальній

формі контролюється урядом. У США, як вже говорилося, немає усеосяжної молодіжної політики як такої, федеральний уряд не розробляє уніфікованих молодіжних стратегій.

Нині в США діє понад 300 програм підтримки і захисту молоді. Найбільш масовими є програми таких організацій, як «Ліга захисту молоді», «Ліга необмежених можливостей; кампусу», «Студенти за ліквідацію голоду», «Лицем до вулиці», «Залучення до міських проблем» і, звичайно ж, програми Армії порятунки; які охоплюють нині усі професійні навчальні заклади країни [174].

Саме через становлення і розвиток системи молодіжних НКО отримує своє практичне втілення ідея участі, партнерства молоді в громадських справах. Генеральною Асамблеєю ООН в прийнятій нею Всесвітній програмі дій надана ідея була відбита наступним чином: «Перспективи прогресу наших суспільств ґрунтуються, серед іншого, на їх здатності враховувати вклад і обов'язки молоді будівництва; і планування! її майбутнього. Окрім інтелектуального' вкладу молоді і її здатності мобілізувати, підтримку, вона забезпечує унікальні погляди на багато речей, які необхідно всіляко враховувати».

Раніше Генеральною Асамблеєю ООН в документі «Керівні принципи для подальшого планування і здійснення відповідних подальших заходів, які торкаються молоді» (у 1985 р.), відносно молодіжних НКО були визначені роль і конкретні керівні принципи їх діяльності. У документі ці організації розглядаються в якості важливого джерела для проведення змін і розвитку.

Спектр функцій молодіжних організацій досить широкий і варіюється залежно від загального контексту розгляду їх ролі — на міжнародному, національному, регіональному або місцевому рівні. Проте якщо абстрагуватися від усіх можливих ракурсів оцінки функціонально-ролевого аспекту громадських молодіжних організацій, представляється можливим виділити найбільш характерний набір функцій, здійснюваних цими громадськими структурами,:

- структуроване і змістовне зміцнення молодіжного руху;
- задоволення соціальних інтересів, потреб молоді;
- формування ефективних механізмів представництва молоді на усіх рівнях реалізації молодіжної політики;
- розвиток соціального новаторства;
- реалізація нових суспільно значимих ініціатив, проектів в соціальній сфері, забезпечення умов їх реалізації;
- надання методологічної і практичної підтримки молоді;
- інтенсифікація (стимулювання) інтеграційних процесів в молодіжному середовищі на основі загальної ідеології, прийнятої на національному рівні, а, отже, підвищення організованості в молодіжному середовищі, яке є необхідною умовою (гарантом) усвідомлення і реалізації суб'єктних позицій молоді.

Таким чином, у результаті проведеного аналізу, можна також відмітити наступне: розвиток системи «Горизонтальних зв'язків» в сфері молодіжної політики забезпечується переважно громадськими інститутами. «Наявність величезної кількості «горизонтальних» громадських структур дає можливість суспільству контролювати і коригувати дії органів, які задіяні в управлінні молодіжною політикою.

Відповідно, розвиток вертикальної системи зв'язків є прерогативою державних інститутів молодіжної політики. Результатом діяльності громадських і державних структур з розвитку і зміцненню, відповідно, «горизонтальних» і «вертикальних» зв'язків у сфері молодіжної політики, являється якісно своєрідна, що склалася в конкретний історичний період, «матриця взаємодій» суб'єктів молодіжної політики, основним продуктом діяльності яких є певна модель молодіжної політики.

Дослідження зарубіжного досвіду свідчить про те, що в сучасних демократичних суспільствах активно розвивається система представництва громадських молодіжних організацій при державних органах. Роль останніх в якості основного координуючого механізму у виробленні і системі

управління молодіжною політикою в періоди радикальних громадських трансформацій, являється визначаючою, особливо в умовах формування і розвитку структур громадянського суспільства. Розвиток системи громадських молодіжних організацій є одним з індикаторів становлення громадянського суспільства, в якому їм надається первинне значення в силу особливого функціонального навантаження останніх.

На сучасному етапі, як ми бачимо, намітився перехід від чисто державних до суспільно-державних структур формування молодіжної політики, яка у свою чергу сприяє вирішенню проблеми представництва самої молоді при формуванні національної молодіжної політики. Таким чином, враховуються суб'єктні позиції молоді.

Аналіз зарубіжного досвіду використання потенціалу громадянського суспільства в розробці і реалізації моделей молодіжної політики крізь призму загальноукраїнської практики дозволяє визначити загальні контури, уточнити і конкретизувати необхідні моменти власне української моделі молодіжної політики, що найбільш повно відповідає сучасним суспільно-політичним процесам нашої держави з урахуванням їх динаміки на місцевому, регіональному і державному рівнях.

Тут доречним буде звернутися до компетентної думки відчизняних і зарубіжних дослідників молодіжної політики розвинених західних країн. Дослідники, аналізуючи роль держави в молодіжній політиці Великобританії, визначає важливість державної участі в цій сфері. Поза сумнівом, питання про оптимальне співвідношення державних і громадських начал, відносно української практики у сфері молодіжної політики є на сьогодні дискусійним. У представлених зарубіжних моделях він вирішується по-різному: в США, як ми бачили, роль держави у реалізації молодіжної політики мінімальна, тоді як в Німеччині і Франції участь державних структур в її реалізації приймає характер усебічної опіки. Ми вважаємо, що вирішення цього питання має першочергове значення при розробці проекту моделі молодіжної політики на будь-якому з рівнів її реалізації.

На наш погляд, досить перспективна точка зору американського дослідника А. Френсиса з питання розробки спеціальної «молодіжної хартії». Хартії дозволяють зробити єдиний підхід до рішення проблем молоді, об'єднати зусилля більше за ефективною реалізацію цілей і завдань молодіжної політики. Подібна практика вже випробувана в США. Так, в Міннеаполісі був розроблений проект «Мої міста», який об'єднує учителів, соціальних працівників, поліцію, підприємців, дослідників для створення єдиної програми по роботі з молоддю і розробки усеосяжного плану дій на майбутнє. Місто Сіетл прийняло спеціальний документ з дитячої і молодіжної політики - «Міський план для дітей і молоді» - для того, щоб добитися кращого розуміння положення дітей і молоді в Сіетлі і зробити цілі і пріоритети для досягнення кращого розуміння того, які ролі повинні виконувати різні організації роботи з молоддю[176].

Аналіз прикладів використання потенціалу громадянського суспільства для цілей молодіжної політики дозволяє зробити висновок, що в зарубіжних країнах цей потенціал використовується досить повно. В той же час, слід зазначити наступна важлива обставина: більшість робіт, присвячених зарубіжній практиці молодіжної політики, не розкривають конкретних механізмів, власне внутрішнього устрою використовуваної моделі молодіжної політики. Тому надалі, відносно завдань розробки і реалізації української моделі молодіжної політики, ми рахуємо доцільним заложити в її основу механізуючий аспект, який дозволить здійснити перехід від описової до пояснювальної моделі молодіжної політики.

На думку експертів. ООН, найбільш загальними принципами молодіжної політики майбутнього будуть наступні принципи:

- безпосередня участь молоді у формуванні і реалізації заходів, які зачіпають її інтереси і права;
- перехід від централізованих, єдиних програм для усієї молоді до локальних, гнучкіших проектів;
- відмова від довгострокових програм на користь динамічніших

короткострокових, з акцентуванням уваги на зусиллях місцевих (муніципальних) органів влади і інших структур, наближеніших до конкретних потреб і проблем молоді цієї території;

- диференційований підхід до різних груп молоді за наявності єдиної системи соціальних гарантій для молоді на усіх рівнях суспільства;

- підтримка недержавних ініціативних молодіжних формувань, причому втручання держави має бути тим менше, чим сильніше активність недержавних носіїв молодіжних послуг.

При цьому деякі автори наполягають на тому, що сучасні зміни в суспільстві і державному устрої різних країн, викликані науково-технічною революцією, переходом до глобально - інформаційному суспільству, епосі активних міждержавних комунікацій, глобальної економіки і світового взаємовпливу вимагають ще більше новаційних підходів до визначення ролі і місця чергових поколінь молоді в суспільстві, яке змінюється. Тому, як стверджує, наприклад, В. Попов, молодіжна політика XXI ст. не повинна ґрунтуватися ні на одній з відомих на сьогодні моделей. Вказаний автор бачить зразок нової молодіжної політики як систему, засновану на принципі безпосередньої, прямої участі молодих людей у формуванні і реалізації молодіжної політики. Він пропонує назвати цю політику «самовідповідальною», оскільки вона повинна ґрунтуватися на трьох базових принципах самостійності, самодіяльності, самоорганізації [188].

Теоретично можна погодитися з вченим в тому, що імовірно саме в цьому варіанті якнайповніше і могутньо проявить себе ще не розкритий до кінця потенціал громадянського суспільства. Тим паче, що такий підхід в європейській молодіжній політиці вже затвердився в середині нинішнього десятиліття, коли була прийнята нова редакція «Європейської хартії участі молодого покоління в житті муніципальних і регіональних утворень». У преамбулі Хартії, як відомо, підкреслюється, що активна участь молоді в процесі ухвалення рішень і діяльності на місцевому і регіональному рівні має найважливіше значення, що участь в демократичному житті не зводиться до

голосування або висунення своєї кандидатури на виборах (хоча і це дуже важливо), а допускає наявність прав, засобів, простору, можливостей, і при необхідності - підтримка, для участі в процесі розробки, прийняття і реалізації рішень.

Далі в Хартії вказується, що динамічний, незалежний і активний неурядовий сектор є (разом з політичними партіями і іншими секторами громадянського суспільства) найважливішим елементом справжньої демократії. Ось чому дуже важлива участь в НВО і політичних партіях — саме ці форми дозволяють на постійній основі залучати громадян до процесу ухвалення рішень і практичної діяльності, а також впливати на них. Тому дуже важливо заохочувати і підтримувати участь молоді в громадському житті за місцем проживання.

Теза про те, що розвиток молодіжних НВО зміцнює громадянське суспільство, зміцнює і саму державу, заслуговує підтримки. Але не безумовною. Як і за якими критеріями слід розділяти між державою і громадянським суспільством завдання, які стоять перед ними, у сфері молодіжної політики. Як далеко поширюється принцип субсидіарності? Треба враховувати і те, що в молодіжних НВО, як і в інших цивільних структурах, можуть мати місце прояви егоїзму, нетерпимості, шовінізму і тому подібне. Тому нестримний розвиток цивільних структур, в тому числі молодіжних, за рахунок дотацій з боку держави може виявитися політично недалекоглядним. У кому-небудь випадку держава зберігає за собою базові функції, і зміцнення громадянського суспільства не повинне призводити до послаблення, «розтаскування» НВО за державними функціями і ресурсами.

Втім, остання проблема, яка викликає тривогу у зарубіжних фахівців, не зовсім актуальна для України — країни, в якій завжди занадто багато що пропонувалося «згори», ініціювалося і регулювалося тільки державою. У такій ситуації зміцнення сил молодіжних НВО, громадянського суспільства в цілому може принести тільки користь державній молодіжній політиці.

У останній «Всесвітній доповіді з питань молоді» Організації

Об'єднаних Націй, акцентується увага на наступному: «Прогрес цивілізації багато в чому визначається тим, наскільки кожна людина має можливість внести свій внесок у розвиток і поліпшення життя суспільства. У світі 1,2 мільярдів молодих людей ... є невід'ємною частиною цього процесу. Молоді люди пропонують унікальні здібності і перспективи, які повинні асимілювати в ширшому контексті моделі розвитку і ефективно бути реалізований на місцях». У доповіді також говориться, що негативне сприйняття молоді, нездатність допомогти їм розвинути їх потенціал, нездатність визнати, що інвестиції в молодь є пріоритетом національного розвитку і, як наслідок, небажання і нездатність суспільства повною мірою залучати молодих людей до життя суспільства фактично позбавили світ безцінного ресурсу. Якщо не будуть зроблені планомірні зусилля в цілях забезпечення того, щоб молоді люди мали можливість внести свій вклад в добробут своїх суспільств, мета досягнення «суспільства для усіх» ніколи не буде досягнута [140].

Залучення молоді до рішення проблем і самої молоді, і усього суспільства повинно здійснюватися як на загальноєвропейському, так і на національному і регіональних рівнях. Молодіжна політика сьогодні - це скоординовані дії усіх державних і громадських структур.

2.3. Методичні основи узагальнення організаційного механізму державної молодіжної політики України

Діяльність громадських молодіжних об'єднань здійснюється відповідно до статутних цілей і не допускається втручання органів державної влади і їх посадовців в їх діяльність, так само не допускається втручання громадських об'єднань в діяльність органів державної влади і їх посадовців. Тільки передбачається обов'язкове узгодження між органами державної влади,

органами місцевого самоврядування і громадським об'єднанням [190].

На основі вивчення різних передумов визначення етапів і принципів державної молодіжної політики можна дійти наступних висновків.

Конституційно - правове регулювання державної молодіжної політики характеризується особливим правовим положенням молоді, підставами виникнення молодіжних правовідносин, способами встановлення прав і обов'язків суб'єктів державної молодіжної політики, способами захисту прав молоді, видами забезпечення виконання обов'язків суб'єктів державної молодіжної політики.

Органи державної влади мають право здійснювати регіональні і міжмуніципальні програми і заходи по роботі з дітьми і молоддю, а також самостійно встановлювати додаткові заходи соціальної підтримки. Відсутність єдиного правовідношення до молодіжної політики обумовлює її регулювання в межах держави. Тому слід враховувати положення Конституції України [102], що визначає юридичну силу законів і нормативно - правових актів залежно від предметів ведення.

Необхідність розгляду етапів становлення і розвитку державної молодіжної політики обумовлюється відсутністю спеціальних робіт з цієї проблеми. Дослідження з молодіжної політики присвячені історико - політичним аспектам. Правда, деякі дисертації присвячені правовим аспектам державної молодіжної політики, але в них не досліджені конституційно - правові основи державної молодіжної політики. З урахуванням цього нами зроблена спроба визначити етапи становлення і розвитку державної молодіжної політики що відповідають різним етапам конституційного розвитку.

Як початковий етап прийнято положення про те, що в нашій країні молодіжна політика підкорялася інтересам суспільства без урахування інтересів особи, у тому числі, молоді.

На другому етапі соціально-політичні умови, що змінилися, зумовили розробки «концепції виховання» державної молодіжної політики. Увага

приділялася навчальним і виховним цілям школи з урахуванням ліквідації безпритульності, надання соціальної допомоги членам сімей військовослужбовців і дітям, що залишилися без батьків, допомога в працевлаштуванні, навчанні підростаючого покоління. Усе це передбачало внесення доповнень в освітні програми [119].

Третій етап характеризується «економічною концепцією державної молодіжної політики» Це означало єдність системи освіти, єдність законодавчого регулювання, єдину соціально-економічну політику, однакове виконання законів, які передбачалися в статтях Конституції СРСР 1977 року.

Як видно, державна молодіжна політика стала розглядатися як комплексний інститут, що включає соціальну, економічну, правову основу з позиції правової держави з соціально - орієнтованою ринковою економікою, по - перше, а по - друге, у зв'язку з приведенням раніше прийнятих законів про молодіжну політику у відповідність з сучасним законодавством, реалізація державної молодіжної політики повинна здійснюватися за рахунок фінансових коштів держави, а також фінансування з місцевих бюджетів.

У теорії конституційного і муніципального права в основі принципів державної молодіжної політики покладені принципи - норми і принципи – ідеї [135].

Значення принципів визначається тим, що термін «принцип» (principium) означає «основу», «початок», «основоположення», «керівну ідею», «основне правило поведінки», «принцип є найважливіша частина усього». Хоча принцип - це теоретичне узагальнення найбільш типового, але він виражає закономірність, покладену в основу пізнання взагалі, зокрема в основу державної молодіжної політики як конституційно - правового інституту. Таким чином, значення принципів права виражаються в забезпеченні узгодженості права, безпосередньому регулюванні поведінки суб'єктів громадських стосунків.

Визначення співвідношення поняття принципів і конституційних принципів пояснюється тим, що принципи чинять ретушуючу дію на

громадські стосунки не лише у рамках галузі конституційного права або окремих інститутів, але і визначають правове регулювання громадських стосунків в цілому, встановлюють відправні начала правотворчості, правозастосування, правової охорони в державі, служать орієнтиром в правовому вихованні і формуванні професійної правосвідомості законодавця і правозастосовника [144].

Іншими словами, принципи визначають основи взаємодії суб'єктів, закріплюючи основні права і обов'язки. У зв'язку з цим розробляються закони, в яких конкретизується зміст принципів конституційного права, стосунки, що мають відношення до державної молодіжної політики.

При визначенні принципів державної молодіжної політики слід врахувати принципи і норми міжнародного права, оскільки статті Конституції України передбачають визнання і гарантії прав і свобод людини і громадянина згідно з цими принципами.

Європейська соціальна хартія визнає що: «кожна людина, усі трудящі, сім'я, інваліди, молоді люди» повинні мати можливість заробляти собі на життя працею за вільно обраною спеціальністю (п. 1), право на належні можливості для професійної орієнтації, підготовки відповідно до його особистих здібностей і інтересів (п.п. 9, 10), право користуватися послугами соціальних служб (п. 14), право на захист від бідності і соціального відторгнення (і. 30), право на житло (п. 31). Право на незалежність, соціальну інтеграцію і участь в житті суспільства мають інваліди (п. 15). Сім'я має право на належний соціальний, правовий і економічний захист для забезпечення її усебічного розвитку (п. 16).

Молодь має право на особливий захист від небезпеки фізичного і морального збитку (п. 7), право на належний соціальний, правовий і економічний захист (п. 17).

Проголошена резолюцією 2037 (XX) Генеральної Асамблеї ООН від 7 грудня 1965 року Декларація про поширення серед молоді ідеалів світу, взаємної поваги і взаєморозуміння між народами, ґрунтуючись на

положеннях Статуту ООН, Загальної декларації прав людини, Декларації про надання незалежності колоніальним країнам і народам, Декларацію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію усіх форм расової дискримінації, резолюції 110 (II) Генеральної Асамблеї від 3 листопада 1947 року, Декларацією прав дитини і в резолюція 1572 (XV) генеральний асамблея від 18 грудень 1960 рік, визнає наступні принципи [143]:

- виховання молоді у дусі світу, справедливості, свободи, взаємної поваги і взаєморозуміння (Принцип I) :
- збереження і підтримка світу, міжнародного взаєморозуміння і співпраці (Принцип II);
- повага гідності і рівності усіх людей, право народів на самовизначення (Принцип III);
- недопущення дискримінації (Принцип IV);
- право на національні і міжнародні об'єднання молоді (Принцип V);
- відповідальність молоді (Принцип VI).

До загальновизнаних принципів міжнародного права, які є основами принципів державної молодіжної політики, відносяться принцип загальної поваги прав людини і принцип добросовісного виконання міжнародних зобов'язань. Конституція України містить принципи, які регулюють державну молодіжну політику [102]:

- відповідність прав і свобод людини і громадянина загальновизнаним принципам і нормам міжнародного права ;
- невідчужуваність основних прав і свобод людини і їх приналежність кожному від народження;
- рівність прав і свобод людини і громадянина незалежно від статі, раси, національності, мови, походження, майнового і посадового положення, місця проживання, відношення до релігії, переконань, приналежності до громадських об'єднань;
- гарантованість рівності прав і свобод людини і громадянина

державою;

- рівність прав і свобод між чоловіком і жінкою і рівна можливість для їх реалізації;
- рівність усіх перед законом і судом;
- право на судовий захист.

Слід особливо підкреслити, що уперше принципи державної молодіжної політики були сформульовані в Законі СРСР "Про загальні начала державної молодіжної політики в СРСР". До них відносилися[140]:

залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні і реалізації політики і програм, що стосуються усього суспільства, особливо молоді;

забезпечення правової і соціальної захищеності молодих громадян, необхідної для заповнення обумовлених віком недоліків їх соціального статусу;

надання молодому громадянину соціальних послуг з навчання, виховання, духовного і фізичного розвитку, професійної підготовки, об'єм, види і якість яких забезпечують усебічний розвиток особистості і підготовку до самостійного життя;

сприяння ініціативної громадської діяльності в області соціального, духовного і фізичного розвитку молоді.

Наступним етапом формування принципів державної молодіжної політики є прийнятий Закон України " Про основні засади молодіжної політики". У них передбачалося формування і здійснення державної молодіжної політики в Україні на основі єдиних, загальних принципів для усіх рівнів державної влади і управління.

Як видно, в законі перераховуються основні принципи молодіжної політики, за винятком принципу поєднання державних, громадських інтересів і прав особи у формуванні і реалізації державної молодіжної політики, а також - участі у формуванні і реалізації політики, програм, що стосуються молоді і суспільства в цілому, до яких притягуються саме молоді громадяни.

Також передбачаються принципи гарантованого державою мінімуму соціальних послуг і принцип пріоритету громадських ініціатив, в порівнянні з відповідною діяльністю державних органів і установ при фінансуванні заходів і програм, що стосуються молоді. Ці принципи відбивають ті, що відбуваються при формуванні програми соціально - економічні реформи [147].

Усі перераховані принципи в деякій мірі конкретизувалися в діяльності органів виконавчої влади держави з реалізації державної молодіжної політики з позиції «молодь як стратегічний ресурс»:

- принцип обопільної відповідальності;
- принцип спадкоємності;
- принцип пріоритетності;
- принцип участі молоді.

Окремо виділені принципи діяльності органів виконавчої влади держави з реалізації державної молодіжної політики. Згідно закону, принципи діяльності органів виконавчої влади держави з реалізації державної молодіжної політики обумовлені особливим соціальним статусом молоді :

- принципи дотримання прав і законних інтересів молоді в різних сферах державної політики;
- координації діяльності органів державної влади з реалізації державної молодіжної політики в Україні;
- здійснення державної підтримки органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб в проведенні заходів з реалізації державної молодіжної політики;
- поєднання державних, громадських інтересів і прав осіб у формуванні і реалізації державної молодіжної політики;
- залучення молодих громадян до безпосередньої участі у формуванні і реалізації політики, програм, що стосуються молоді і

суспільства в цілому;

- надання молодому громадянину гарантованого державного мінімуму соціальних послуг із спілкування, виховання, духовного і фізичного розвитку, охорони здоров'я, професійної підготовки і працевлаштування, об'єм, види і якість яких повинні забезпечувати необхідний розвиток особистості і підготовку до самостійного життя;
- пріоритету громадських ініціатив в порівнянні з відповідною діяльністю державних органів і установ при фінансуванні заходів і програм молоді [145].

На основі наведених вище принципів можна сформулювати систему принципів державної молодіжної політики.

Принцип цілісності державної молодіжної політики в Україні. Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики та підтримки молодіжних громадських організацій» від 6 жовтня 1999 року № 1284/99 визначає державну молодіжну політику як один з пріоритетних напрямів соціально-економічної політики держави [140].

Проявляється в забезпеченні дотримання прав молодих громадян, встановлення для них гарантій у сфері праці і зайнятості, сприяння їх підприємницької діяльності; створенні умов, спрямованих на фізичний і духовний розвиток молоді, надання молодим громадянам гарантованого мінімуму соціальних послуг; здійсненні підтримки молодій сім'ї, талановитої молоді, молодіжних об'єднань; сприянні міжнародним молодіжним обмінам.

Одним з принципів державної молодіжної політики є принцип комплексної і скоординованої її реалізації.

Наступним принципом державної молодіжної політики є принцип соціального партнерства, принцип узгодження. Відмітною особливістю цього принципу є те, що питання, які зачіпають інтереси громадських об'єднань в передбачених законом випадках, вирішуються органами державної влади і органами місцевого самоврядування за участю відповідних громадських об'єднань або за узгодженням з ними.

В той же час, втручання органів державної влади і їх посадовців в діяльність громадських об'єднань, так само як і втручання громадських об'єднань в діяльність органів державної влади і їх посадовців, не допускається, за винятком ліквідації¹.

Принцип узгодження в державній молодіжній політиці виражається в розробці механізму її реалізації у рамках предметів спільного ведення.

Принцип рівноправ'я суб'єктів реалізації державної молодіжної політики між собою і в їх стосунках з органами державної влади з урахуванням специфіки кожного з них шляхом досягнення реального конституційно - правової рівності, дотримання прав і інтересів суб'єктів реалізації державної молодіжної політики. Створення і діяльність громадських об'єднань незалежно від їх організаційно-правових форм засноване на принципах рівності перед законом, добровільності, самоврядування, законності, гласності, діяльність не повинна порушувати права і свободи людини і громадянина.

Родіоновим І.Н. принцип рівноправної взаємодії суспільства і молоді визначається як забезпечення фактичної рівності прав і можливостей молоді з іншими групами населення, пріоритет заходів зі створення умов трудової зайнятості, підтримка сім'ї в питаннях виховання, підтримка молодіжної ініціативи, сприяння громадської діяльності, співпадаючої з цілями молодіжної політики. Визначаючи роль місцевого самоврядування в реалізації державної молодіжної політики, законодавець виходить з принципу, що передбачає покладання на органи місцевого самоврядування окремих державних повноважень [184].

Серед принципів державної молодіжної політики є комплексні принципи. Вони містять принципи розробки державної молодіжної політики і принципи її реалізації. До них відносяться: принцип профілактичної роботи, принцип права на судовий захист, принцип цільового фінансування, принцип реабілітаційної педагогіки і принцип законності.

Принципи профілактичної роботи застосуюмо до діяльності з

профілактики бездоглядності і правопорушень неповнолітніх ґрунтується на принципах законності, демократизму, гуманного поводження з неповнолітніми, підтримки сім'ї і взаємодії з нею, індивідуального підходу до неповнолітніх з дотриманням конфіденційності отриманої інформації, державної підтримки діяльності органів місцевого самоврядування і громадських об'єднань з профілактики бездоглядності і правопорушень неповнолітніх, забезпечення відповідальності посадовців і громадян за порушення прав і законних інтересів неповнолітніх.

Принципи реабілітаційної педагогіки застосовуються відносно неповнолітніх з відхиленням в розвитку (девіантна поведінка). Вони спрямовані на забезпечення отримання неповнолітніми основної загальної і середньої (повного) загальної освіти і професійної підготовки.

Наступним принципом державної молодіжної політики є принцип соціальної справедливості. Він припускає надання усім молодим людям незалежно від соціального положення, національної приналежності, походження, місця проживання рівних прав і можливостей [191].

Таким чином принципи державної молодіжної політики містяться в Конституції, нормативно-правових актах, а також цільових програмах реалізації державної молодіжної політики.

Комплексні принципи державної молодіжної політики визначають основи розробки державної молодіжної політики і основи її реалізації на рівні держави.

Принцип узгодження в державній молодіжній політиці виражається в розробці механізму її реалізації у рамках предметів спільного ведення.

Очевидно, що усі перераховані напрями реалізації молодіжної політики розмежовані досить умовно і багато в чому перетинаються. Так, духовно-моральне виховання спрямоване, зокрема, на підвищення значущості традиційних сімейних цінностей, цінностей здорового способу життя, цінностей самореалізації і саморозвитку. Організація зайнятості підлітків і молодих людей, розширення можливостей для проведення ними дозвілля,

залучення їх до діяльності спортивного руху, в різні види соціальних практик одночасно є умовою профілактики різних форм девіантної поведінки серед молоді, таких як правопорушення, алкоголізм і наркоманія.

З позиції державного управління соціальними процесами саме активність молоді і як окремих осіб, і як соціальної групи представляє кінцевий інтерес. Власне, молодіжна політика покликана регулювати активність молоді як групи в процесі її соціалізації, тобто прийнятної для оточення включення в громадське життя, громадські взаємозв'язки. Регулювати — спрощено означає — заохочувати соціально бажану поведінку і запобігати соціально- небезпечній девіантній поведінці.

Активність є динамічним, зовнішнім аспектом способу життя молоді - проявом групової свідомості (цінностей, цілей, установок) в певних умовах існування (матеріальне становище) [193]. При аналізі активності молоді як соціальної групи необхідно виділити декілька типових форм поведінки : економічна поведінка, політична активність, девіантна поведінка. В цілому, отримані нами результати є відображенням тенденції посилення державного регулювання соціальних процесів, що закономірно проявляється в підвищенні впливу державних інститутів і відносному зниженні значущості громадських інститутів і свідчать про виразну підтримку молоддю вказаної тенденції, яка відповідає її інтересам.

Одна з можливих небезпек соціалізації молоді - засвоєння асоціальних норм поведінки, інтериоризація цінностей і схем поведінки, що дозволяють здійснювати вчинки, що суперечать прийнятим в суспільстві правовим і моральним нормам. Будь-яке суспільство час від часу переглядає свої визначальні і правові, і моральні норми. Якщо цей процес відбувається еволюційно, плавно і легітимно, то він не порушує нормального ходу соціалізації. Якщо він проходить революційно, стрибкоподібно, насильно, то саме поняття громадських моральних і правових норм розмивається, стає аморфним і нестійким, перестає виконувати формотворну, еталонну роль. Як показано в класичних роботах Е. Дюркгейма, Р. Мертона та ін., в такій

ситуації девіантна поведінка починає конкурувати з нормальною і визначати свої схеми і процеси соціалізації [207].

Таким чином, як впливає з приведених нами результатів, молодь вітає прагнення держави спеціально займатися її проблемами, і державна, у тому числі регіональна молодіжна політика оцінюється в цілому досить високо.

Отже, можна констатувати досягнення за даний період ряду показників, що свідчать про ефективність регіональної моделі державної молодіжної політики. Аналіз результатів проведеного нами дослідження практики реалізації молодіжної політики в регіоні, що виявив як позитивні результати, так і проблеми, що зберігають свою актуальність, виступив фундаментом для подальшого вдосконалення розробленої нами моделі, зокрема - основою коригування змісту і індикаторів цільової програми.

Висновки до другого розділу.

Таким чином, ефективність моделі державної молодіжної політики визначається відповідністю її напрямів актуальним потребам молоді і достатністю їх ресурсного забезпечення. В якості загального критерію оцінки ефективності моделі державної молодіжної політики розглядався вплив заходів, що робилися, на поліпшення положення молоді, динаміку і якість її соціально економічної і громадської активності.

Виходячи з пріоритетних напрямів молодіжної політики, реалізованих у рамках моделі, а також відповідно до системи оцінки ефективності, в якості конкретних операціоналізованих критеріїв були вибрані наступні показники: рівень зайнятості, матеріальне становище молоді, рівень суспільно-політичної активності, рівень злочинності серед неповнолітніх, поширеність різних форм девіантної поведінки, особливості ціннісних представлень, оцінка молоддю державної молодіжної політики і діяльності органів влади.

Оцінка ефективності описуваної моделі державної молодіжної політики здійснювалася за допомогою соціального моніторингу описаних вище показників.

Загальне відношення молоді до практики реалізації державної молодіжної політики можна охарактеризувати як, безумовно, позитивне. При цьому виявляється залежність відношення до молодіжної політики від поліпшення матеріального становища опитуваних за останній рік. Це підтверджує правильність пріоритетності такого напрямку, як створення умов для підвищення соціально-економічної активності молоді і її матеріальної забезпеченості. В цілому, молодь вітає прагнення держави спеціально займатися її проблемами, і державна, у тому числі регіональна молодіжна політика оцінюється досить високо.

Створення і розвиток системи спеціалізованих державних структур (міністерств у справах молоді або управлінь молодіжною політикою та ін.) є необхідний і закономірний результат процесу виділення молодіжної політики в самостійний напрям діяльності держави. З іншого боку, молодіжна політика стала основним напрямом діяльності і цілого ряду створених громадських, та недержавних організацій.

Зарубіжний досвід показує, що традиційними суб'єктами громадської молодіжної політики є парламентські політичні партії, церква, спортивні клуби і т.д. Позиції цих «структур залишаються міцними і сьогодні : Найважливіша роль в розробці і здійсненні молодіжної політики в Німеччині, Великобританії, Іспанії і інших країнах належить ведучим — політичним партіям» вказаних держав. Основне завдання політичних: партій в цьому, контексті — розробка молодіжно - політичних програм, проведення досліджень різних груп і проблем молоді. Історичною особливістю низькі країн (Німеччині; США та ін.) продовжує залишатися активна доля церкви в наданні соціальної допомоги молоді.

При усій значущості збереження традиційних форм роботи з молоддю, що проводиться під егідою державних структур, парламентських і

непарламентських політичних партій, релігійних конфесій, спортивних клубів. Основною формою участі сучасних молодих людей в молодіжній політиці є незалежні молодіжні організації, що вже стали легітимною складовою частиною механізму молодіжної політики. Наявність в країні активного і неурядового сектора -; важлива особливість усіх зарубіжних моделей молодіжної політики.

Різноманітні за своїми цілями і завданнями молодіжні організації вільні діяти, в руслі державної стратегії, або розробляти власні програми, співпрацювати з органами, влади або обходитися без них. У будь-якому випадку, як проголошує «Європейська Хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні» (2003 р.), в, завдання офіційних структур, входити фінансова і інша підтримка усіх НВО на постійній основі, що залучають молодь до демократичних структур і процедур; ухвалення рішень. НВО не можуть замінити державу, але саме громадянське суспільство в особі НВО; політичних партій накладає відбиток на державу, робить його динамічним і відповідальним.

У країнах з розвиненою демократією роль НВО публічно визнається державою. Некомерційний сектор розглядається як організаційна основа громадянського суспільства. У більшості розвинених демократичних країн, а також на рівні Євросоюзу, прийняті офіційні документи, що визначають політику співпраці між державою і НВО як представниками громадянського суспільства. Подібна політика переслідує дві основних мети: по-перше, активізацію участі громадян в суспільно - політичному житті, а по-друге - створення механізмів співпраці, які частково звільнили б державу від тягаря надання деяких послуг населенню, у тому числі і у сфері молодіжної політики. Саме через становлення і розвиток системи молодіжних НКО (некомерційні організації) отримує своє практичне втілення ідея участі, партнерства молоді в громадських справах.

Вищезазначене свідчить про те, що в зарубіжній практиці намітився перехід від чисто державних до суспільно - державних структур формування

молодіжної політики. У останні десятиліття зростає і тенденція переваги. Молодими людьми індивідуалізованих форм своєї участі в громадському житті. До таких форм можна віднести неформальні об'єднання, молодіжні групи, що реалізують окремі проекти або програми і тому подібне. Питання про оптимальне співвідношення державних і громадських програм (стосовно української практики) у сфері молодіжної політики залишається на сьогодні дискусійним. У представлених зарубіжних моделях він вирішується по-різному: в США роль держави в реалізації молодіжної політики мінімальна, в Німеччині і Франції доля державних структур в її реалізації приймає характер усебічної опіки.

Аналіз прикладів використання потенціалу громадського суспільства у сфері молодіжної політики дозволяє зробити висновок, що в зарубіжних країнах цей потенціал використовується досить повно. У той же час, слід зазначити, що більшість робіт, присвячених зарубіжній практиці, не розкривають конкретних механізмів, власне внутрішнього використовуваної моделі молодіжної політики. Це дозволить здійснити перехід від описової до пояснювальної моделі молодіжної політики.

РОЗДІЛ III

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

3.1. Напрями формування молодіжної політики на основі впровадження закордонного досвіду

Необхідність дослідження державної молодіжної політики обґрунтована переоцінкою ролі і місця молоді в соціально-політичній системі суспільства, зокрема, зміною характеру і змісту стосунків, що виникають між молодими громадянами, державою і суспільством, припускаючи мобілізацію і використання громадського потенціалу молодого покоління на основі принципів соціального партнерства.

Дослідження державної молодіжної політики має важливе наукове і прикладне значення. Достовірність полягає в тому, що, як і всякий інший напрям політики, державна молодіжна політика вимагає глибокої науково-дослідної основи. Тільки на такій базі повинно бути побудовано формування і розвиток усіх напрямів молодіжної політики і обґрунтовані механізми її управління і реалізації.

В політичній поведінці молоді виділяються наступні загальні тенденції, характерні для усієї країни. По-перше, спостерігається загальна активізація політичної свідомості молоді, яка виражається в інтенсивному обговоренні гострих суспільно-політичних питань і в критичній перевірці відповідей на ці питання, пропонованих різними політичними силами. По-друге, молодь прагне сама розібратися в дійсному стані справ, що призводить до переплетення мислення молодих людей, орієнтованого раніше на рішення особистих проблем з новим політичним і громадським мисленням [2].

Перспективи розвитку сьогоденної України потенційно містяться не

лише в існуючих нині загальних тенденціях соціально-економічної і політичної сферах, але і в ціннісних орієнтаціях і свідомості молоді. Було б невірним вважати, що молодь - це тільки майбутнє суспільства. Вона є його сьогоденням, і має особливі функції, що не заміщаються і не реалізуються, ніякою іншою соціально-демографічною групою.

По своєму становищу в суспільстві молодь виконує особливі інтегративні функції, зв'язуючи і розвиваючи досвід попередніх поколінь, і стаючи, в силу цього, на певних етапах розвитку суспільства головним його суб'єктом і рушійною силою. В силу статусу молоді, що історично склався, вона завжди, в усіх суспільствах і у всі часи виступала одночасно і як об'єкт соціалізації, і як її суб'єкт. У цьому сенсі молодіжний вік сьогодні справедливо розглядати як поняття не стільки демографічне, скільки соціальне і політичне.

Як вже було відмічено, у багатьох регіонах нашої країни склалася ситуація політичної і соціальної апатії молодого покоління. Здолати цю негативну тенденцію у рамках державної молодіжної політики можна у тому числі шляхом активнішого об'єднання молоді в органи самоврядування, асоціації і молодіжні парламенти [25].

Необхідно відмітити, що майже в усіх розвинених країнах світової спільноти матеріальну підтримку молодіжним програмам надають не лише державні структури. Чималі засоби на це витрачає і приватний бізнес, демонструючи тим самим розуміння своєї соціальної відповідальності за майбутнє країни. Цьому сприяють і законодавчо встановлені податкові пільги для тих, хто піклується про молоде покоління. Для вдосконалення і ефективної реалізації державної молодіжної політики в Україні доцільно використати різні підходи, моделі, методи і механізми реалізації молодіжної політики за кордоном.

Міжнародна співпраця в області реалізації молодіжної політики, обмін досвідом у сфері стандартизації основних її цілей і пріоритетів між урядами різних держав світу, повинні стати невід'ємним компонентом формування

молодіжної політики України.

Великий досвід у сфері молодіжної політики накопичився в країнах Європи, де була виконана величезна робота з апробації різних шляхів її реалізації. Для України, в контексті даної проблеми, цікавий, передусім, досвід країн з схожим типом державної системи.

Для держави проблеми соціалізації молоді залишаються актуальними — доки не вдається здолати соціально-політичну апатію молодого покоління, об'єднати молодь в організації, союзи, суспільства. Запорукою успішної реалізації молодіжної політики в Україні повинне стати її остаточне законодавче оформлення на рівні закону, своєчасне фінансування і увага до сучасних молодіжних проблемам з боку держави як на державному, так і на місцевому рівнях влади.

Особливу проблему сучасної молодіжної політики України складає необхідність забезпечення її кваліфікованими кадрами по роботі з молоддю. Ця проблема вирішується в Європі по-різному. У Фінляндії, наприклад, існує практика професійної молодіжної роботи; у Люксембурзі, навпаки, відлагоджена підготовка молодіжних робітників-добровольців через систему тренінг-курсів з різної тематики [135].

Цікавий в плані вирішення питань реалізації молодіжної політики на міждержавному рівні досвід Ради Європи, він може бути корисний з точки зору перспектив міжнародної співпраці України за рішенням проблем національної політики, а також як модель співпраці у сфері молодіжної політики у рамках Євросоюзу.

Основні сфери діяльності Ради Європи у сфері молодіжної політики наступні:

Співпраця з молодіжними організаціями і об'єднаннями на основі ідеї «роботи для і разом з молоддю».

Розвиток співпраці з неурядовими молодіжними організаціями включає наступні принципи [133]:

- *спільне управління*, коли ухвалення рішень здійснюється урядом за

участю представників молодіжних організацій;

- *толерантність*, виражена в розвитку міжкультурного діалогу як основи будь-якої спільної діяльності ;

- *солідарність*, що передбачає підтримку молодіжних організацій Європейськими молодіжними центрами (у Будапешті і Страсбурзі) і Європейським молодіжним фондом.

Механізмами кооперації з молодіжними організаціями і об'єднаннями є Європейські молодіжні центри у Будапешті і Страсбурзі (відкривають можливості для участі в спільних заходах, у тому числі молодіжних форумах, навчальних програмах і т. д.) і Європейський молодіжний фонд (фінансує міжнародні молодіжні ініціативи)[136].

Розвиток механізмів міжурядової співпраці. Формування європейської молодіжної політики в Україні :

- *розширення соціальної участі молоді*, сприяння соціальної інтеграції молоді і, тим самим, становленню її повноцінного громадянства в умовах суспільства ризиків;

- *розширення так званої неформальної освіти*, працюючої в режимі тренінгів, курсів підвищення кваліфікації. Під неформальною освітою розуміється освіта, що отримується молодими людьми поза школою. У світі, що змінюється, цей інститут соціалізації набуває все більшого значення в силу своєї мобільності і здатності до швидкої переорієнтації з урахуванням актуальних потреб. Це дозволяє дати молодим людям знання, сприяючі їх кращій орієнтації і адаптації до умов сучасності. Його метою є посилення соціальної інтеграції молодих людей в суспільство, формування стійких соціально значимих ідентичностей в умовах ризику;

- *здійснення соціологічного аналізу* положення молоді і основних напрямів політики в країнах-членах Євросоюзу на основі прийнятої в 1997 р. «Програми оцінок національної молодіжної політики»;

- *створення і підтримка* механізмів мобільності молоді, зокрема, шляхом введення повсюдної системи знижок у сфері культури, страхування,

на транспорті;

- *взаємодія* в області інформації і консультування молоді за допомогою діяльності некомерційних консалтингових структур.

Створення експертної бази молодіжної політики в особі учених, що спеціалізуються на молодіжних дослідженнях, і розширення поля взаємодії дослідницьких і управлінських структур.

Потреба в єдиній інформаційній базі сприяла посиленню сфери молодіжних досліджень. При Директораті молоді і спорту Ради Європи функціонує спеціалізована Рада з молодіжних досліджень і документації. Її головною метою є визначення напрямів дослідницького пошуку і координація соціологічних досліджень в області проблем молоді. У числі поточних завдань Ради :

- розширення міжнародної співпраці дослідників;
- забезпечення кооперації між дослідниками і представниками сфери управління;
- вироблення критеріїв оцінки положення і підсумків реалізації молодіжної політики в країнах Європи;
- популяризація результатів соціологічних досліджень з метою привертання громадської і політичної уваги до проблем молоді за допомогою публікації і широкого обговорення звітів, збірок статей, монографій з актуальних проблемах молоді [215].

Ці цілі і завдання реалізуються при безпосередній участі національних кореспондентів з числа провідних фахівців з проблем соціології молоді від кожної країни. Їх спільними зусиллями підготовлені дві доповіді про положення і основні тенденції в середовищі європейської молоді.

Спільна розробка основних напрямів діяльності у сфері молодіжної політики, спрямованої на підтримку процесів соціальної самореалізації і інтеграції української молоді в європейські співтовариство, означає:

- обмін позитивним досвідом реалізації молодіжної політики;
- організацію багатосторонніх міжнародних семінарів з проблем

молоді і молодіжної політики;

- розвиток партнерства з Європейським Союзом і іншими міжнародними організаціями.

З урахуванням соціально-економічних і політичних змін усередині Європейської спільноти визначені основні напрями діяльності Ради Європи в сфері молодіжної політики, зокрема, стосовно України, а саме сприяння соціальної інтеграції молоді за допомогою забезпечення сприятливих умов для самореалізації і подолання викликів часу різними категоріями молодих людей.

Стосовно України запобігання дискримінації, маргіналізації і відчуженню молоді у сфері праці і освіти, надання соціальних гарантій соціально уразливій молоді, зниження ризику соціального відчуження молодих українців, підтримка нових форм соціальної інтеграції молоді в суспільстві ризику.

Залучення молоді до активних форм участі у формуванні єдиного європейського демократичного простору, а саме : подолання апатії і песимізму молоді через реабілітацію в її свідомості демократичних цінностей, з одного боку, і протидія наростаючому екстремізму як формі молодіжного нонконформізму - з іншого.

Сприяння становленню повноцінного громадянства молоді через громадську активність молоді, а саме :

1. сприяння суспільно значимим формам соціального новаторства молоді, у тому числі розвиток цивільних ініціатив молоді,
2. інвестиції в творчі спілки молоді,
3. відновлення довіри громадським структурам і організаціям,
4. зближення цілей діяльності молодіжних об'єднань із справжніми інтересами молоді,
5. сприяння включенню молоді в процеси самоврядування на місцях,
6. залучення молоді до культурно-історичних традицій,
7. подолання ціннісно-нормативної кризи (аномії) у свідомості

молодих людей з метою зміцнення її цивільних ідентичностей і формування громадянського суспільства в Україні.

Підтримка молодіжної політики в Європі, а саме стосовно України формування в суспільно-політичній свідомості українців ціннісного відношення до рішення проблем молоді, оптимізація взаємодії соціальних інститутів, що мають відношення до молоді (у області освіти, зайнятості, охорони здоров'я, спорту, дозвілля і т. д.).

На основі сучасного досвіду реалізації молодіжної політики на національному рівні і інтересів держав-членів Ради Європи в області загальноєвропейських підходів до роботи з молоддю, Спільна Рада з питань молоді Ради Європи визначила основні пріоритети молодіжного сектора Ради Європи на найближчу перспективу. Ці пріоритети підлягають остаточному схваленню Європейською Конференцією міністрів у справах молоді.

1. Забезпечення миру:
 - > боротьба проти насильства в повсякденному житті;
 - > забезпечення посередництва в рішенні конфліктів;
 - > міжкультурний діалог і діалог між цивілізаціями.
2. Освіта в області прав людини і забезпечення людської гідності :
 - > боротьба проти расизму, нетерпимості і різних форм дискримінації;
 - > сприяння соціальної згуртованості;
 - > заходи з запобігання соціального виключення.
3. Участь і демократичне громадянство :
 - > навчання молодіжних лідерів;
 - > підтримка і розвиток неурядових демократичних плюралістичних молодіжних організацій і співтовариств;
 - > доступ і участь молоді, особливо ущемлених (низкостатусних) груп і меншин, в демократичних інститутах і процесах;
 - > зниження бар'єрів для соціальної участі молоді, особливо на регіональному і місцевому рівнях;

> освіта і забезпечення діяльності консультативних і інформаційних структур для молоді.

4. Розвиток прийнятної молодіжної політики :

> порівняльний аналіз національних програм, включаючи розвиток інструментів і критеріїв оцінки;

> розробка плану національних дій в області молодіжного законодавства;

> взаємодія молодіжної і дитячої політики;

> політика відносно незахищених категорій молоді;

> визнання неформальної освіти і доповнення її формальною освітою;

> інформація і консультування молоді;

> реалізація соціального новаторства молоді;

> розвиток екологічної освіти.

Для реалізації поставлених завдань молодіжний сектор Ради Європи має адекватну структуру управління, ресурсне забезпечення і систему моніторингу[180].

Найважливіші рішення про зміст молодіжної політики в Європі приймаються на регулярно скликаних європейських конференціях міністрів у справах молоді. У період між конференціями питання моніторингу і необхідних заходів з реалізації основних пріоритетів розглядаються Спільною Радою з питань молоді, який складається з представників урядів усіх держав-членів Ради Європи і представників молодіжних громадських об'єднань. У структурі секретаріату Ради Європи діє Директорат з питань молоді і спорту.

У веденні молодіжного сектора Ради Європи знаходяться два європейські молодіжні центри в Страсбурзі і Будапешті, які є освітніми, інформаційними, тренінговими і дослідницькими структурами[159].

Діючий з 70-х рр. Європейський молодіжний фонд служить для фінансування молодіжних проектів і програм, здійснюваних в

загальноєвропейському масштабі. Рішення про виділення гранту тому або іншому проекту приймає Програмний комітет, в який на паритетній основі входять представники державних органів і самих молодіжних організацій.

Молодіжний сектор Ради Європи нерозривно пов'язаний партнерськими зв'язками з Радою з молодіжних досліджень і документації, Європейською асоціацією молодіжної інформації і консультування (ERYCA), Європейською асоціацією молодіжної карти EURO6[224].

Інша міждержавна організація — Європейський Союз — упродовж довгого часу не включала молодіжну політику в якості свого пріоритетного напрямку, обмежуючись виділенням значних фінансових ресурсів на реалізацію молодіжних програм «Молодь для Європи» і «Європейська волонтерська служба». Проте, усвідомлення необхідності більшої дії на молодь, привело до прийняття в 2000 р. «Білої Книги Європейського Союзу з молоді». На основі наявної мережі національних агентств молодіжних програм Європейський Союз активно почав розвивати програму з підготовки молодіжних працівників і спеціалістів[228].

Характерною рисою останнього десятиліття стало включення молодіжних питань до порядку денного ряду регіональних міждержавних організацій. У рамках Ради держав Балтійського моря створена робоча група з молоді, діяльність якої підтримує секретаріат. Конференція міністрів у справах молоді, що відбулася в Швеції, прийняла програму дій із співпраці у сфері молодіжної політики.

При Раді Баренцева-Євроарктичного регіону діє робоча група з молодіжної політики, що підготувала в 2001 р. першу Конференцію міністрів у справах молоді Баренцового регіону в Норвегії. Нині йде робота з вироблення погодженої молодіжної політики в Арктичній Раді[133].

Можна зробити висновок, що загальносвітовою тенденцією в молодіжній політиці є пошук нових моделей роботи з молоддю, що відповідають виклику часу, усвідомлення необхідності збільшення інвестицій в молодіжну політику і ширше використання міжнародного

досвіду для визначення основних рис молодіжної політики на національному рівні.

Проте, залежно від потреб молодого покоління окремої країни, методи реалізації молодіжної політики в різних державах сильно диференційовані. Дослідження показують, що перейманий позитивний досвід не завжди можливо застосувати на практиці. З цим зіткнулися країни Центральної і Східної Європи, намагаючись використати досвід США і Західної Європи і, виявивши, що отримані знання і методи потребують серйозної адаптації до національної специфіки.

Механічне копіювання зарубіжного досвіду без урахування специфіки середовища, в якому він має бути застосований, викликає, зрештою, його дискредитацію і відторгнення, або радикальну трансформацію. В Українській практиці молодіжної політики досвід інших країн може зіграти свою корисну роль, але тільки в двох випадках: по-перше, якщо цей досвід буде ретельно вивчений, і, по-друге, якщо він буде критично осмислений стосовно українських умов.

Проблема визначення критеріїв ефективності політичної діяльності є основною в процесі розробки методів її оптимізації. Виділити критерії, відповідно до яких можна було б оцінити ефективність сучасної молодіжної політики, можна, виходячи з таких підстав.

Необхідно підвести під наукову базу усю систему реалізації державної молодіжної політики. Для цього необхідно розширити практику наукових досліджень з проблем молоді, обґрунтувати і визначити конкретні механізми реалізації державної молодіжної політики, розробити стратегічні завдання і плани

Без достовірної і аналітичної інформації про стан молоді в різних сферах громадського життя, динаміки процесів що відбуваються в молодіжному середовищі і свідомості різних груп молоді, реалізація молодіжної політики не буде адекватною динаміці молодіжних проблем і не знайде відгуку і розуміння у молоді [206].

Також зараз в Україні гостро стала проблема демографії. Молоді стало менше, чим людей пенсійного віку. Ця проблема потребує розробки та аналізу. До основних напрямів державної молодіжної політики в області демографії слід віднести:

- науково обгрунтоване управління розробкою і реалізацією соціального розвитку і демографічної політики, включаючи моніторинг і прогнозування демографічної ситуації серед молоді;

- створення правових, соціально-економічних і соціально-психологічних передумов для підвищення рівня брачності, народжуваності і багатодітності;

- поліпшення репродуктивного здоров'я молодого покоління - майбутніх батьків;

- надання підтримки молодим сім'ям, сприяючою зміцненню інституту сім'ї, за наступних напрямках:

- а) розвиток системи установ, що здійснюють консультування з проблем сімейного життя, психолого-педагогічним, правових і іншим питанням;

- б) формування механізмів адресного соціального захисту сім'ї; реальне підвищення дієвості дитячої допомоги;

- в) надання допомоги молодим сім'ям при придбанні або будівництві житла і так далі.

- надання пільг при організації зайнятості молоді;

- формування у молоді системи цінностей і установок, що сприяють її соціальному становленню.

Одним з головних завдань державної політики повинне стати забезпечення захисту прав молоді на отримання достовірної, якісної інформації, необхідної для її повноцінного становлення і розвитку[204].

Практикою доведено, що державна молодіжна політика буде лише тоді цілеспрямованою і ефективною, якщо на усіх рівнях працюватимуть системи служби, покликані здійснювати аналітичну діяльність і формувати громадську думку про реальне положення молоді, її проблеми і шляхи їх

подолання.

Ефективність будь-якої діяльності зазвичай визначається її результатами по відношенню до поставлених цілей. У разі пошуку критеріїв ефективності молодіжної політики України, передусім, звернемося до її цілей. Однакового розуміння цілей молодіжної політики сьогодні не існує. Відсутність чітко сформульованої мети молодіжної політики є наслідком відсутності базового закону про молодіжну політику [203].

Далі, при визначенні критеріїв ефективності молодіжної політики, не можна не враховувати факт розвитку міжнародного законодавства в цій області. На сьогодні у рамках ООН і Ради Європи розроблений цілий комплект рекомендаційних документів зі здійснення молодіжної політики на національному рівні. Вироблена система стандартів, яким повинна відповідати національна молодіжна політика держав світу. Ці стандарти закріплені в міжнародних резолюціях і договорах, багато з яких досі не ратифіковані українською стороною. Але проте, міжнародні стандарти також можуть бути використані в якості визначення критеріїв ефективності сучасної державної молодіжної політики України — залежно від того, наскільки повно реалізуються ці стандарти, цілком можна судити про успішність і ефективність молодіжної політики [140].

Завдання визначення критеріїв ефективності державної молодіжної політики може бути також вирішене, виходячи з аналізу цілей і завдань формування і реалізації молодіжної політики в різних суб'єктах політичної системи суспільства. До подібних суб'єктів політичної системи суспільства незмінно відносяться:

державна, державно-адміністративні і державно— етнічні утворення, міждержавні об'єднання — найбільш активні і впливові політичні суб'єкти;

інститути громадянського суспільства — організації і рухи, політичні партії, суспільно-політичні і неполітичні організації;

соціальні спільності — класові, етнічні, професійні, демографічні, територіальні, виробничі, за рівнем доходів, за рівнем освіти, правляча еліта і

так далі;

індивіди — пересічні громадяни, лідери політичних і суспільно-політичних об'єднань;

бізнес-еліта, представники «тіньової» і «напівтіньової» економіки.

Визначивши цілі і завдання реалізації і розробки молодіжної політики в кожному з суб'єктів політичної системи, можна сконструювати шкалу критеріїв ефективності державної молодіжної політики України, з тим, щоб спробувати визначити шляхи її оптимізації надалі.

Аналіз механізму розробки і технологій реалізації державної молодіжної політики України, свідчить на користь того факту, що молодіжна політика в Україні формується на принципах участі молоді в процесі її розробки і реалізації. Саме тому, пріоритетним напрямом державної молодіжної політики на усіх рівнях, — муніципальному, регіональному, державному — являється «розвиток соціальної активності молоді, цивільної самосвідомості через участь в діяльності молодіжних і дитячих громадських об'єднань, молодіжних парламентів, урядів, інших консультативно-дорадчих структур», створених при органах законодавчої і виконавчої влади різного рівня, органах студентського самоврядування.

Механізм взаємодії держави і молоді заснований на нормативно-правових документах, покликаних сприяти розвитку організованого молодіжного руху, а також основам розвитку молодіжного представництва в державних органах влади на державному і регіональному рівнях.

Говорячи про ефективність молодіжної політики, що проводиться державою, ми вважаємо, що ефективною може бути тільки така державна молодіжна політика, яка відповідає потребам молоді, сприймається нею, і в реалізації якої вона бере активну участь, в якості її суб'єкта .

Зважаючи на загальну спрямованість державної молодіжної політики в Україні, основним критерієм її ефективності доцільно вважати «міру участі молоді в соціальних проектах у рамках молодіжної політики, в діяльності громадських молодіжних рухів і організацій, сприяючих позитивній

соціалізації молодих громадян».

Таким чином, систему показників ефективності сучасної державної молодіжної політики можна представити як сукупність наступних критеріїв :

1. Визнання державної молодіжної політики на офіційному рівні в якості пріоритетного напрямку соціальної політики держави.

2. Комплексне законодавство, що відповідає цілям і завданням державної молодіжної політики, включає гнучкий механізм її коригування відповідно до динаміки розвитку суспільства.

3. Відповідність законодавчої бази державної молодіжної політики міжнародним стандартам в цій області з урахуванням національної специфіки.

4. Наявність чіткого плану дій держави в області реалізації ДМП : довгострокових і короткострокових, стратегічних і тактичних програм реалізації державної молодіжної політики.

5. Узгодженість в роботі гілок і рівнів влади з питань реалізації державної молодіжної політики.

6. Наявність механізму ефективного управління процесом реалізації державної молодіжної політики, включаючи проведення інструктивно-методичних заходів, особисте розпорядництво глави держави в ході виконання рішень, надання допомоги в ході виникнення труднощів.

7. Наявність системи виконавчого контролю — контролю як діяльності апарату управління і контролю як принципу управління. Мета контролю — єдність рішень і виконання.

8. Наявність системи оцінки результатів реалізації державної молодіжної політики з метою накопичення і систематизації досвіду з реалізації типових політичних завдань в цій області.

9. Система співвідношення прав, обов'язків і відповідальності основних виконавчих рішень у сфері державної молодіжної політики.

10. Контроль з боку судової влади за дотриманням законодавства у сфері державної молодіжної політики і прав людини.

11. Сформованість інститутів громадянського суспільства і наявність механізмів участі їх в процесі формування державної молодіжної політики.

12. Високий рівень політичної культури і політичної участі в молодіжному середовищі.

13. Участь бізнесу в рішенні молодіжних проблем.

14. Висока міра активності і залученості молоді в соціальні проекти у рамках молодіжної політики, в діяльність громадських молодіжних рухів і організацій, сприяючих позитивній соціалізації молодих громадян.

Визначившись з критеріями ефективності державної молодіжної політики України на сучасному етапі, необхідно провести аналіз ефективності і сформулювати рекомендації з її оптимізації.

Шляхи оптимізації державної молодіжної політики України можна визначити на підставі виділених критеріїв і аналізу ефективності діяльності української держави в цій області.

Сучасна державна молодіжна політика України формально признається в якості самостійного і пріоритетного напрямку соціальної політики держави. Завдання у сфері державної молодіжної політики реалізуються на усіх рівнях влади — здійснюється правове регулювання, функціонують спеціалізовані органи влади і бюджетні установи, робиться бюджетне фінансування програм [202].

Визначені цілі і завдання державної молодіжної політики, пріоритети в цій області закріплені в нормативно-правових актах, які, у більшості своїй, носять виключно рекомендаційний характер і не мають статусу закону. На сьогодні можна говорити про комплекс нормативно-правових актів, що закладають основи державної молодіжної політики в Україні на державному, регіональному і муніципальному рівнях.

3.2. Шляхи розвитку організаційного механізму державної молодіжної політики України

Стабільне соціально-економічне положення в Україні упродовж останніх 5-7 років перед воєнних років дозволяє говорити про те, що криза 90-х років минулого століття вже не відбивалася на її економіці. Відмітною особливістю нового часу є відновлення найбільш вдалих колишніх і формування нових механізмів управління процесами соціального розвитку. Загальні тенденції видимі і в окремих регіонах в діяльності суб'єктів молодіжної політики. Виражалися вони в продуманому комплексному підході до формування цільових програм і подальшої їх реалізації.

Початок XXI ст. став відправною крапкою формування нової державної молодіжної політики на регіональному рівні. До середини 2000-х рр. в регіонах склалися необхідні умови для розробки і впровадження ефективної моделі державної молодіжної політики, до якої входить [2]:

- розробка ідеологічного і теоретико-методологічного забезпечення молодіжної політики;
- приведення організаційних структур молодіжної політики регіонів у відповідність з їхніми актуальними завданнями;
- зростання професіоналізму управлінського персоналу молодіжної політики;
- створення відлагодженої системи взаємодії органів молодіжної політики з іншими підрозділами регіональної і місцевої влади, молодіжними громадськими об'єднаннями;
- здійснення аналітичної оцінки актуальних проблем, соціальних характеристик способу життя і особливостей поведінки молоді;
- організація системи моніторингу основних індикаторів у сфері молодіжної політики;
- впровадження системи оцінки ефективності молодіжної політики, у

тому числі із залученням експертів незалежних аналітичних, консалтингових і соціологічних центрів.

Розроблена нами модель базувалася на методології, основних принципах і пріоритетах Національної стратегії державної молодіжної політики в Україні до 2030 року [181], а також на аналізі специфіки молодіжних проблем, соціальної характеристики способу життя і поведінки молоді, проаналізованих нами.

Сучасна модель, в якості змістовних характеристик інтегрує в собі умови, цілі, пріоритетні напрями, форми і механізми реалізації, а також критерії ефективності державної молодіжної політики.

Мета розробленої нами моделі молодіжної політики в цілому відповідає меті молодіжної політики, визначеної Національною стратегією, та розвитку і реалізації потенціалу молоді в інтересах України в цілому. Конкретні напрями реалізації молодіжної політики у рамках нашої моделі, продиктовані специфікою актуальних проблем, що стоять перед молоддю, в цілому також узгоджуються з основними напрямками молодіжної політики, визначеними Стратегією :

- це підвищення соціально-економічної активності і поліпшення матеріального становища молоді;
- розвиток творчої і суспільно-політичної активності молоді;
- підтримка молоді сім'ї і забезпечення житлом молодих сімей;
- патріотичне і духовно-моральне виховання молоді;
- інформування молоді про основні напрями молодіжної політики і інформаційна підтримка її реалізації.

Принциповою особливістю нашої моделі є те, що реалізація пріоритетних напрямів молодіжної політики спрямована на створення умов для самореалізації молоді людини. Стратегічні цілі молодіжної політики визначаються спрямованістю на соціальний, культурний, духовний і фізичний розвиток молоді, на її благополуччя. Модель молодіжної політики орієнтована на створення необхідних умов для ефективної взаємодії держави

з молоддю — найбільш активною групою нашого суспільства. Важливо, щоб молодь була не лише цільовою групою, але і сама активно включалася в процес реалізації молодіжної політики, виступаючи і в якості її суб'єкта.

Інноваційний потенціал і роль молоді сьогодні необхідно враховувати в усіх сферах життєдіяльності суспільства і держави. Тому підтримка самореалізації молодих людей, їх залучення до творчої, активної участі в житті суспільства — це інвестиції в розвиток держави [182].

Практична реалізація описуваної нами моделі здійснюється у рамках ряду спеціальних державних молодіжних програм. Відповідно до прийнятої на державному рівні Національної стратегії державної молодіжної політики в Україні до 2030 року [181], пріоритетними в нашій моделі є такі напрями, як робота що забезпечує створення умов для успішної соціалізації і ефективної самореалізації молоді, а також можливості для самостійного і ефективного вирішення молодими людьми виникаючих проблем. Такий підхід покликаний сприяти поліпшенню якості життя молодого покоління і, тим самим, розвитку країни в цілому.

Спільною метою тут є створення і розвиток соціально економічних і організаційних умов для самореалізації молоді, духовно-морального виховання молоді. Для досягнення вказаних цілей передбачається рішення ряду взаємозв'язаних завдань, у тому числі:

- створення умов для патріотичного і духовно-морального виховання, інтелектуального і творчого розвитку молоді, реалізація її творчого потенціалу, підтримка діяльності молодіжних і дитячих громадських об'єднань, формування у молоді активної життєвої позиції, готовності до участі в суспільно-політичному житті і державній діяльності [50];

- реалізація заходів зі сприяння соціальної адаптації і підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці;

- розвиток системи молодіжних трудових і профільних загонів;

- формування здорового способу життя молодого покоління, профілактика бездоглядності, підліткової злочинності, наркоманії і

алкоголізму;

- залучення максимально можливого числа дітей, підлітків і молодих людей в систематичні заняття фізичною культурою і спортом.

Основними напрямками моделі є:

- розвиток системи кадрового і інформаційного забезпечення у сфері молодіжної політики;
- виховання громадянськості і патріотизму молоді;
- розвиток художньої творчості молоді, підтримка талановитої молоді;
- розвиток молодіжних ініціатив, молодіжного, студентського і дитячого рухів;
- фізична культура і оздоровлення дітей, підлітків і молоді.

Оцінка ефективності в реалізації данної моделі, здійснюється за рядом параметрів. Передбачається, що реалізація заходів дозволить:

- збільшити об'єм послуг, що робляться, задовольняють потреби молоді в інформації, необхідній для соціальної захищеності в період цивільного становлення; підвищити духовно- моральний; інтелектуальний і творчий потенціал молодого покоління;
- збільшити число молодих людей, включених в суспільно-необхідну діяльність;
- підвищити рівень організаторських здібностей лідерів і активу молодіжних організацій;
- притягнути молодих людей, до надання допомоги самотнім, престарілим громадянам, інвалідам, одноліткам у важкій життєвій ситуації;
- збільшити число молоді, що займається масовою фізичною культурою, спортом і туризмом;
- сприяти формуванню здорового способу життя у молодого покоління;
- проведення профілактики бездоглядності, підліткової

злочинності, наркоманії та алкоголізму.

Кількісна і якісна зміна перерахованих' змістовних характеристик виступає, тим самим, критеріями ефективності розробленої моделі.

Розроблена модель, будучи основною формою здійснення розробленої нами регіональної моделі державної молодіжної; політики, незважаючи на її значущість і пріоритетність, не може охопити усі напрями діяльності, передбачені описуваною моделлю. Напрями реалізації молодіжної політики, що вимагають організаційної і фінансової підтримки з боку одночасно декількох державних і регіональних структур, були здійснені у ряді інших комплексних програм.

Перейдемо далі до опису технологій реалізації державної молодіжної політики за окремими її напрямками, виділеними відповідно з розробленою нами моделлю.

Підвищення соціально-економічної' активності і поліпшення матеріального становища молоді. Основними технологіями реалізації молодіжної політики в цьому напрямі є залучення молоді до діяльності трудових об'єднань, студентських загонів, молодіжних бірж праці і інших форм-зайнятості молоді [58].

Як показує досвід, більше ефективна організація трудової' активності молоді проходить в територіях, де створені молодіжні біржі праці, спеціалізовані молодіжні установи.: Молодіжні біржі праці займаються консультуванням, професійною орієнтацією і професійним навчанням, у тому числі молоді, і підлітків «груп ризику».

Реальні можливості для додаткового працевлаштування і, відповідно, поліпшення матеріального становища молоді надає участь в тимчасових добровільних молодіжних трудових об'єднаннях - студентських загонах. Департаменти молодіжної політики і спорту спільно з муніципальними органами по роботі з молоддю і молодіжними установами з 2000 р. займаються організацією молодіжної тимчасової зайнятості в літній період.

В цілому, реалізація цього напрямку молодіжної політики сприяла як

зміні економічної поведінки молоді, росту її самостійності і соціально-економічної активності, так і підвищенню її матеріального добробуту. Додатковим ефектом від збільшення зайнятості молоді трудовою діяльністю стало надання реальної альтернативи асоціальним і антисоціальним формам проведення вільного часу.

Розвиток творчої і суспільно-політичної активності молоді. Конкретними технологіями реалізації молодіжної політики у рамках цього напрямку виступили стимулювання молодіжних ініціатив, розвиток молодіжного, студентського і дитячого рухів, підтримка діяльності добровольчих молодіжних формувань, створення умов і підтримка творчої самореалізації молоді.

Одним з основних напрямів нашої моделі є підтримка суспільно значимих ініціатив, суспільно-політичної діяльності молоді, молодіжних і дитячих громадських об'єднань. Особлива увага була зроблена створенню можливостей для самоорганізації і об'єднання соціально активної молоді. Так, були проведені ряд конкурсів програм студентських, дитячих, молодіжних організацій і об'єднань, організований цикл семінарів для молодих фахівців, керівників студентських профспілкових організацій, студентських рад, молодіжних громадських організацій і об'єднань.

Однією з відмітних характеристик описуваної моделі молодіжної політики є створення умов для самовираження молоді в руслі творчої самореалізації. Відомо, що сфера молодіжного дозвілля є найважливішим компонентом соціалізації молоді, сприяючої орієнтуванню і формуванню молодіжної субкультури. Виробляються нові стандарти мислення, готовність жити і творити в нових умовах. Тому важливо, щоб форми молодіжного дозвілля не перетворилися на зону формування асоціальних і протиправних орієнтирів.

Підтримка талановитої молоді і заохочення молодіжної творчості є однією з важливих складових моделі молодіжної політики. В результаті впровадження такої інноваційної технології роботи формується відкрита і

доступна для молодих людей система підтримки ініціатив молоді, спрямованих на рішення завдань поліпшення якості життя. Крім того, молоді люди дістають можливість проявити себе і усвідомити свою затребуваність в суспільстві [64].

Підтримка молодої сім'ї і забезпечення житлом молодих сімей. Одним з основних напрямів молодіжної політики є підтримка молодої сім'ї. Реалізація цього напрямку включає наступні основні технології:

- здійснення системи заходів з формування цінностей здорової сім'ї і підготовці молоді до сімейного життя;
- організація просвітницької роботи з молодими громадянами з питань репродуктивного здоров'я, безпечного материнства, виховання і розвитку дітей;
- розвиток системи соціальних служб і центрів, в цілях розширення сфери послуг для молодих сімей;
- введення в практику проведення соціологічних моніторингів з проблем молодої сім'ї;
- створення системи правового інформування і консультування молодих сімей, захисту їх прав.

Проте основна увага у рамках нашої моделі приділяється вирішенню найбільш гострої проблеми, що стоїть перед молодою сім'єю, проблеми забезпечення її житлом. З цією метою в області активно реалізується програма державної підтримки молодої сім'ї у вирішенні житлової проблеми.

Житлова політика держави в сучасних умовах така, що працездатні громадяни, які потребують поліпшення житлових умов, не забезпечуються житлом безкоштовно, а повинні набувати його за рахунок особистих або позикових коштів. Більшість молодих сімей, із зрозумілих причин, не мають можливості розв'язати житлову проблему самостійно.

Патріотичне і духовно-моральне виховання молоді [51]. Одним з пріоритетних напрямів роботи департаментів молодіжної політики і спорту є громадське, моральне і патріотичне виховання молодого покоління.

Основними технологіями реалізації цього напрямку є:

- популяризація здорового способу життя;
- масове залучення молоді в спортивно - оздоровчий рух;
- підготовка допризовної молоді до військової служби, до захисту

Вітчизни;

- формування шанобливого ставлення до державної символіки;
- пропаганда етичних цінностей і моральної поведінки.

Особлива увага була приділена кадровому і методичному забезпеченню патріотичного виховання – це і проведення семінарів керівників молодіжних об'єднань, що ведуть патріотичну роботу, підготовка і видання науково-методичних посібників для організаторів громадського і патріотичного виховання.

Питання духовно-морального виховання молоді, зокрема, пропаганда традиційних етичних цінностей, здорового способу життя, підвищення значущості сім'ї в системі ціннісних орієнтацій молоді необхідно вирішувати в тісній взаємодії з релігійними організаціями [59].

Інформування молоді про основні напрями молодіжної політики і інформаційна підтримка її реалізації. Система заходів з інформаційної підтримки та реалізації молодіжної політики та власне інформування, покликана, зокрема, сприяти залученню молоді до її здійснення. Конкретними технологіями реалізації цього напрямку виступають:

- проведення досліджень з проблем молоді;
- підготовка і видання інформаційно - аналітичних збірників і інших інформаційних матеріалів;
- підтримка молодіжних і дитячих засобів масової інформації.

Очевидно, що усі перераховані напрями реалізації молодіжної політики розмежовані досить умовно і багато в чому перетинаються. Так, духовно-моральне виховання спрямоване, зокрема, на підвищення значущості традиційних сімейних цінностей, цінностей здорового способу життя, цінностей самореалізації і саморозвитку. Організація зайнятості підлітків і

молодих людей, розширення можливостей для проведення ними дозвілля, залучення їх до діяльності спортивного руху, в різні види соціальних практик одночасно є умовою профілактики різних форм девіантної поведінки серед молоді, таких як правопорушення, алкоголізм і наркоманія [62].

Як впливає з приведеного опису практики здійснення молодіжної політики і її технологічного забезпечення за окремими напрямками, розроблена нами модель, відповідно до обґрунтованої в першій главі термінології, є змістовною, будучи системою взаємодії соціальних інститутів, що забезпечують формування і реалізацію певної системи заходів відносно молоді. Зміст моделі може бути узагальнений через характеристику її базових параметрів :

1. Нормативно-правова база молодіжної політики (нормативні акти державного рівня).

2. Пріоритетні напрями молодіжної політики (підвищення соціально-економічної і суспільно-політичної активності молоді; забезпечення житлом молодих сімей; патріотичне і духовно- моральне виховання молоді; інформаційна підтримка, реалізації молодіжної політики).

3. Основні суб'єкти молодіжної політики (обласні департаменти молодіжної політики і спорту, соціального захисту населення, науки і освіти, молодіжні об'єднання, громадські організації, благодійні фонди).

4. Ресурсне забезпечення молодіжної політики (інфраструктура установ молодіжної політики на регіональному і муніципальному рівнях, необхідне кадрове, фінансове і інформаційне забезпечення).

Задані нами параметри моделі на практиці реалізуються за допомогою механізмів, що відповідають їм, а саме :

Програмно-цільовий механізм. Провідними формами реалізації пріоритетних напрямів молодіжної політики виступають комплексні цільові програми. Її основними компонентами являються:

розвиток системи кадрового і інформаційного забезпечення у сфері молодіжної політики;

виховання громадянськості і патріотизму молоді;
розвиток художньої творчості молоді, підтримка талановитої молоді;
розвиток молодіжних ініціатив, молодіжного, студентського і дитячого рухів.

Організаційний механізм. Адекватна модель молодіжної політики має на увазі систему взаємодії суб'єктів, що забезпечують її реалізацію. Органом, що координує розробку і здійснення основних напрямів молодіжної політики на регіональному рівні, являється Департамент молодіжної політики і спорту, діючий на підставі відповідного Положення. Його функції реалізуються в тісній взаємодії з департаментом соціального захисту населення, департаментом праці і зайнятості населення, департаментом науки і освіти, органами державної влади, адміністрації муніципальних об'єднань. Вказані структури виступають основними розробниками і виконавцями описаних вище комплексних цільових програм.

Фінансовий механізм. Реалізація молодіжної політики, здійснювана у рамках конкретних цільових програм, забезпечується відповідним фінансуванням.

Отже, запропонована нами модель спрямована на досягнення таких загальних результатів, як поліпшення положення молоді і підвищення рівня її соціально-економічної і суспільної активності, що є одночасно показниками ефективності молодіжної політики в цілому. Оцінка цих показників в динаміці дозволить аргументовано підтвердити практичну застосовність і дієвість описуваної моделі реалізації державної молодіжної політики на регіональному рівні.

Таким чином склалися необхідні умови для розробки, і впровадження ефективної моделі, державної молодіжної політики це :

- розробка ідеологічного і теоретико- методологічного забезпечення молодіжної політики;
- приведення організаційних структур молодіжної політики у відповідність з її актуальними завданнями;

- зростання професіоналізму управлінського персоналу молодіжної політики;
- створення відлагодженої системи-взаємодії органів молодіжної політики з іншими підрозділами регіональної і місцевої влади, молодіжними громадськими об'єднаннями;
 - здійснення оцінки актуальних проблем, соціальних характеристик способу життя і особливостей поведінки молоді;
 - організація, системи моніторингу основних індикаторів у сфері молодіжної політики;
 - впровадження системи оцінки ефективності молодіжної політики, у тому числі із залученням експертів незалежних аналітичних, консалтингових і соціологічних центрів.

Розроблена модель базується на методології, основних принципах і пріоритетах Національної стратегії державної молодіжної політики до 2030 р., а також на аналізі регіональної специфіки молодіжних проблем, соціальної характеристики способу життя і поведінки молоді. Справжня модель, в якості змістовних характеристик інтегрує в собі умови, цілі, пріоритетні напрями, технології і механізми реалізації, а також критерії ефективності державної молодіжної політики.

Основною метою регіональної моделі молодіжної політики є розвиток і реалізація потенціалу молоді в інтересах Української держави в цілому. Принциповою особливістю моделі є те, що здійснення пріоритетних напрямів молодіжної політики спрямовано на створення умов для самореалізації молодої людини. Стратегічні цілі молодіжної політики визначаються спрямованістю на соціальний, культурний, духовний і фізичний розвиток молоді, на її благополуччя. Сучасна модель молодіжної політики орієнтована на створення необхідних умов для ефективної взаємодії держави з молоддю — найбільш активною групою нашого суспільства. Молодь в даному випадку є не тільки-цільовою групою, але і сама активно включається у процес реалізації молодіжної політики, виступаючи її

суб'єктом.

Пріоритетними в Програмі були напрями, реалізація яких забезпечує створення умов для успішної соціалізації і ефективної самореалізації молоді, а також можливості для самостійного і ефективного вирішення молодими людьми виникаючих проблем [181].

Ефективність використовуваної моделі державної молодіжної політики, як вже відзначалося, визначається і відповідністю напрямів молодіжної політики актуальним потребам молоді, і достатністю ресурсного забезпечення цих напрямів. Для того, щоб оцінити ефективність розробленої нами моделі реалізації державної молодіжної політики, необхідно використати обґрунтовану систему критеріїв.

В якості загального критерію оцінки ефективності моделі державної молодіжної політики нами розглядався вплив заходів, що робилися, на поліпшення положення молоді в Хмельницькій області, на динаміку і якість її соціально-економічної і громадської активності. Виходячи з пріоритетних напрямів молодіжної політики, реалізованих у рамках нашої моделі, а також відповідно до системи оцінки ефективності, передбаченої Національної стратегії державної молодіжної політики, в якості конкретних операційно-реалізуємих критеріїв, нами були вибрані наступні показники:

- рівень зайнятості,
- матеріальне становище молоді,
- рівень суспільно- політичній активності,
- рівень злочинності серед неповнолітніх,
- поширеність різних форм девіантної поведінки,
- особливості ціннісних представлень,
- оцінка молоддю державної молодіжної політики і діяльності органів влади.

Як вказують Дж. Бі. Мангейм і Р. До. Річ, «твердження про те, що одне явище стало причиною іншого, ґрунтується на понятті зміни [78]. Перш ніж

стверджувати, що мало місце причинна дія, ми маємо бути в змозі продемонструвати, що сталася зміна, а поняття зміни припускає порівняння». Як відмічають автори, більшість дослідницьких програм, використовуваних в державно-управлінських дослідженнях, можна визначити як квазіекспериментальні. Наша дослідницька програма також може розглядатися в якості такої, і по своєму дизайну представляє варіант так званої програми виміру тимчасового ряду — коли дослідник здійснює спостереження як до, так і після введення деякого каузального явища і порівнює значення залежної змінної до і після такого введення. Іншими словами, в цій програмі як контрольна група використовується той же об'єкт, що і в якості експериментальної, тільки на більше ранньому етапі. У нашому дослідженні в якості незалежної змінної розглядається сама модель реалізації молодіжної політики, а в якості залежних змінних — показники її ефективності.

Таким чином, оцінка ефективності описуваної моделі державної молодіжної політики здійснювалася за допомогою соціального моніторингу описаних вище показників. У кінці 2020 — початку 2021 р. було проведено перше базове дослідження моніторингу, у кінці 2022 — початку 2023 р. — друге дослідження, що дозволяє порівняти ці показники в динаміці.

В ході опитування громадської думки вивчалася динаміка складових способу життя і особливостей поведінки молоді :

- показників матеріального становища;
- пріоритетності окремих громадських і особистих проблем;
- поширеності поведінки, що відхиляється;
- значущості в громадській ієрархії тих або інших цінностей;
- показники соціально-економічної і громадської активності;
- оцінки державної молодіжної політики.

Додатково нами аналізувалася динаміка ряду соціально економічних і соціально-демографічних статистичних показників за останні роки, що дозволяє, відповідно до методології програми виміру тимчасового ряду,

виявити зміну тенденцій їх розвитку під впливом дії даної моделі молодіжної політики.

Матеріальне становище також важлива складова системи способу життя молоді. З одного боку, саме матеріальне становище формує умову або вихідну точку способу життя. З іншого боку, воно формує мету, а, отже, спочатку містить в собі такі складові способу життя, як наполегливу працю, отримання спеціальних навичок або знань, або ж здійснення правопорушень. Питання про те, що первинно : свідомість або буття, був в центрі наукової дискусії в XIX столітті і до нашого часу в цілому втратив громадську актуальність. Можна сказати, що запанувала точка зору, що одне впливає на інше, причому, істотно. Вектор же впливу може мінятися, і важливість придбаває залежно від кон'юнктурного завдання. Уявлення про взаємний вплив буття і свідомості лежить в основі нашого дослідження [187].

Матеріальне становище молодих людей визначалося за допомогою прямих відповідей на питання і комплексних, взаємодоповнюючих і взаємноперевіряючих змінних. У ряді випадків отримані результати доповнювалися даними економічної статистики, що дозволило зробити достовірніші висновки.

Динаміка показників соціально-економічної і політичної активності, показує, що з позиції державного управління соціальними процесами саме активність молоді і як окремих осіб, і як соціальної групи представляє кінцевий інтерес [190]. Власне, молодіжна політика покликана регулювати активність молоді як групи в процесі її соціалізації, тобто прийнятного для оточення включення в громадське життя, громадські взаємозв'язки. Регулювати спрощено означає заохочувати соціально бажану поведінку і запобігати соціально небезпечній, девіантній поведінці.

Активність є динамічним, зовнішнім аспектом способу життя молоді - проявом групової свідомості (цінностей, цілей, установок) в певних умовах існування (матеріальне становище). При аналізі активності молоді як соціальної групи необхідно виділити декілька типових форм поведінки :

економічна поведінка, політична активність, девіантна поведінка.

У рамках справжнього дослідження не представляється можливим провести глибокий аналіз економічної поведінки молоді. Власне, дослідження і не ставило перед собою таке завдання. Проте і виключати трудові процеси повністю було б невірним.

3.3. Удосконалення нормативно-правового та фінансового механізмів державної молодіжної політики

Слід зазначити, що розроблені концепції державного регулювання цілком прийнятні і для розробки механізму правового регулювання державної молодіжної політики, так норми права, правовідносини і правозастосовні акти складають єдиний інститут державного управління.

При визначенні правового механізму регулювання державної молодіжної політики слід виходити з мети державної молодіжної політики, об'єктивних, суб'єктивних чинників досягнення цієї мети, змісту конституційно - правових інститутів в якості початкових положень [24].

Шляхи вдосконалення державної молодіжної політики України базуються на наступних положеннях.

По - перше, вдосконалення державної молодіжної політики неабиякою мірою залежить від організації законодавчих і виконавчих органів відповідно до конституційно - правових основ.

По - друге, вдосконалення державної молодіжної політики повинне йти у рамках державного законодавства з положень концепції державної молодіжної політики.

По - третє, розвиток громадських стосунків і динамічний їх вплив на молодіжно - правові відносини вимагають рішення соціально - економічних проблем молоді, забезпечення зайнятості і працевлаштування молоді,

організація літнього відпочинку і оздоровлення молоді, підтримки студентської молоді, надання допомоги молодіжному підприємництву, підтримка ініціатив сільської молоді і обдарованої молоді, профілактики соціально - негативних явищ в молодіжному середовищі.

По - четверте, основними напрямками взаємодії держави і її регіонів можуть бути: узгодження державної молодіжної політики обох сторін, координація планів, програм, напрямів з реалізації державної молодіжної політики, розробка шляху формування спільних програм державної молодіжної політики, визначення спільних механізмів з погодження питань державної молодіжної політики, проведення спільних досліджень з питань ефективності прийнятих проектів і цільових програм державної молодіжної політики.

По - п'яте, вдосконалення державної молодіжної політики має бути підпорядковане інтересам суспільства, держави і самої молоді [35].

Приведені концептуальні основи вдосконалення розробки і реалізації державної молодіжної політики дозволяють виділити наступні напрями.

Передусім йдеться про нормативно - правове забезпечення суб'єктів реалізації державної молодіжної політики.

Ця форма вдосконалення реалізації державної молодіжної політики повинна виходити з положень Конституції України [102] з проблем виховання, освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, а також з основних напрямів підтримки інтелектуального, творчого, духовно - морального розвитку молоді, розвитку молодіжного туризму, масового спорту і фізичної культури за рахунок фінансування. У взаємовідносинах усі регіони, але фактичної рівності не існує, оскільки у кожного регіону свої економічні, політичні, культурні і інші можливості.

В основі цієї форми вдосконалення повинна лежати координація питань охорони здоров'я, захист сім'ї, материнства, батьківства і дитинства, соціальний захист, включаючи соціальне забезпечення, зміцнення соціального благополуччя молодих сімей через гарантовану трудову

зайнятість. Нині підтримка молодих сімей у вирішенні житлової проблеми розглядається у разі, якщо працездатні члени сім'ї працюють, да і то з урахуванням виробленого стажу та заробітної плати і достатку на одного члена сім'ї.

Важливе значення має фінансування з проведення цільових програмних заходів в регіонах. Проведення заходів з поліпшення житлових умов громадян і їх сімей, що проживають в сільській місцевості, на будівництво (придбання) житла для молодих сімей і молодих фахівців, що проживають і працюючих в селі, в межах засобів, передбачених на ці цілі [106].

У плані подальшого вдосконалення форм реалізації державної молодіжної політики слід конкретизувати соціальну підтримку і соціальне обслуговування інвалідів, громадян, що знаходяться у важкій життєвій ситуації, а також дітей - сиріт, бездоглядних дітей, дітей, що залишилися без піклування батьків, соціальну підтримку сімей, що мають дітей, у тому числі багатодітних сімей, самотніх батьків, незаможних громадян з урахуванням профілактики асоціальних явищ в молодіжному середовищі (профілактика алкоголізму, наркоманії, СНІДУ).

Точно також у рамках нормативного забезпечення вдосконалення реалізації державної молодіжної політики потребують конкретизації питання фінансування з розвитку фізичної культури і масового спорту, створення умов для розвитку малого підприємництва, надання субсидій для отримання житла, створення музеїв поселення, організацію і здійснення заходів по роботі з дітьми і молоддю.

Механізмом реалізації державної молодіжної політики, безумовно, являється цільова фінансова підтримка молоді, але для проведення ефективної політики необхідно окрім прав молоді закріпити і її обов'язки в нормативних актах з тим, щоб молодь активно брала участь в заходах, що проводяться.

У плані нормативного забезпечення вдосконалення державної

молодіжної політики слід погодитися з пропозицією про доцільність молодіжної підтримки [123].

Безумовною опорою для держави у сфері молодіжної політики являються молодіжні парламенти. Ідея молодіжного парламентаризму сформувалася в Україні в середині 90-х рр. під впливом зарубіжного, зокрема, європейського, досвіду. Парламентаризм є однією з форм залучення молодого покоління в обговорення і вирішення питань, що мають загальнодержавну значущість. Повертаючись в зв'язку з цим до досвіду Європи, слід зазначити, що «Європейська хартія про участь молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні» містить в собі спеціальний розділ «Організаційно-правові форми участі молоді в місцевих і регіональних справах». Однією з таких форм і являються молодіжні ради, молодіжні парламенти, молодіжні форуми. В хартії, зокрема, вказується: «Ефективна участь молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні повинно бути засновано на розумінні молодими людьми соціально-культурних змін, що відбуваються навколо них, і вимагає наявності постійного представника або структури - таких, як молодіжна рада, молодіжний парламент або молодіжний форум. Така структура може формуватися за допомогою виборів, за допомогою призначення представників молоді, що входять в організацію на добровільній основі. Членський склад таких структур повинен відбивати соціальну структуру населення в цій місцевості. Молоді люди повинні безпосередньо відповідати за здійснення різних проектів і грати активну роль в реалізації відповідних стратегій. З цією метою місцевій і регіональній владі слід створити або підтримати структури, що забезпечують активну участь молоді... Ці структури дозволяють молоді вільно висловити свою заклопотаність і, зокрема, довести цю заклопотаність до влади, а також дають можливість направити владі свої пропозиції [125].

В якості основних принципів розвитку молодіжного парламентаризму виділяються:

- пріоритет захисту прав молоді і її об'єднань;
- доступність і відкритість системи молодіжного парламентаризму для участі в ній будь-якої молодої людини;
 - легітимність створення, функціонування і розвитку різних форм молодіжного парламентаризму;
 - демократизм формування складу різних форм молодіжного парламентаризму на основі виборів і/або конкурсів;
 - використання наукового підходу до розвитку молодіжного парламентаризму;
 - формування персонального складу молодіжних парламентських структур з числа молодих людей, якщо інше не передбачено чинним законодавством або нормативними правовими актами;
- соціальна ефективність і відповідальність [138].

Передбачається, що поєднання цих принципів дозволяє створити умови, при яких молодіжні парламентські структури будуть здатні представляти інтереси не окремих молодих людей, молодіжних громадських об'єднань і інших зацікавлених організацій, а інтереси молоді цілого регіону.

Як відмічає в « своєму дослідженні Г. З. Єфімова, молодіжні парламентські структури створюються в країні за ініціативою наступних політичних суб'єктів: органів державної влади та органів влади при законодавчому органі.

Дійсно, молодіжний парламентаризм - це, в принципі, хороша школа лідерства, навичок публічної політики, досвіду участі в процесі розробки, прийняття, реалізації управлінських рішень. Це спосіб формування покоління майбутніх політиків, державних управлінців, керівників бізнес-структур. Проте не можна не визнати, що на сьогодні говорити про правомочність, повноцінну суб'єктність молодіжних парламентів, рад, форумів і так далі не доводиться. Створені за ініціативою «згори», часто сформовані з вчорашніх школярів, ці організаційно-правові форми виконують завдання молодіжної «масовки», що слухняно виконує вказівки вищестоящих державних або

партійних органів, схвалює прийняті іншими рішення, забезпечує «правильний» хід і результати виборчих і інших політичних кампаній і тому подібне. Тільки увічнення цієї традиції в умовах глобалізаційних викликів нинішнього століття не обіцяє нічого хорошого і самій державі [159].

Державним структурам важливо все-таки визначити, з ким в молодіжному русі вони можуть реально працювати для проведення реалістичного курсу у сфері молодіжної політики. Держава повинна, нарешті, навчитися виховувати не слухняних виконавців, а ініціативних лідерів. Вона повинна піти від практики цинічного використання молоді для вирішення кон'юнктурних політичних або економічних проблем, не загравати з молодіжними організаціями і не будувати ілюзій в тому, що вони можуть контролювати усю молодь.

Не можна ставити умовою матеріальної підтримки молодіжних організацій їх політичну підтримку діючої влади. Роль молодіжних об'єднань визначається тим, наскільки вони здатні брати участь в побудові громадянського суспільства в Україні.

При усіх складнощах знаходження розумного балансу між порядком і хаосом, молодіжна політика сучасної України представлена двома найважливішими складовими: державною і громадською, з явним домінуванням державного початку в її формуванні і реалізації. Останніми роками інтерес до молодіжної політики в Україні став проявляти вітчизняний бізнес [160].

Цілі корпоративної молодіжної політики сформульовані в її основних напрямках:

- сприяння соціальному, культурному, духовному і фізичному розвитку молоді;
- недопущення вікової дискримінації молодих громадян;
- створення умов для повнішого включення молоді в соціально-економічне, політичне і культурне життя суспільства;
- розширення можливостей молоді людини у виборі свого

життєвого шляху, досягненні особистого успіху;

- реалізація інноваційного потенціалу молоді в інтересах громадського розвитку і розвитку самої молоді.

На стадії активного реформування усі структурні перетворення здійснюються з урахуванням правильного розуміння місії молодих працівників як головного стратегічного ресурсу і довгострокового активу компанії. Сьогодні для роботи в бізнес структурах від персоналу потрібно ініціативність і високий рівень професіоналізму, підвищена адаптивність до нових умов праці і відповідальність за результати своєї роботи, відкритість новим технологічним рішенням, здатність до саморозвитку і генерація лідерства на різних рівнях. У цих умовах найбільш прийнятним є надання молоді соціальної підтримки з використанням методу соціального проектного інвестування. Проектний підхід, покладений в основу молодіжної політики, забезпечує досягнення конкретних цільових орієнтирів з урахуванням адресної роботи і рейтингу оцінки ефективності інвестиційних вкладень в розвиток молодіжного потенціалу компанії [163].

Для відбору талановитої молоді, що навчається в навчальних закладах вищої і середньої освіти, а також в цілях стимулювання студентів на відмінну успішність і їхні заохочення за досягнуті результату застосовуються розробки грантових програм, преміальні заохочення та стажування.

Сьогодні молодіжна політика покликана об'єднати державні і недержавні ресурси в цілях активнішого використання створених в країні можливостей особового і громадського росту, що дозволить молодій людині повніше реалізувати свій потенціал, зміцнить його упевненість у своїх силах і своєму майбутньому. Поступальна хода у вказаному напрямі триває незважаючи на те, що вона не незакріплена у законодавстві та концептуальних положеннях державною молодіжною. Адже Національна молодіжна стратегія [181] визначає сукупність, пріоритетних напрямів, орієнтованих на молодь :

- залучення молоді до соціальної практики і її інформування про

потенційні можливості розвитку;

- розвиток творчої активності молоді;
- інтеграцію молодих людей, що опинилися у важкій життєвій ситуації.

Пріоритетні напрями державної молодіжної політики і проекти, що відповідають їм, містять конкретні технології їх реалізації. При цьому технологічне забезпечення державної молодіжної політики передбачається здійснювати на інноваційній основі. Так, в основу реалізації молодіжної політики покладений проектний підхід. Система загальнонаціональних проектів, що служить інструментом залучення молоді в рішення перерахованих проблем, покликана сформувати стійкі умови для її самоорганізації і розвитку ініціатив, що відповідають поставленим масштабним завданням. І саме тут потрібна найактивніша участь працедавців в насиченні ринку праці вакансіями для молоді і залученні її до повноцінного життя. Корпоративні молодіжні програми 'показують реальні шляхи рішення завдань молодіжної політики - взаємодія з навчальними закладами, адаптація молодих фахівців, розвиток професійних компетенцій, підвищення соціальної активності молоді, забезпечення соціальних гарантій. Ефективність корпоративних молодіжних програм підтверджується підвищенням професійного рівня випускників ЗВО, зниженням плинності кадрів, успішнішим просуванням молодих фахівців кар'єрними сходами [187].

Представниками підприємництва були висловлені пропозиції відносно створення спеціального громадського органу — експертно-консультативної ради з державної молодіжної політики як майданчики формування «партнерських стосунків, продуктивного діалогу суспільства, бізнесу і влади, практичної участі громадянського суспільства у формуванні і здійсненні молодіжної політики в Україні [191].

Попри те, що державні органи далеко не завжди і не скрізь розташовані до підвищення активності і рівня суб'єктності молоді в розробці і реалізації

державної молодіжної політики, в останній все помітніше стає недержавна складова, що висуває на позиції лідируючого суб'єкта політичні і неполітичні молодіжні об'єднання. Головною опорою для державної молодіжної політики є сама молодь. Розвиток системи громадських молодіжних організацій є однією з ознак становлення громадянського суспільства, в якому їм надається первинне значення в силу особливого їх функціонального навантаження. Через розвиток системи громадських молодіжних організацій отримує своє практичне втілення партнерство держави і молоді в громадських справах.

Важливо відмітити, що деякі молодіжні об'єднання вже свідомо позиціонують себе в якості суб'єкта розвитку громадянського суспільства, а не об'єкту соціальної підтримки держави.

Основною проблемою молоді називається проблема зайнятості і працевлаштування, в багатьох регіонах ця проблема знаходиться на першому місці за актуальністю. Найбільш поширена форма прояву цієї проблеми — неможливість молодих людей працевлаштуватися після закінчення вищих і середніх закладів освіти. Зв'язується це в основному з відсутністю обов'язкового розподілу після закінчення навчальних закладів, перепопненістю регіональних ринків праці недостатньою затребуваністю молодих фахівців в силу відсутності у них досвіду роботи, а іноді — і в силу проблем з якістю освіти.

Проблема доступності освіти, на думку експертів, обумовлена зростанням цін на освітні послуги і згадується передусім відносно сільської молоді. Досить актуальною є проблема виховання громадянськості і включеності молоді в громадське життя. Відзначається недостатня активність молодих людей в соціальній і політичній активності, що найчастіше зв'язується з недоліком ідеологічного виховання. При істотній схожості в розумінні проблем молоді в різних регіонах слід зазначити і наявні відмінності[193].

Проблеми молоді є основною відправною точкою молодіжної політики,

саме вони визначають, яким чином ця політика плануватиметься, фінансуватиметься і здійснюватиметься. Далі розглянемо основні механізми реалізації молодіжної політики, що становлять її практичний компонент : програмний і фінансовий механізм державного регулювання.

Програмний (програмно-цільовий) механізм є системою заходів з розробки конкретних цільових програм державного, регіонального, місцевого значення у сфері молодіжної політики. Державна молодіжна політика на регіональному рівні здійснюється, як вже було сказано, у вигляді системи механізмів, що включають організаційний, фінансовий і так далі. У кінцевому ж рахунку політика реалізується у вигляді конкретних заходів, спрямованих на досягнення її цілей і завдань, учасниками якої є безпосередньо громадяни.

На сьогодні в регіонах існує декілька форм організації заходів по реалізації молодіжної політики, які можна класифікувати за мірою консолідації окремих заходів в деякі системи :

1. Окремі заходи.
2. Цільові програми.
3. Комплексні програми.

Окремі заходи (комплекси з декількох заходів). Найбільш проста, з організаційної точки зору, форма реалізації молодіжної політики. В основному до таких заходів відносяться: проведення семінарів і форумів, відкриття установ для молоді, локальні заходи зі сприяння працевлаштуванню і соціальній адаптації і так далі.

Перевага цієї форми роботи державних органів з реалізації МП - в її гнучкості, можливості вирішити локальне питання, «точково», направлено відреагувати на вимоги молоді. В той же час, така форма роботи має істотні недоліки. По-перше, коли реалізація політики цілком будується з окремих заходів, часто позапланових, лобійованих окремими групами і таких, що приймаються різними структурами (обласні адміністрації, мерії міст, комітети і т. д.), їх виявляється скрутно зв'язати в єдину систему, що не

сприяє ефективності реалізації політики. По-друге, такі заходи часто виявляються позаплановими, а отже не найоптимальнішими з фінансової точки зору.

Цільові програми за напрямами. Організаційно складніша форма здійснення політики в порівнянні з окремими заходами. В даному випадку складається об'ємна програма заходів з окремого напрямку молодіжної політики цілком.

Також усі заходи усередині програми взаємно збалансовані у фінансовому відношенні, розплановані за часом, мають заздалегідь визначених виконавців, що дозволяє раціональніше використати фінансові, тимчасові і кадрові ресурси. Недолік таких програм все ж в тому, що вони спрямовані на реалізацію одного окремого напрямку молодіжної політики, а їх взаємозв'язок з іншими програмами і окремими заходами не завжди прописаний усередині самої програми, що породжує додаткові регламентуючі документи і в цілому недостатньо сприяє підвищенню ефективності молодіжної політики в регіоні.

Комплексні програми. Мабуть, найбільш високоорганізована форма реалізації молодіжної політики на сьогодні., що підтверджує наростання темпів розвитку молодіжної політики в регіонах і в країні в цілому. Комплексна програма розвитку включає напрями діяльності:

- підтримку суспільно значимих ініціатив, суспільно корисної діяльності молоді, молодіжних, дитячих громадських об'єднань;

- сприяння забезпеченню економічної самостійності молодих громадян і реалізації їх права на працю;

 - державну підтримку молодих сімей;

 - надання соціальних послуг для молоді;

 - забезпечення умов для охорони здоров'я, формування здорового способу життя молодих громадян, їх виховання і освіти.

При цьому список пріоритетних напрямів реалізації МП в регіонах все ж відрізняється від закріплених у державній програмі (представлений в

порядку убунання кількості відповідних програм) :

- соціально-економічна підтримка молоді і молодих сімей, вирішення житлової проблеми молоді;
- інтелектуальний, творчий і фізичний розвиток молоді;
- соціально-правова підтримка і захист молоді, профілактика бездоглядності і правопорушень;
- сприяння працевлаштуванню і зайнятості молоді;
- робота з молоддю за місцем проживання, молодь у важких життєвих ситуаціях;
- громадянськість і патріотичне виховання молоді;
- розвиток молодіжних ініціатив, включення молоді в рішення проблем суспільства і бізнесу;
- підтримка студентської молоді, молодіжна наука;
- інформаційне забезпечення реалізації молодіжної політики.

Пріоритетність реалізації окремих напрямів молодіжної політики на регіональному рівні включає:

Таблиця 3.1

Програмні напрями реалізації молодіжної політики в % від загальної кількості програм	
Соціально-економічна підтримка молоді і молодих сімей, вирішення житлової проблеми молоді	15,4%
Інтелектуальний, творчий і фізичний розвиток молоді	13,5 %
Соціально-правова підтримка і захист молоді, профілактика бездоглядності і правопорушень	13,5 %
Сприяння працевлаштуванню і зайнятості молоді	11,5%
Робота з молоддю за місцем проживання, молодь у важких життєвих ситуаціях	11,5 %
Громадянськість і патріотичне виховання молоді	9,6 %
Розвиток молодіжних ініціатив, включення молоді в рішення проблем суспільства і бізнесу	9,6 %
Підтримка студентської молоді, молодіжна наука	7,7 %
Інформаційне забезпечення реалізації молодіжної політики	7,7 %

Також в числі пріоритетних - інтелектуальний, творчий і фізичний розвиток молоді (13,5 %), соціально-правова підтримка і захист молоді, профілактика бездоглядності і правопорушень (13,5 %). Ці напрями реалізуються вже в основному у рамках комплексних програм [186].

Отримані дані дозволяють провести порівняльний аналіз основних проблем молоді в регіонах, названих експертами, і пріоритетних напрямів молодіжної політики, що практично реалізуються в цих регіонах.

У Таблиці 2 зіставлені програмні напрями реалізації молодіжної політики і проблеми молоді, що змістовно відповідають їм, за даними експертних інтерв'ю (які раніше були приведені в Таблиці 1). З таблиці видно, що «питома вага» деяких напрямів серед інших перевищує значущість відповідних проблем, як їх оцінили респонденти в ході інтерв'ю, по деяких напрямках зворотна ситуація - вони як би «недооцінені» в практиці реалізації молодіжної політики. Відмітимо при цьому, що саме по собі кількість програм є умовним показником, оскільки різні програми мають неоднакове фінансове наповнення, що буде нами продемонстровано далі [187].

Найбільш, сильна невідповідність спостерігається по напрямку «Сприяння працевлаштуванню і зайнятості молоді» — його доля серед усіх напрямів 11,5 %, тоді як проблема працевлаштування і зайнятості молоді була оцінена експертами як істотно актуальніша для регіонів — 24 % від усіх названих проблем. Це може побічно свідчити на користь того, що цьому напрямку молодіжної політики приділяється недостатня увага в регіонах, неадекватна актуальності цієї проблеми [190].

Житлова проблема молоді також важливіша в оцінках експертів, ніж напрям молодіжної політики (15,4 %), що відповідає їй. Одночасно з цим виглядають істотно переоціненими державою такі напрями, як «Робота з молоддю за місцем проживання, молодь у важких життєвих ситуаціях» (11,5 %) — серед проблем, що називаються експертами, змістовно відповідає цьому напрямку проблема соціальної адаптації молоді (1 %); «Розвиток молодіжних ініціатив, включення молоді в рішення проблем суспільства і

бізнесу» (9,6 %) — цьому напрямку відповідає проблема недостатньої економічної активності молоді (1 %) [196].

Таблиця 3.2

Програмні напрями реалізації молодіжної політики і змістовно порівнянні з ними проблеми молоді (за даними експертних інтерв'ю)

Програмні напрями реалізації молодіжної політики в регіонах	% від загальної кількості програм	Проблеми молоді за даними інтерв'ю	% від загальної кількості проблем
Соціально-економічна підтримка молоді і молодих сімей, вирішення житлової проблеми молоді	15,4%	Житлова проблема молоді	21 %
Інтелектуальний, творчий і фізичний розвиток молоді	13,5%	Охорона здоров'я (у т.. проблема наркоманії; алкоголізму)	14 %
Соціально-правова підтримка і захист молоді, профілактика бездоглядності і правопорушень	13,5%	Злочинність і асоціальні явища в молодіжному середовищі	5 %
Сприяння працевлаштуванню і зайнятості молоді	11,5 %	Проблема зайнятості і працевлаштування молоді	24%.
Робота з молоддю за місцем проживання, молодь у важких життєвих ситуаціях	11,5%	Соціальна адаптація молоді	1%
Громадянськість і патріотичне виховання молоді	9,6 %	Громадянськість і соціально-політична активність молоді молодіжні об'єднання	. 6%
Розвиток молодіжних ініціатив, включення молоді в рішення проблем суспільства і бізнесу	9,6 %	Економічна активність молоді	1%
Підтримка студентської молоді, молодіжна наука	7,7 %	Доступність освіти	7%
Інформаційне забезпечення реалізації молодіжної політики	7,7 %	Інформованість молоді	3%

Виявлені розбіжності, особливо їх числові вирази, в силу описаних вище методологічних обмежень дослідження, не претендують на статистичну точність, але все таки відбивають певну тенденцію. Очевидно, що виявлені розузгодження можуть свідчити про недостатньо обгрунтоване розставлення пріоритетів молодіжної політики на регіональному рівні, можливо в силу

обмеженого використання науково-методологічного обґрунтування реалізації молодіжної політики [199].

Після виділення основних напрямів, за якими на практиці реалізується молодіжна політика в регіонах, розглянемо, за допомогою яких конкретних заходів відбувається робота за цими напрямками.

Соціально-економічна підтримка молоді і молодих сімей, вирішення житлової проблеми молоді. У рамках цього напрямку в основному реалізуються окремі цільові програми з забезпечення молоді житлом. Такі програми включають в собі в основному організаційні заходи, спрямовані на розробку і впровадження системи, поліпшення житлових умов молодих сімей. До таких заходів найчастіше відносяться створення системи обліку молодих сімей, що потребують житла, розробка схем консолідації різних джерел фінансування житлового будівництва. При цьому, робота по цьому напрямку не обмежується видачею кредитів на поліпшення житлових умов.

При проведенню аналізу ми використали дані лише за бюджетними джерелами фінансування, які закладаються до бюджетів при плануванні. Окрім традиційних джерел фінансування, сучасна економіка дозволяє знаходити і інші, самі різні форми і механізми фінансування. Особливо активно різні інноваційні фінансові технології освоюються у сфері вирішення житлової проблеми молоді, при видачі житлових позик.

В цілому він може розглядатися реальним, якщо доходи за позиками і надійність вкладень порівнянні або перевершують аналогічні параметри, за іншими способами вкладення вільних засобів. Залучення засобів відбувається шляхом продажу інвестиційних паїв, житлових облігацій, цінних паперів і створення системи накопичувальних цільових вкладів [202].

Джерелом інвестицій також виступають засоби різних фондів, організацій, підприємств. Фонди, підприємств сьогодні в переважній більшості не є серйозним джерелом фінансування житлового будівництва, тому що витісняються відрахуваннями до обов'язкових фондів. Позабюджетні фонди зазвичай не мають механізмів стимулювання

відрахування в них засобів, оскільки немає певного зв'язку між відрахуванням до цих фондів і можливістю вирішувати житлові проблеми працівників. Однак у багатьох регіонах державою застосовуються різні фінансові схеми, що дозволяють притягнути засоби з цього джерела - пайова участь, перехресне субсидування і т. д. Кредити комерційних банків, як джерела фінансування житлового будівництва, можуть розглядатися лише в якості фінансових амортизаторів. Їх використання ефективно тільки в тих випадках, коли ціни на житло ростуть швидше, ніж сума відсотків за кредитами, забезпечується висока рентабельність житлового будівництва, відбувається розконсервація незавершених об'єктів житлового будівництва з високою мірою готовності [204].

Також джерелом фінансування можуть виступати цільові засоби від комерційних проектів. У залежності від регіональних особливостей і актуальності рішення житлових проблем це джерело може грати вирішальну роль у вирішенні проблеми фінансування «житлового будівництва».

Не можна не відмітити засоби благодійних фондів, що фінансують в основному недержавні організації, працюючі у сфері молодіжної політики. При цьому необхідно відмітити, що фонди не завжди виділяють кошти під реалізацію закріплених державою пріоритетних напрямів молодіжної політики, часто фінансування виділяється під цілі і завдання, визначувані самим фондом.

Характеризуючи розвиток фінансово-інвестиційного механізму в цілому, необхідно відмітити істотне збільшення темпів його розвитку, диференціацію джерел, пошук інноваційних підходів до вирішення фінансової проблеми. В результаті проведених експертних інтерв'ю встановлено, що недолік фінансування не називається' більшістю опитаних основною перешкодою реалізації молодіжної політики, державні чиновники і лідери громадських організацій поступово вчаться знаходити засоби самостійно, різними способами, не спираючись тільки на бюджетне фінансування.

Висновки до третього розділу

1. Визначено, що сучасне розуміння молоді характеризується певною трансформацією, як основної тенденції, якою можна виділити затвердження програми самоцінності молоді, що приходить на зміну «старим» уявленням про "неповноцінних" або "недорозвинених" дорослих; відхід від патерналіського відношення до молоді, зміщення акцентів у бік підтримки її самостійності; відмова від інструментального розуміння молодих людей як "ресурсу" і затвердження головною метою створення умов для розвитку власних ініціатив молоді. Основним принципом молодіжної політики на сучасному етапі стає створення державою і суспільством умов для вільної і максимально повної реалізації творчого потенціалу молодих людей, забезпечення можливості ставати в майбутньому повноправними громадянами, що мають реальний доступ до ухвалення відповідальних рішень, що стосуються як молодого покоління, так і суспільства в цілому.

На основі використання новітніх концепцій суспільно-державної взаємодії, визначено проблеми та стратегічні пріоритети молодіжної політики, ефективності моделей, що розробляються і програм.

Практичну реалізацію молодіжної політики багато в чому визначає розуміння основних проблем молоді фахівцями з її здійснення. Проблеми молоді є основною відправною точкою молодіжної політики, саме вони визначають, яким чином ця політика плануватиметься, фінансуватиметься- і буде здійснена.

2. Виявлені в ході дослідження проблеми молоді — далі зіставлялися з існуючою практикою реалізації молодіжної політики — її організаційним і фінансовим механізмами. Організаційний механізм є системою заходів по розробці конкретних цільових програм державного, регіонального, місцевого значення у сфері молодіжної політики. Державна молодіжна політика на регіональному рівні реалізується у вигляді конкретних заходів, спрямованих

на досягнення її цілей і завдань. На сьогодні в регіонах існує декілька форм організації заходів з реалізації молодіжної політики, які можна класифікувати за мірою їхньої консолідації в певні системи : окремі заходи, цільові програми, комплексні програми.

3. Самою високоорганізованою формою реалізації молодіжної політики слід визнати комплексні програми. Їх очевидною перевагою є цілісність і системність. Комплексна цільова програма, на відміну від цільових програм за напрямками, охоплює відразу декілька пріоритетних напрямів молодіжної політики, багато в чому визначаючи її реалізацію в місті або регіоні. Характеризуючи розвиток фінансового механізму в цілому, необхідно відмітити істотне збільшення темпів його розвитку, диференціацію джерел, пошук інноваційних підходів до вирішення фінансової проблеми. В результаті проведених експертних інтерв'ю встановлено, що недолік фінансування не є перешкодою здійснення молодіжної політики, державні і громадські інститути поступово вчаться знаходити засоби самостійно, різними способами, не спираючись тільки на бюджетні джерела.

4. Дієвість молодіжної політики визначається базовими параметрами моделі її реалізації - опрацьованістю нормативно-правової бази молодіжної політики, її пріоритетними напрямками, системною організацією діяльності основних суб'єктів молодіжної політики, адекватністю її ресурсного забезпечення. Узгодженість і взаємообумовленість механізмів, системність їх дії забезпечують ефективність розробленої нами моделі реалізації державної молодіжної політики

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено вирішення важливої наукової проблеми розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій щодо формування ефективної моделі державної молодіжної політики, яка є інтеграцією уявлень про умови, цілі, пріоритетних напрямів, форм і механізмів, а також критеріїв ефективності реалізації державної політики відносно молоді. За результатами дисертаційного дослідження сформульовані такі висновки.

1. Досліджено теоретичні основи державної молодіжної політики в сучасному українському суспільстві, та здійснений комплексний аналіз проблеми взаємодії інститутів держави, та громадянського суспільства і молоді, як членів єдиного процесу розробки і реалізації державної молодіжної політики. Визначено, що основним принципом молодіжної політики нині стає створення державою і суспільством умов для вільної і максимально повної реалізації творчого потенціалу молодих людей, забезпечення можливості ставати повноправними громадянами, які мають реальний доступ до ухвалення відповідальних рішень, що стосуються як молодого покоління, так і суспільства в цілому.

В зв'язку з цим необхідно використати усі можливості теоретичної і практичної роботи наукового співтовариства, експертних груп, політичних і адміністративних структур держави, бізнесу для підвищення рівня концептуального і організаційно-політичного супроводу політики взаємовідносин молоді і держави, молоді і суспільства.

2. Проаналізувано потенціал громадянського суспільства в розробці і реалізації молодіжної політики. Реалізація такої демократичної парадигми в нашій країні представляє зараз серйозні труднощі, оскільки попередній історичний досвід роботи з молоддю базувався на принципово інших цінностях і установках. Потім послідувало десятиліття, коли молоддю не

цікавився ніхто.

З урахуванням сказаного слід зазначити попит політичної еліти, що росте сьогодні, на вирішення проблем, з якими стикаються молоді люди України в цілому. Розуміння цієї заклопотаності трансформується у визнання того факту, що необхідно розробити усеосяжну державну програму, покликану вирішувати проблеми молоді.

3. Визначено методичні основи узагальнення організаційного механізму державної молодіжної політики України. Проаналізовано систему державної молодіжної політики України в її структурних, правових, технологічних аспектах, які характеризуються малою мірою ефективності. Організаційний механізм, це структурне управління державною молодіжною політикою, вертикальне і горизонтальне управління в системі виконавчої, влади усіх рівнів, у тому числі управління системою підвідомчих організацій. Також важливим організаційним інструментом складової державної молодіжної політики є взаємодія молоді з політичними і громадськими організаціями в плані сприяння підтримці громадських ініціатив, спрямованих на розвиток творчого, інтелектуального, репродуктивного і економічного потенціалу молоді, у тому числі в питаннях фінансового забезпечення державної молодіжної політики. Слід виходити з того, держава, визначаючи молодіжну політику, як державну виступає основним вкладником і координатором цього курсу, але в той же час, не мислить реалізацію позначеної стратегії без підтримки як суспільства в цілому, так і самої молоді.

4. Обґрунтовано напрями формування молодіжної політики на основі впровадження закордонного досвіду. Формування і реалізація цільових програм по цьому напрямку повинні включати цілеспрямоване використання позитивних можливостей ідей патріотизму, громадянськості в процесі здійснення виховної діяльності і усіма категоріями молоді при активній участі відповідних соціальних і державних інститутів. Проводиться впровадження нових інноваційних технологій в розробці і реалізації

молодіжної політики, а саме, складання комп'ютерних програм для вирішення тих або інших завдань, використання мобільних технологій і телекомунікацій, моделювання правового і соціального захисту молоді, впровадження технологій з працевлаштування і підприємництва, постійне вдосконалення нормативно- правової бази, що регулює діяльність усіх рівнів влади у сфері молодіжної політики, підготовка молодих управлінців, кадрового резерву країни інтерактивними методами через створення молодіжного уряду.

Таким чином, ефективність державної молодіжної політики проявляється зрештою, в її здатності допомогти молоді творити матеріальні і духовні цінності. Чим більше вклад молоді в громадський потенціал, тим вище оцінка політики, яка забезпечила б цей успіх. Якщо у об'єктів політики спостерігається дивергенція - розбіжність або втрата необхідних якостей, векторів використання ресурсу соціального розвитку, співволодіння з життєвими проблемами - суспільство деградує, слабшає, видозмінюється.

5. Окреслено шляхи розвитку організаційного механізму державної молодіжної політики України. Організаційний механізм припускає розробку системи структурного управління державною молодіжною політикою, вертикального і горизонтального управління в системі державної влади усіх рівнів, у тому числі управління системою підвідомчих організацій і установ. Нині в значній частині регіонів переважає наступний підхід. Структури у справах молоді виступають як монополісти в розподілі соціальних ресурсів. Споживачами останніх являються ті або інші групи молоді, молодіжні об'єднання, окремі молоді люди. Ця модель зумовлює значну долю пасивності самої молоді. Без уваги залишається найважливіша вимога молодіжної політики, що визначає необхідність стимулювати інноваційний потенціал молоді, актуалізувати її можливості в рішенні власних проблем, проблем суспільства і держави. Тому потрібна переглянути моделі молодіжної участі в реалізації державної молодіжної політики. Її активними суб'єктами повинні виступити різні соціальні групи молоді, структуровані у

вигляді різних молодіжних об'єднань і групи інтересів. Ці групи, з одного боку, можуть бути ініціаторами і учасниками розробки і реалізації молодіжних програм. З іншого боку, вони повинні виступити як споживачі соціальних послуг, що надаються державою. Основна складність в реалізації цієї моделі полягає в тому, що на рівні реалізації молодіжні організації найчастіше нечисленні, недостатньо активні, іноді не здатні розробити власні цільові програми.

б. Запропоновано методи удосконалення нормативно-правового та фінансового механізмів державної молодіжної політики. Обгрунтовано, що методологія системного підходу, покладена нами в основу розробки і реалізації державної молодіжної політики, дозволяє розглядати її як систему взаємодії ряду механізмів, кожен з яких має свій рівень розвитку. Основними механізмами, що забезпечують реалізацію описуваної в цій роботі моделі, виступили: нормативно-правовий (задаючий правову основу здійснення молодіжної політики і регламентуючий діяльність її суб'єктів); організаційний (що реалізовує пріоритетні напрями молодіжної політики за допомогою комплексних цільових програм, визначає систему взаємодії суб'єктів, що забезпечують реалізацію молодіжної політики); фінансовий (що відповідає за ресурсне забезпечення реалізації вибраних напрямів молодіжної політики і її конкретних форм).

Таким чином, ефективна модель молодіжної політики є інтеграцією уявлень про умови, цілі, пріоритетні напрями, форми і механізми, а також критерії ефективності реалізації державної політики відносно молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання реформи центральних органів виконавчої влади в Україні [Електронний ресурс] / [Луговий В. І., Нижник Н. Р., Князєв В. М. та ін.] // Державне управління: теорія та практика К. : НАДУ, 2005. № 1. Режим доступу до ресурсу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2005-1/>
2. Андрущенко В. Організоване суспільство . К. : Інститут вищої освіти АПН України, 2006. 634 с.
3. Асланян Г. Державні цільові програми як бюджетний інструмент інвестування в соціально-економічний розвиток . Часопис Парламенту. 2005. № 7. С. 2–14.
4. Артемчук Г. І. Вища школа України: діяльність і тенденції розвитку: монографія . К.: Ленвіт, 2004. 176 с.
5. Афанасьєв, А. Педагогічні основи військово-патріотичного виховання військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України/ А.Афанасьєв . К., 2005. 266 с.
6. Баглик В.С. Механізми вдосконалення державної молодіжної політики . Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи [Електронний ресурс] матеріали VI Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з державного управління, 22 трав. 2015 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2015. С.62-64.
7. Баглик В.С. Механізми реалізації державної молодіжної політики України. «Ольвійський форум – 2015: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» : тези. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. Том 1.- С.91-93.
8. Баглик В.С. Державні механізми формування сучасної виховної роботи серед студентської молоді України. Актуальні питання проблеми та перспективи розвитку гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти: зб.наукових праць/за

аг.ред.д.філос.н.Журби М.А.-Рубіжне:вид-во СНУ ім.. Даля, 2015. С.203-205

9. Баглик В. С. Специфіка і механізми формування молодіжної політичної субкультури в сучасному українському суспільстві. Наукові праці: Науково-методичний журнал. Серія: Державне управління. 2015. Т. 236. Вип. 224. С. 151-154

10. Баглик В. С. Напрями залучення молодіжних організацій до реалізації сучасної молодіжної політики. Збірник наукових праць «Теорія та практика державного управління» Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2015. Вип. 2 (49). С.57-62

11. Бажал А. Проблемний портрет молодої людини . Дзеркало тижня. 2006. № 8 (587). С. 3.

12. Балакірева О. Трансформація ціннісних орієнтацій в українському суспільстві [Електронний ресурс] . Український соціум. 2002. №1. Режим доступу до журн.: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=8&n=23&c=253>

13. Балакірева О. М. Формування економічної активності молоді: інформ. брошура . К. : СПД Соколянський А. Ю., 2013. 51 с.

14. Баранівський В. Ф. Принцип соціальної справедливості як критерій демократизму сучасної вищої освіти . Гуманітарний вісн. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. І Григорія Сковороди». Дод. 1. Вип. 29, Т.м V: Міжнародні челпанівські психолого-педагогічні читання : тематич. вип. К. : Гносис, 2013. С. 7–14.

15. Баранова А.В. Державна політика у сфері виховання молоді: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. держ. упр. : спец. 25.00.01 “Теорія та історія державного управління” . Харків, 2014. 20 с.

16. Бакуменко В. Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку . Вісник УАДУ. 2003. № 2. С. 11 – 27.

17. Бідниченко О. Організація навчально-виховного процесу в технічних вищих навчальних закладах. Вища освіта України. 2006. № 2. С. 38–44

18. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. К., 2009. 185 с
19. Білоус І. Політична активність молоді: форми вияву та особливості трансформації [Електронний ресурс] . Соціальна психологія. 2007. № 5 (25). – Режим доступу до журн. : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=76&c=1834>
20. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. К.: Либідь, 2006. 272с. .
21. Белова Л.О. Виховна система ВНЗ: питання теорії та практики: [Монографія] / Нар. укр. акад. Х.: Вид-во НУА, 2004. 263 с.
22. Белова Л.О. Виховна система сучасного ВНЗ: соціологічні аспекти аналізу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра соціол. наук : 22.00.04 “Спеціальні та галузеві соціології. Х., 2005. 35 с.
23. Бова А. Довіра до соціальних інститутів: крос-національні зіставлення . Соціальна психологія. 2004. № 2 (4). С. 90–100.
24. Бодров А. В. Неурядові організації як індикатор суспільного розвитку громадянського суспільства [Електронний ресурс] Державне будівництво Х. : ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2006. № 1. Режим доступу до ресурсу. : http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/n_1_2006/doc/4/05.pdf
25. Боришевський М. Й. Дорога до себе: від основ суб’єктності до вершин духовності: монографія . К.: Академвидав, 2010. 416 с.
26. Бородін Є. І. Держава і молодь: історія ювенального законодавства в Україні (середина 80-х – початок 90-х років ХХ ст.) . К. : Укр. центр політ. менеджменту, 2004. 238 с.
27. Бородін Є. І. Розробка та прийняття Декларації “Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні” . Ефективність державного управління : Зб. наук. пр. Л. : ЛРІДУ УАДУ, 2003. Вип. 3. С. 18–25.
28. Бородін Є. І. Укази й розпорядження Президента України в галузі державної молодіжної політики . Актуальні проблеми державного управління : Зб. наук. пр. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2003. Вип. 3(13) . С. 22–32.

29. Брудный В. И. Социальный заказ в Украине: обоснование и внедрение О. : Ковчег, 2009. 111 с.
30. Бурега В. В. Соціально-адекватний менеджмент: концептуалізація моделі: автореф. дис... докт. соціолог. наук: 22.00.04. К., Інститут соціології НАН України, 2003. 34 с.
31. Виховання національно-свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України: аналітично-інформаційні матеріали. – К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. 191 с.
32. Гаман М. В. Державне регулювання інноваційного розвитку України: монографія. К.: Вид-во НАДУ при Президенті України, 2005. 388 с.
33. Гаман М. Особливості державного управління у сфері інноваційної діяльності. Вісн. НАДУ. 2004. №2. С 158-166.
34. Геррит Й. С. Європейський досвід децентралізації системи надання послуг . Соціальна політика і соціальна робота. 2001. № 4 (20). С. 34–41.
35. Головатий М. Ф. Проблеми перебудови соціальної політики в сучасній Україні в контексті світового досвіду. Особливості соціальної молодіжної політики в Україні та ФРН на сучасному етапі : наук. зб. К.: МАУП, 2004. С. 2.
36. Головатий М. Ф. Соціологія молоді : [курс лекцій] . К. : МАУП, 2006. 2-ге вид. перероб. і допов. 304 с.
37. Головатий М. Ф. Підготовка молодого політичного еліти як дієвий засіб розвитку політичного консенсусу [Електронний ресурс] . Політичний менеджмент. 2007. спецвипуск (вересень). Режим доступу до журн.: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=83>
38. Головатий М. Ф. Організаційно-управлінські засади практичної реалізації соціальної політики. Управлінські аспекти соціальної роботи : курс лекцій К. : МАУП, 2002. С. 175.
39. Головатий М. Ф. Національна самосвідомість як засаднича умова

формування державності . Персонал. 2007. № 11. С. 16–21.

40. Головенько В. А. Нове покоління незалежної України. Інформаційні матеріали для слухачів Курсів підвищення кваліфікації працівників галузі Мінсім'ядітимолоді / За заг. ред. Черепанової Г. Л. К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. Кн. 4. 136 с.

41. Головенько В. А. Український молодіжний рух в алгоритмі суспільних процесів. Інформаційні матеріали для слухачів курсів підвищення кваліфікації працівників галузі Мінсім'ядітимолоді / За заг. ред. Черепанової Г. Л. К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. Кн. 4. 136 с.

42. Головенько В. А. Сільська молодь України: стан, проблеми та шляхи їх розв'язання . Український соціум. 2005. № 1 (6). С. 112–125.

43. Гончар М. В. Форми участі молоді у виробленні та провадженні політики в своїх інтересах на прикладі Херсонської області: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [“Органи влади та молодіжні громадські організації. Інноваційні рішення в молодіжній політиці”], (Харків, 26–27 черв. 2007 р.). Х. : Нове слово, 2007. С. 148–150.

44. Горінов П. Молодіжний рух як об'єкт і суб'єкт молодіжної політики, важлива умова сталого розвитку суспільства . Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. О.: ОРІДУ НАДУ, 2007. Вип. 1 (29). С. 309–313.

45. Грийс Ю. Структура и построение организаций по работе с молодёжью . Особливості соціальної молодіжної політики в Україні та ФРН на сучасному етапі : наук. зб. К. : МАУП, 2004. 336 с.

46. Громадські ради в Україні / [довідник / упорядник Дациба М.]. К. : Укр. незалеж. центр політ. досліджень, 2003. 232 с.

47. Громадянське суспільство в Україні: [аналіт. звіт за результатами загальнонаціонального опитування недержавних організацій України / упоряд. : Я. Бачинський, І. Кучерів, І. Бекешкіна, О. Стегній, В. Полуйко]. К., 2013. 54 с.

48. Гурч Л. Готуємо висококваліфікованих фахівців. Персонал. 2007.

№ 9. С. 6–9.

49. Губенко А.О. Механізми визначення виховних технологій в сучасному студентському середовищі. Науковий вісник Академії муніципального управління Серія «Управління» . 2016. №4. С.203-209.

50. Губенко А.О. Механізми державного впливу на формування виховної стратегії вищих навчальних закладів в Україні.[Електронний ресурс] // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2016. № 2. Режим доступу : [http://el-zbirn-
du.at.ua/2015_2/10.pdf](http://el-zbirn-
du.at.ua/2015_2/10.pdf).

51. Губенко А.О. Напрями удосконалення державних механізмів реалізації виховно-освітніх технологій. Вісник Національного університету цивільного захисту України: [зб. наук. прац]. Вип. 2 (5). Х.: НУЦЗУ, 2016. С. 72 -77. (Серія «Державне управління»).

52. Губенко А.О. Використання зарубіжного досвіду при впровадженні державних механізмів реалізації виховних концепцій в Україні Вісник Національного університету цивільного захисту України: [зб. наук. прац]. Вип. 1 (6). Х.: НУЦЗУ, 2017. С. 72 -77.(Серія «Державне управління»).

53. Губенко А.О. Державного регулювання патріотичного виховання у вищих навчальних заклада. Публічне управління та митне адміністрування .- 2016.- №2 (15). С. 49 – 53. (Серія «Державне управління»).

54. Губенко А. Механизмы внедрения воспитательных и образовательных технологий в высшей школе . «Власть и общество (история, теория, практика) 2017. № 1(41). Тбилиси, Грузия, С.64-73.

55. Губенко А.О. Державні механізми виховного потенціалу вищого навчального закладу [Електронний ресурс]: Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, 22–23 лютого 2017 р. / за заг.ред. В. П. Садкового. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2017. Режим доступу <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/>.

56. Губенко А.О. Механізми формування патріотичного виховання

українського студентства. Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28–29 квітня 2016 р. / за заг.ред. В. П. Садкового. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2016. С.20-21.

57. Губенко А.О. Механізми формування екологічного виховання у студентів вищих навчальних закладів: збірник матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф. «Проблеми техногенно-екологічної безпеки: освіта, наука, практика». Х.; НУЦЗУ, 2016. С.121-123.

58. Губенко А.О. Державні механізми формування виховних технологій у вищих навчальних закладах України: збірник статей та тез доповідей за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Розвиток основних напрямів соціогуманітарних наук: проблеми та перспективи» (м. Дніпродзержинськ, 27 травня 2016 р.) / відп. За випуск професор К. Ю. Богомаз. Д.: ДДТУ, 2016. С.40-42.

59. Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення: [монографія]/ Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ Магістр, 2004. 224 с.

60. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» від 15 груд. 1992 р. № 2859-XII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. сайт. – Режим доступу :<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2859-12357>.

61. Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України. [Електронний ресурс] Режим доступу :<http://www.ukrproject.gov.ua>.

62. Дергачов О. Особливості розвитку й організації структур громадянського суспільства . Україна: плоди дванадцяти бурхливих років : зб. ст. / упоряд. та ред. В. Андрійко та Г. Курт. К. : Заповіт, 2003. С. 31.

63. Державін В. Взаємодія третього сектора економіки з державним сектором .Персонал. 2007. № 9. С. 16–20.

64. Державне управління в Україні : [навч. посіб. / за заг. ред. В. Б.

Авер'янова]. К. : Соми, 1999. 265 с.

65. Діяльність громадських об'єднань в Україні: стат. бюл.[Електроннийресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу :http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publposl_u.htm

66. Діяльність громадських об'єднань в Україні : стат. бюл. [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу :http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publposl_u.htm

67. Дмитренко О. Громадська думка як чинник демократизації політичної системи України . Персонал. 2007. № 4. С. 18–21.

68. Дмитренко Г. Стратегічна спрямованість розвитку системи освіти в контексті трансформації українського суспільства . Персонал. 2006. № 9. С. 73–80.

69. Додон Н.Г. Упровадження соціокультурної політики щодо формування ціннісних орієнтацій на регіональному рівні // Державне будівництво. 2008. №1. С. 38-46.

70. Домбровська, С. М. Державне управління вищою освітою в умовах трансформаційних змін : [монографія] . Х. : Оберіг, 2010. 176 с.

71. Донченко Т.О. Формування державної молодіжної політики в Україні: історико- правовий аспект. //Наукові праці.Том 125.Випуск 112.-К. 2009.С.141-145.

72. Жук С. Мотиви громадської діяльності молоді. Соціальна психологія. 2008. № 1. С. 15–18.

73. Загородній Ю. Політична соціалізація студентської молоді в Україні: досвід, тенденції, проблеми . К. : Генеза, 2004. С. 21–27.

74. Закон України “Про громадянство України” / Основні чинні кодекси і закони України / уклад. Ю. П. Єлісєнко. 2-ге вид. К. : Махаон, 2003. С. 195–200.

75. Закон України “Про молодіжні і дитячі громадські організації” // Відомості Верховної Ради. Офіц. вид. К. : Парлам. вид-во, 1999. № 1. С. 2.

76. Закон України “Про сприяння соціальному становленню та

розвитку молоді в Україні” // Відомості Верховної Ради. Офіц. вид. К.: Парлам. вид-во, 1993. – № 16. – С. 168.

77. Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо молодіжних та дитячих громадських організацій” // Відомості Верховної Ради. Офіц. вид. К. : Парлам. вид-во, 2006. № 50. – С. 501.

78. Закон України “Про соціальну роботу з дітьми та молоддю” / Нормативно-правове забезпечення діяльності центрів соціальних служб для молоді. К. : ДЦССМ, 2002. С. 5–11.

79. Закон України “Про молодіжні та дитячі громадські організації” (у редакції закону № 271-V від 19.10.2006) // Відомості Верховної Ради. – Офіц. вид. К. : Парлам. вид-во, 2006. № 50. С. 501.

80. Закон України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” від 19.10.2006 // Відомості Верховної Ради. – Офіц. вид. К. : Парлам. вид-во, 2006. № 8. С. 91.

81. Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Житомир, 22-23 травня 2014 р.) / За ред. О. А. Дубасенюк, В. А. Ковальчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 412 с.

82. Калінічева Г. І. Конституційно-правові засади формування соціальної держави в сучасній Україні . Особливості соціальної молодіжної політики в Україні та ФРН на сучасному етапі : наук. зб. К. : МАУП, 2012. С. 53.

83. Карамішев Д. Системний підхід як напрям методології управління соціальними системами . Вісн. НАДУ при Президентові України. 2006. №1. С. 58 – 65.

84. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні . Політичний менеджмент. К., 2005. № 4. С. 63–69.

85. Карнаух А. Проблеми становлення сучасної політичної культури в Україні . Персонал. 2007. № 9. С. 26–32.

86. Карнаух А. Громадянська освіта як засіб формування політичної

культури молоді [Електронний ресурс] . Політичний менеджмент. 2007. № 6 (27). – Режим доступу до журн. :

<http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m>

87. Карпеко Н. Механізми підготовки конкурентоздатних фахівців. Інформаційний простір. Українські реалії: досвід трансформацій: Матеріали V міжнар. наук.-практич. конфер.(м. Хелм, Польща 28 листопада 2015 р.): україномовний варіант / За заг. ред. О. Є. Бухтатого, О. В. Радченка Хелм : Вид-во ВШМВСК, 2016. С.86-90.

88. Кжаклевська Е. Молодіжна політика в Україні. Висновки Команди міжнародних оглядачів Ради Європи. Вільямсон. Страсбург.: Видавництво Ради Європи, 2013. С. 9.

89. Кодекс про шлюб та сім'ю ; Сімейний кодекс України / Основні чинні кодекси і закони України / уклад. Ю. П. Єлісоченко. 2-ге вид. К.: Махаон, 2003. С. 740–783.

90. Кодекс законів про працю України / Основні чинні кодекси і закони України / уклад. Ю. П. Єлісоченко. 2-ге вид. К. : Махаон, 2003. С. 868– 869.

91. Козаков В. М. Соціальний зміст і ціннісні засади державного управління [Електронний ресурс] . Державне будівництво . Х. : ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2006. № 1. Режим доступу до ресурсу : http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/n_1_2006/doc/1/02.pdf

92. Козубовський В. До питання про можливості застосування Британського досвіду соціальної роботи з дітьми та молоддю в Україні . Соціальна політика і соціальна робота. К. : НАУКМА, 2002. № 3, 4. С. 49–53.

93. Колісниченко Н. М. Управління людськими ресурсами як глобальна перспектива [Електронний ресурс] . Державне будівництво Х. : ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2006. № 1. Режим доступу до ресурсу : http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/n_1_2006/doc/3/01.pdf

94. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. К. : Преса України, 1997.

95. Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dimp.org.ua/files/youth-conception-rev5.pdf>
96. Концепція національно-патріотичного виховання молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kinu.gov.ua/sport/control/uk/pufalisri/article7artid=99794&catid=9426>
97. Концепція національного виховання студентської молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.nau.ua/doc/?uid=1038.2285.0. Заголовок з екрану.
98. Корженко В.В. Філософія виховання: зміна орієнтацій. Монографія/ Укр.Акад.держ.упр. при Президентові України. К.: УАДУ, 1998. 303с.
99. Корецький М. Теоретичні засади державного управління. Персонал. 2007. № 5. С. 28–42.
100. Корпоративна благодійність в Україні : [звіт про результати дослідження]. К : Творчий центр Каунтерпарт, 2005. 40 с.
101. Кривачук Л. Ф. Основні принципи діяльності інститутів виконавчої влади у сфері державної молодіжної політики в Україні. Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євро інтеграції : матеріали науково-практ. конф., Київ. Т. 2. / відп. Ред. В. І. Луговий, В. М. Князев. К. : НАДУ, 2003. С. 450–451.
102. Крижко В. В. Теорія та практика менеджменту в освіті. Запоріжжя: Просвіта, 2003. 272 с.
103. Крижко В. В. Аксиологічний потенціал державного управління освітою: навчальний посібник . К.: Освіта України, 2005. 224 с.
104. Крупник А. С. Соціальне замовлення – нова технологія розв’язання соціальних проблем в Україні . Соціальна політика і соціальна робота. 2000. № 3, 4. – С. 3–12.
105. Крутій О. М. Сучасний стан діалогової взаємодії влади та

громадськості в Україні [Електронний ресурс] . Державне будівництво .Х.: ХарPI НАДУ “Магістр”, 2007. № 1. – Режим доступу до ресурсу: http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/n_1_2007/doc/1/04.pdf

106. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування : [монографія] . К. : МАУП, 2004. 432 с.

107. Кулік В. Молода Україна: Сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива. К.: Центр дослід. проблем громад. суспільства, 2008. 339 с.

108. Кулик О. М. Політико-управлінська діяльність у системі молодіжної політики: сутність, структура, функції [Електронний ресурс] .Державне управління: теорія та практика . К.: НАДУ, 2007. № 2. (6). Режим доступу до ресурсу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2007-2.pdf>

109. Курилюк Н. Активна громадянська позиція молоді: поняття, сучасний стан, фактори впливу сучасного інформаційного простору : матеріали Першої наук.о-практ.ї конф. “Актуальні проблеми громадянської освіти:український та зарубіжний досвід”) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://eprints.oa.edu.ua/>

110. Левковська Н. Динаміка ціннісних орієнтацій молоді. Політичний менеджмент. 2006. № 1 (16). С. 85–93.

111. Лігоцький А. О. Теоретичні основи проектування сучасних освітніх систем. К. : Техніка, 1997. 210 с.

112. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення: навч. посіб. для самот. вивчення дисципліни. К.:Екс об, 2000. 304 с.

113. Лопушинський І. П. Формування та реалізація державної мовної політики в галузі освіти України: досвід, проблеми та перспективи: [монографія] . К.; Херсон : Олді-плюс, 2006. 456 с.

114. Лопушинський І. П. Концепції державної мовної політики в Україні і: освітянський аспект. Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки. Черкаси, 2007. Вип. 102. С. 129–135.

115. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання: навчальний.

посібник. Х.: ОВС, 2002. 400 с.

116. Мазуренко Л. А. Теоретичні засади реформування органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо розмежування їх повноважень [Електронний ресурс] . Державне будівництво. Х.: ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2007. № 1. Режим доступу до ресурсу: http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/n_1_2007/doc/2/27.pdf

117. Макковій О. Молодіжна політика сьогодення. Аспекти самоврядування. К. : фундація Україна .США. 2009. № 4. С. 39–44.

118. Марущак В. П. Державне управління та функції управління. Актуальні проблеми державного управління : Зб. наук. пр. Х. : ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2006. № 1 (27). С. 101–102.

119. Маркіна І. А. Методологія сучасного управління: монографія. К.: Вища школа, 2001. 311 с.

120. Мартиненко В. М. Державне управління: шлях до нової парадигми (теорія та методологія). Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2003. 220 с.

121. Масюк О. Міфологеми соціального партнерства . Політичний менеджмент. 2008. № 2 (29). С. 24–26.

122. Матвієнко О. Навчання методом дискусій як спільна діяльність студентів і викладачів у вищій школі . Вісник Львівського університету. 2005. Вип. 19. Ч. 2. С. 26-31.

123. Матвієнко П.В. Освіта : формування структури чи розвиток функцій . Американська філософія освіти очима українських дослідників : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 22 груд. 2005 р. Полтава, 2005. С. 110-117.

124. Матеріали до щорічної доповіді Президентіві України, Верховній Раді України, Кабінету міністрів України про становище молоді в Україні за підсумками 2013 року «Стратегічні пріоритети молодіжної політики України: освіта, зайнятість, житло». Л., 2014. С. 54.

125. Майбутнє молодіжної політики Ради Європи: Порядок денний

2020», [Електронний документ] Режим доступу http://www.kirovograd.net/science_culture/2008/10/16/v_ukrayini_vidbulas_vosma_konferencija.htm.

126. Мачулін В. Ф. Забезпечити наукову та інноваційну конкурентоспроможність держави. Вісн. НАН України. 2006. № 12. С. 19-21.

127. Менделєва Ю. Соціальне партнерство як механізм державного управління соціальною політикою. Актуальні проблеми державного управління : Зб. наук. пр. О. : ОРІДУ НАДУ, 2007. Вип. 1 (29). С. 130–133.

128. Метьолкіна Н. Б. Міжнародний досвід молодіжної політики . Економіка розвитку. наук. журнал. Х. : ХНЕУ, 2007. № 1 (37). С. 68–71.

129. Метьолкіна Н. Б. Механізми залучення молоді до державної служби в Україні . Держава і регіони. наук.-виробн. журнал. З. : ГУ ЗІДМУ, – 2006. № 1. С. 110–112.

130. Метьолкіна Н. Б. Активізація громадської складової як необхідна умова підвищення ефективності державної молодіжної політики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [“Органи влади та молодіжні громадські організації. Інноваційні рішення в молодіжній політиці”], (Харків, 26–27 черв. 2007 р.). Х. : Нове слово, 2007. С. 72–76.

131. Михайлова К. Г. Соціальні ініціативи як елемент соціальної політики . Соціальна робота : теорія, досвід, перспективи : матеріали доповідей та повідомлень міжнар. наук.-практ. конф. / За ред. І. В. Козубовської .Ужгород, 1999. Ч. II. С. 97–98.

132. Міністерство молоді і спорту України: Режим доступу <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/292>

133. Міністри Європи ухвалили в Києві стратегію розвитку молодіжної політики на період до 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.molodukraine.org.ua/?q=news/read/24>. Назва з титул. екрану.

134. Мицишин І. Я. Національна ідея та реформування освіти в Україні // Режим доступу: <http://www.lnu.edu.ua/Pedagogika /periodic/visnyk/>

23/01_myshchyshyn.pdf

135. Молодежь в меняющемся обществе : [региональный мониторинговый доклад]. Детский фонд ООН, 2000. № 7. 193 с.

136. Молодь України у дзеркалі соціології / [заг. ред. О. Балакіревої, О. Яременка]. К. : УІСД, 2001. 210 с.

137. Молодь в Україні. Дослідження молодіжного сектору: проблеми та перспективи / [за ред. О. І. Локшиної]. К. : Студія "uStudio Design", 2006. С. 61–169.

138. Молодь України [Електронний ресурс] : [аналіт. звіт за результатами соц. дослідження, черв. 2007 р]. К. : Держ. ін-т. розвитку сім'ї та молоді 2007. – Режим доступу до ресурсу : http://www.dipsm.org.ua/e107_files/dokuments/analit_zvit.pdf

139. Молодь Києва: вироблення ефективної політики у відповідь на виклики часу [Електронний ресурс]. – К. : Лабораторія законод. ініціатив, 2006. – Режим доступу до ресурсу : http://www.parlament.org.ua/docs/files/8/1164030465_ans.pdf

140. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www/mon.gov.ua/images/files/.../4455/pdf](http://www.mon.gov.ua/images/files/.../4455/pdf)

141. Національна доктрина розвитку освіти. Книга керівника навчально-виховного закладу. Нормативні та інструктивно-методичні документи. МОН України. Х.: Торсінг плюс, 2006. – С. 82-96.

142. Наказ Державної служби молоді та спорту від 28 січ. 2013 р. № 187 «Про організацію та проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених всеукраїнськими молодіжними та дитячими громадськими організаціями» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. Офіц. сайт. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>

143. Некрутенко Н. П. Проблеми працевлаштування сільської молоді та шляхи їхнього вирішення / Н. П. Некрутенко // Державне управління та місцеве самоврядування : тези 7 міжнар. наук. конгресу, (Харків, 29-30

березня 2007 р.) Х. : ХарPI НАДУ “Магістр”, 2007. С. 202–203.

144. Нижник Н. Р. Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. / Н. Р. Нижник, О. А. Машков. К. : УАДУ, 1998. 160 с.

145. Нікітін В. В. Політична соціалізація молоді в контексті формування громадянського суспільства / В. В. Нікітін : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [“Органи влади та молодіжні громадські організації. Інноваційні рішення в молодіжній політиці”], (Харків, 26–27 черв. 20007 р.). Х. : Нове слово, 2007. С. 26.

146. Нікітін В. В. Концептуальні засади “діалогічної моделі” державного управління [Електронний ресурс] . Державне будівництво Х. : ХарPI НАДУ “Магістр”, 2007. № 1. – Ч. 2. – Режим доступу до ресурсу : http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/n_1_2007/doc/1/06.pdf.

147. Новак В. Неурядові організації або соціальне партнерство між державою і громадянським суспільством: зарубіжний досвід / В. Новак // Вісник НАДУ. 2005. № 1. С. 359–364.

148. Ушакова І.М. Вікова психологія . Курс лекцій. / І.М.Ушакова. [Електр. ресурс] – Ел. бібл. НУЦЗУ, 2015 – 114 с.

149. Одінцова Г. С. Теорія і історія державного управління : опорний конспект лекцій і методичні вказівки до проведення практичних занять / Г. С. Одінцова, Н. М. Мельтюхова. Х. : УАДУ (ХФ), 2001. 136 с.

150. Павлюк А. Молодь і сучасна культура: психологічні проблеми . Психологічні проблеми сучасної молоді. К. : МАУП. 2003. Вип. 12. 165 с.

151. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект) . К. : УІСД, 2001. 242 с.

152. Перелік діючих міжнародних договорів України про співробітництво у галузі молодіжної політики, фізичної культури і спорту/Міністерство молоді і спорту України: Режим доступу <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/292>

153. Петров О. Що обумовлює низьку довіру населення України до

політичної еліти? [Електронний ресурс] . Соціальна психологія . 2007. № 5 (25). – Режим доступу до журн. :

<http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=76&c=1835>

154. Плоский К. В. Участь молоді у розвитку місцевої демократії в Україні : проблеми та перспективи . Український соціум. 2005. № 1 (6). С. 101–111.

155. Політична культура та проблеми громадянської освіти в Україні / [Жадан І., Кисельов С., Кисельова О., Рябов С.]. К. : Тандем, 2004. 125 с.

156. Поліщук О. Стратегічне завдання системи управління вищою освітою України . Персонал. 2008. № 8. С. 66–72.

157. Пономаренко О. В. Механізм реалізації державних проектів [Електронний ресурс] . Державне будівництво Х. : ХарPI НАДУ “Магістр”, 2006. № 1. Режим доступу до ресурсу : http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/n_1_2006/doc/4/03.pdf

158. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2006 р. № 215 “Питання забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” // Офіційний вісник України. Офіц. вид. К., 2006. № 9. С. 73.

159. Постанова Кабінету Міністрів України № 1125 від 27.08.2004 р. “Про утворення Державної соціальної служби для сім’ї, дітей та молоді” // Офіційний Вісник України. Офіц. вид. К., 2004. № 35. С. 2339.

160. Постанова Кабінету Міністрів України № 1620 від 15.11.2006 р. “Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань діяльності центрів соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді” // Офіційний Вісник України. Офіц. вид. К., 2006. № 47. С. 3128.

161. Постанова Кабінету Міністрів України № 78 від 1.02.2006 р. “Про затвердження типових положень про управління у справах сім’ї, молоді та спорту обласної, Севастопольської міської державної адміністрації, про відділ у справах сім’ї, молоді та спорту районної, районної у м. Севастополі державної адміністрації” // Офіційний Вісник України. Офіц. вид. К., 2006. №

5. С. 220.

162. Постанова Кабінету Міністрів України № 1757 від 19.12.2006 р. “Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України” // Офіційний Вісник України. Офіц. вид. К., 2006. № 51. С. 3410.

163. Постовий В. Г. Про концепцію національної ідеї та механізми її впровадження // Педагогіка і психологія. 2005. № 1. С. 20–23.

164. Психолого-педагогічні засади проектування інноваційних технологій викладання у вищій школі /монографія /В. І. Луговой, М. Левшин, О. Бондаренко [та ін.] ; за аг ред. В. П. Андрущенко, В. І. Лугового. К. : Пед. Думка, 2011. 260 с.

165. Пробийголова Н. Деякі тенденції процесу політичної соціалізації молоді . Політичний менеджмент. 2005. № 4 (13). С. 70–81.

166. Пробийголова Н. Політична освіта як складова політичної соціалізації молоді [Електронний ресурс] . Політичний менеджмент 2008. №1. – Режим доступу до журн. : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=81&c=1972>

167. Проблемы участия молодежи в общественной жизни [Електронний ресурс] : [аналит. исследование]. К.: Ассоциация молодых политологов Украины. 2005. Режим доступу до ресурсу : <http://www.politolog.org.ua>.

168. Про становище молоді в Україні: Щодо підтримки молоді сім’ї, посилення соц. захисту дітей та молоді у 2001-2007 рр. : [щоріч. доп. Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України / Т. В. Безулик, А. І. Білий, Є. І. Бородін та ін.]. К. : Гопак, 2007. 360 с.

169. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи : [монографія / кол. авт.: В. В. Цветков, С. Д. Дубенко, Н. Р. Нижник та ін.]. К. : Оріяни, 1998. 364 с.

170. Робоча група з питань патріотичного виховання молоді при апараті РНБО ініціює розробку загальнодержавної концепції патріотичного виховання молодих людей[Електрон. ресурс] // Рада національної безпеки і

оборони України [веб-сайт] - Режим
доступу: <http://www.rainbow.gov.ua/news/450.htm>

171. Россохатський П.М. Механізми і заходи соціалізації підростаючого покоління та реалізації молодіжної політики. Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. Харківського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України. Х.: Магістр, 2014. Вип. 1(44). С.202-207.

172. Ромін, А. В. Механізми державного управління вищими навчальними закладами у сфері ДСНС України. Х. : ТОВ «Оберіг», 2013. 200 с.

173. Сабій Ю.С. Державна молодіжна політика як структурний елемент соціальної безпеки. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 8

174. Сабій Ю.С. Основні напрями вдосконалення державної молодіжної політики в Україні. Вісник Національного університету цивільного захисту України Серія "Державне управління". 2024. Вип. 1 (20).

175. Сабій Ю. С. Складові інструменти державної молодіжної політики України. Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи». (м. Хмельницький, 8 лютого 2024 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 56-58.

176. Сабій Ю.С. Проблемні питання розвитку державної молодіжної політики в Україні. Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє : зб. XXIV Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. Черкаси, 2024

177. Сабій Ю.С. Сутність державної молодіжної політики в Україні. Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика : зб міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Харків, 29 березня 2024 р. / за заг. ред. С. М. Домбровської. Харків : НУЦЗУ, 2024.

178. Савченко Б. Г. Особливості державного управління молодіжною

політикою в Україні . Актуальні проблеми державного управління : Зб. наук. пр. О. : ОРІДУ НАДУ, 2007. Вип. 1 (29). – С. 99–107.

179. Семигіна Т. В. Порівняльна соціальна політика : [навч. посіб.]. К.: МАУП, 2005. 276 с.

180. Скуратівський В. А. Основи соціальної політики : навч. посіб. / В. А. Скуратівський, О. М. Палій. К.: МАУП, 2002. 200 с.

181. Сокурянская Л. Г. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода. Харьков: Харьк. нац. ун-т им. В. Н. Каразина, 2006. 576 с.

182. Соловйов В. М. Урядовий контроль – ефективний спосіб забезпечення законності в державному управлінні України [Електронний ресурс] . Державне управління: теорія та практика . К. : НАДУ, 2005. № 1. Режим доступу до ресурсу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2005-1/>

183. Соціологічні дослідження: вивчення соціальних проблем дітей, сім'ї та молоді / [О. М. Балакірева, О. О. Яременко, О. В. Бабак, Н. К. Ходько та ін.]. К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. Кн. 3. 176 с.

184. Сіданіч І. Л. Актуальні проблеми духовно-морального виховання студентської молоді // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка», 2013. Вип. 23. С. 233-241.

185. Статінова Н., Кущенко О. Пріоритети та цінності сучасної студентської молоді // Режим доступу: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2011/03/12.pdf>

186. Стрельчук Л. Виховання у професійній освіті // Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Conferences/86.pdf>

187. Сторожук Р. П. Зарубіжний досвід реалізації молодіжної політики [Електронний ресурс] . Державне будівництво. Х.: ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2006. № 1. Режим доступу до ресурсу. : http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/n_1_2006/doc/5/07.pdf

188. Сторожук Р. Державна молодіжна політика в контексті європейського вибору України: механізми реалізації . //Дис..канд.наук з

держ.упр.25.00.02- Р. Старожук //О.;ОРІДУ НАДУ .2007,-206с..

189. [Про Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки](#) /від 01.02.2012 № 45/2012.

190. Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року/ Затверджено Указ ом Президента України від 27 вересня 2013 року №532/2013 /Режим доступу до ресурсу <http://www.president.gov.ua/documents/16094.html>

191. Суятінова Л. Молодь, релігія і трансформація суспільства . Соціальна психологія. 2005. № 1 (9). С. 114–121.

192. Тато Досвід: позитивний досвід та технології успішної діяльності громадських організацій, які працюють із цільовими групами: діти, молодь, студентство / [посіб. для НУО / ред. В. В. Щербаченка], Луганськ, 2009. 36 с.

193. Толстоухов А. Держава і молодь .Соціальна психологія. 2011. № 1 (9). С. 162–163.

194. Толстоухова С. В. Соціальна робота в Україні з молоддю як невідемна складова соціальної політики держави . Особливості соціальної молодіжної політики в Україні та ФРН на сучасному етапі : наук. зб. К. : МАУП, 2004. С. 94–109.

195. Туленков М. П. Особливості управлінської праці в системі менеджменту соціальної роботи. Особливості соціальної молодіжної політики в Україні та ФРН на сучасному етапі : наук. зб. К. : МАУП, 2004. С. 134–150.

196. Туленков М. П. Організаційна взаємодія як предметна сфера соціології управління . Соціальна психологія. 2007. № 1 (21). С. 9–13.

197. Указ Президента України “Про Міністерство України у справах сім’ї, молоді та спорту” № 1176/2005 від 18.08.2005 р. // Офіційний Вісник України. Офіц. вид. К., 2005. № 34. С. 2029.

198. Формування здорового способу життя української молоді: стан, проблеми та перспективи : [щоріч. доп. Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за

підсумками 2002 р.)). – К. : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. 250 с.

199. Хмирова А.О. Становлення державно-управлінських аспектів удосконалення виховного простору вищого навчального закладу . Вісник НУЦЗУ. Серія: Державне управління. Вип. 1(6), 2017 .- С.164-170. (включено до міжнародної бази Re Pec та до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus International)

200. Хмирова А.О. Державне управління процесом виховання патріотизму у вищих навчальних закладах України. Публічне управління та митне адміністрування. 2017.- №1 (16).С. 49 – 53. (Серія «Державне управління»).

201. Хмирова А.О. Удосконалення механізмів державного регулювання виховного простору вищого навчального закладу . Інвестиції: практика та досвід . 2017. № 4.С.97-100.

202. Хто є хто в молодіжній політиці [Електронний ресурс] / [довідник]. К., 2009. Режим доступу до ресурсу : <http://www.whoiswho.org.ua/>

203. Цветков В. В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект) . Харків : Право.1996. 164 с.

204. Цибуліна І. В. Удосконалення структурно-функціонального забезпечення органів державної влади з надання послуг щодо захисту прав дитини [Електронний ресурс] . Державне управління: теорія та практика К. : НАДУ, 2006. № 1. Режим доступу до ресурсу. : [http:// www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-1/txts/SOCIALNA/06tivzpd.pdf](http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-1/txts/SOCIALNA/06tivzpd.pdf)

205. Чернілевський Д. В. Духовна культура особистості: Навчальний посібник: Вид. 2-ге, допов. / Д. В. Чернілевський, О.В. Вознюк, О.А. Дубасенюк та ін. / За ред. професора Д. В. Чернілевського. Вінниця: АМСКП, 2010. 460 с.

206. Шевцова Ю. М. Методологічний аналіз шляхів оптимізації механізмів залучення молоді до державного управління в Україні [Електронний ресурс] . Державне управління: теорія та практика. К. : НАДУ,

2007. № 1 (5). Режим доступу до ресурсу : [http:// www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2007-1/](http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2007-1/)

207. Шипко Г. Молодіжний рух у Німеччині. К.: Молодіжна Альтернатива, 2005. 104 с.

208. Щегорцова В. М. Проблеми формування та удосконалення системи мотивації праці державних службовців [Електронний ресурс] . Державне будівництво . Х : ХарPI НАДУ “Магістр”, 2007. № 1. Режим доступу до ресурсу : [http:// www.kbuara. kharkov.ua/e-book/n_1_2007/doc/3/09.pdf](http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/n_1_2007/doc/3/09.pdf)

209. Юлдашев О.Х. Проблеми вдосконалення державної регуляторної політики в Україні: Монографія. К. : МАУП, 2005. 336 с.

210. Ярошенко А. О. Ціннісний дискурс освіти: монографія /А.О. Ярошенко. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. 156 с.

211. Anderson J.E. Public Policymaking: An Introduction. Boston-N.Y., 2003.

212. Banks M. Careers and Identities. Buckingham: Open University Press, Barber B. Participatory Democracy // Encyclopaedia of Democracy. Vol. 3. New-York, 1995.

213. Bohman J., Rehg W. Deliberative Democracy. Essays on Reason and Politics. L., 1997.

214. Börzel T. Rediscovering Policy Networks as a Form of Modern Governance //Journal of European Public Policy. 1998. Vol. 5. n. 2.

215. Cutler D. Taking the Initiative: Promoting Young People's Involvement in Public Decision Making in the UK. London, 2001.

ДОДАТКИ

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у фахових виданнях:

1. Sabii Yu. Youth as a socio-demographic category.. *Public administration and state security aspects. scientific papers.* Kh. : NUCDU, 2023. Vol.2/2023. p. 240-249 URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/archive/160-sabii-yu-youth-as-a-socio-demographic-category>
2. Сабій Ю.С. Молодіжна політика як чинник соціальної безпеки в умовах турбулентності Українського суспільства. *Вісник Національного університету цивільного захисту України Серія "Державне управління".* 2023. Вип. 2 (19). ст. 468-476 URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/11-ukr/storinkaavtora/413-sabij-yu-s-molodizhna-politika-yak-chinnik-sotsialnoji-bezpeki-v-umovakh-turbulentnosti-ukrajinskogo-suspilstva>
3. Сабій Ю.С. Державна молодіжна політика як структурний елемент соціальної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід.* 2024. № 9. ст. 184-188 URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3657>
4. Сабій Ю.С. Основні напрями вдосконалення державної молодіжної політики в Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України Серія "Державне управління".* 2024. Вип. 1 (20). ст. 316-325 URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/11-ukr/storinkaavtora/402-sabij-yu-s-osnovni-napryami-vdoskonalennya-derzhavnoji-molodizhnoji-politiki-v-ukrajini>
5. Sabii Yu. Peculiarities of youth policy formation at the international level. *Public administration and state security aspects. scientific papers.* Kh. : NUCDU, 2024. Vol.1/2024 URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/20431/1/Sabii.pdf>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Сабій Ю.С. Складові інструменти державної молодіжної політики України. Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи». (м. Хмельницький, 8 лютого 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 56-58.

7. Сабій Ю.С. Проблемні питання розвитку державної молодіжної політики в Україні. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє* : зб. XXIV Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. Черкаси, 2024

8. Сабій Ю.С. Сутність державної молодіжної політики в Україні. *Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика* : зб міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Харків, 29 березня 2024 р. / за заг. ред. С. М. Домбровської. Харків : НУЦЗУ, 2024.

9. Сабій Ю.С. Особливості формування політики для молоді в міжнародному контексті. Збірник тез XXI Міжнародної наукової конференції «Ольвійський форум-2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. «Реформування публічного управління та адміністрування в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів». Миколаїв. 2024. С.226-229.

УКРАЇНА
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

Майдан Незалежності, будинок 2, м. Хмельницький, 29005
тел. 0382 76-59-98, 76-45-17

E-mail: oblrada@km-oblrada.gov.ua

Web: km-oblrada.gov.ua

Код ЄДРПОУ 00022651

09.07.2024 № 896/01-11

На №

від

ДОВІДКА ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ

Результати дисертаційного дослідження аспірантки навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України Сабій Юлії Сергіївни на тему: «Механізми формування державної молодіжної політики України» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління впроваджені в діяльності Хмельницької обласної ради. Зокрема, у рамках реалізації програмних цілей та завдань Обласної цільової соціальної програми «Молодь Хмельниччини» на 2022–2025 рр. та Цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання у Хмельницькій області на 2022–2025 рр. використано пропозиції та рекомендації щодо напрямів реалізації молодіжної політики на регіональному рівні, формулювання комплексу операційних цілей та заходів, ресурсного забезпечення реалізації вибраних напрямів молодіжної політики і її конкретних форм.

Довідка видана для подання до спеціалізованої вченої ради за місцем захисту дисертаційного дослідження Сабій Юлії Сергіївни.

З повагою
перший заступник
голови ради

Володимир ГОНЧАРУК

ХМЕЛЬНИЦЬКА МІСЬКА РАДА

ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ

вул. Героїв Маріуполя, 3, м. Хмельницький, 29000

тел (0382) 76-50-05, 76-50-86 факс 76-43-54

E-mail: rada@khm.gov.ua, <https://khm.gov.ua>

Код ЄДРПОУ 04060772

від 12.03.2024 № 02-21-23/1
на № _____ від _____

ДОВІДКА

*про впровадження основних положень дисертаційної роботи
здобувачки навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України
Сабій Юлії Сергіївни на тему: «Механізми формування державної
молодіжної політики України»*

На підставі проведених автором досліджень обґрунтована доцільність використання новітніх концепцій суспільно-державної взаємодії, яка спрямована на визначення ключових проблем та формування стратегічних пріоритетів розвитку молодіжної політики в Україні. Зокрема, обґрунтовано, що практичну реалізацію молодіжної політики багато в чому визначатиме запропонована авторкою модель формування молодіжної політики на основі впровадження досвіду ЄС.

Наукові розробки, пропозиції та рекомендації авторки були використані Хмельницькою міською радою в рамках розробки Програми економічного і соціального розвитку Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік (розділ 4.2. Підтримка сім'ї, дітей та молоді), а також Програми реалізації молодіжної політики та розвитку фізичної культури і спорту в Хмельницькій міській територіальній громаді на 2022-2026 рр.

Довідка видана для подання до спеціалізованої вченої ради за місцем захисту кандидатської дисертації Сабій Юлії Сергіївни.

Заступник міського голови

Михайло КРИВАК

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Олег ОМЕЛЬЧУК
"15" 04 2024 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувачки навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України Сабій Юлії Сергіївни на тему: «Механізми формування державної молодіжної політики України» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Комісія у складі:

Голова

– перша проректорка університету, доцентка кафедри публічного управління та адміністрування, к.держ.упр., доц. Ковтун І.Б.

Члени комісії

– деканеса факультету публічного управління, доцентка кафедри публічного управління та адміністрування, к.держ.упр., доц. Підлісна Т.В.:

– доцентка кафедри публічного управління та адміністрування, к.держ.упр., доц. Требик Л.П.

цим актом засвідчують, що результати дисертаційного дослідження Сабій Ю.С. на тему: «Механізми формування державної молодіжної політики України» (поглиблення понятійно-категоріального апарату, обґрунтування механізмів формування державної молодіжної політики, а саме: нормативно-правового та фінансового механізмів щодо задоволення актуальних потреб молоді і достатності їх ресурсного забезпечення; організаційного механізму щодо розкриття інноваційного потенціалу молоді через відбір цільових груп молоді та популяризацію їх участі в програмах розвитку) використовуються при викладанні навчальної дисципліни «Територіальне управління та розвиток місцевого самоврядування» за програмою підготовки магістрів зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, а

також при реалізації Програми підготовки тренерів-консультантів проєкту «Школа місцевого самоврядування», розробленої кафедрою публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Голова комісії
к.держ.упр., доцентка

Ірина КОВТУН

Члени комісії
к.держ.упр., доцентка
к.держ.упр., доцентка

Тетяна ПІДЛІСНА

Людмила ТРЕБИК

Відділ
кадрів

Підпис: *Ірина Ковтун*
ЗАСВІДЧУЮ
Член ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

Олена Ковалев

Відділ
кадрів

Підпис: *Тетяна Підлісна*
ЗАСВІДЧУЮ
Член ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

Олена Ковалев

Відділ
кадрів

Підпис: *Людмила Требик*
ЗАСВІДЧУЮ
Член ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

Олена Ковалев